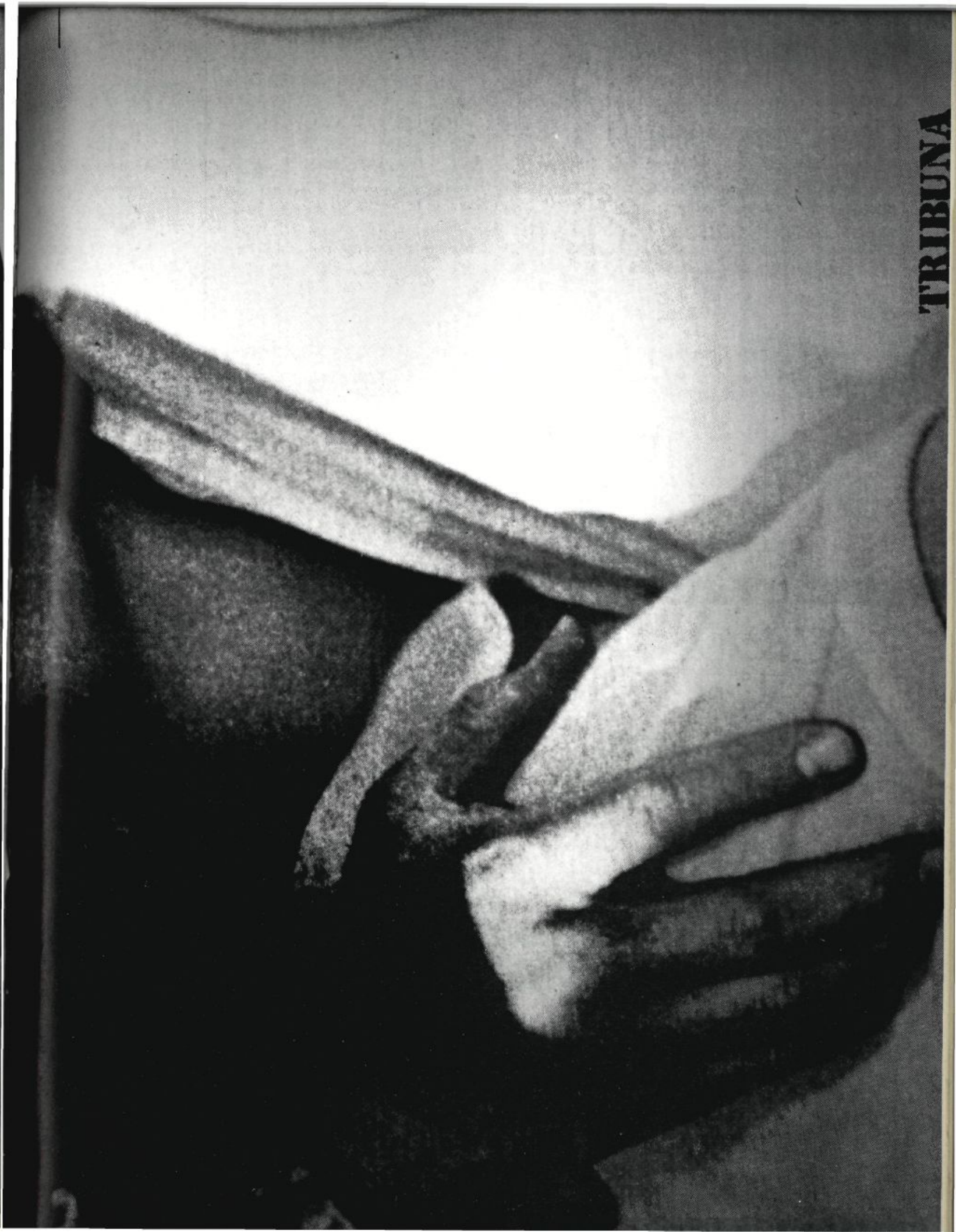
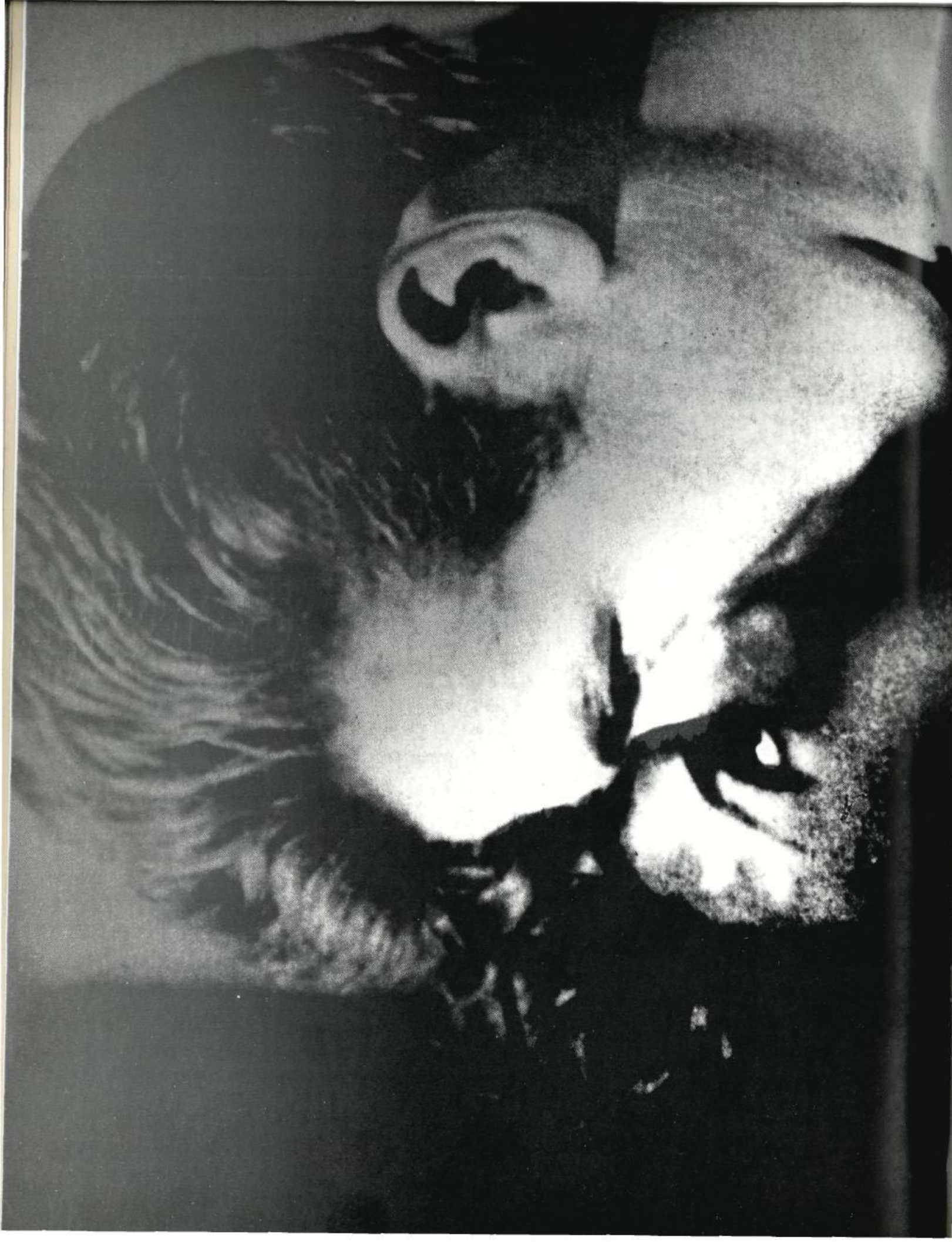

Letnik XXXVII / cena 800 din / št. 15

'T'RIBUNA

studentški list

IZJAVA

Navsezgodaj 31. maja 1988 so organi za notranje zadeve po nalogu vojaškega tožilca preiskali stanovanje in službene prostore Janeza Janše, znanega javnega delavca, publicista, mirovnika in enega od kandidatov za bodočega predsednika ZSMS. Preiskovalci so prisotnim pojasnili, da iščejo vojaške dokumente, ki so označeni kot tajni. Pri preiskavi sta uradno povabljeni priči vztrajali, da se v zapisnik o preiskavi na službenem mestu verodostojno opiše dejansko stanje in zapiše, da na nobenem od najdenih in zaseženih papirjev ni bilo oznake o vojaški tajnosti, poleg tega pa je v zapisniku omenjena le domneva o najdbi "dela" takega dokumenta. V uradni izjavi, ki jo je republiški sekretariat za notranje zadeve zmožal posredovati javnosti šele po 36. urah od začetka obeh hišnih preiskav, pa se govori o najdbi zaupnega vojaškega dokumenta. Zgroženi smo zaradi dejstva, da so Janeza Janšo po opravljeni preiskavi, zasegu dokumentov in zaslišanju - priprli. Ukrep pripora zoper Janeza Janšo ni mogoče razumeti drugače kot:

- nov poskus zastreševanja, ki so se ga lotili nasprotniki demokratizacije, da bi z ustvarjanjem incidentnih in ekscesnih primerov vzpostavili razmere, ki bi jim omogočili nove in ostrejšje represivne ukrepe;

- poskus kriminaliziranja Janeza Janše kot kandidata za predsednika RK ZSMS, kar pomeni nedopustno vmešavanje v volilne postopke in grob pritisk na javnost;

Zaradi ravnanja z Janezom Janšo smo ogorčeni. Utemeljeno smo - človeško in državljijsko - zaskrbljeni za naš ustovni red in temeljne človeške svoboščine.

ZATO ZAHTEVAMO:

1. da Janeza Janšo takoj izpustijo iz pripora;
2. če bo na podlagi najdenih in zaseženih papirjev obtožen, naj se mu omogoči, da se brani s svobode;

Foto: studio Hoc n Hoc

3. natančno in javno pojasnilo takega postopanja;
4. da institucije oblasti razpravljajo o tem dogodku in o tem javno in jasno oblikujejo svoja stališča!

Zvezo socialistične mladine Slovenije pozivamo, da stori vse, da pripor Janeza Janše ne bo zloračljen proti njegovi kandidaturi za predsednika RK ZSMS in v zvezi s tem podpiramo izjavo predsednika RK ZSMS Toneta Anderliča.

Javnosti tudi predlagamo, da ravna civilizirano in odločno. Delegate in predstavnike v političnih institucijah pozivamo, da v zvezi s postopanjem proti Janezu Janši zahtevajo ustrezna pojasnila in okrepijo nadzor nad delovanjem državnih organov.

V Ljubljani, 1.6.1988

PODPISNIKI:

Revije Mladina, Časopis za kritiko znanosti, Zveza slovenske kmečke mladine, Revija Problemi - Razprave/Esejistika, Nova revija, Revija AB, Sekcija za kulturo miru ŠKUC, Delovna skupina za duhovna gibanja pri RK ZSMS, European Youth Forest Action, Uredništvo založbe KRT, Ženska sekcija pri sociološkem društvu, Zveza društev ŠKUC-Forum, Kulturna rubrika Študent, Ekološka skupina Ljubljana, Studia Humanitatis, Kulturna rubrika Dela, ZVOS Slovenije, Rubrika Publicistika Dela, Tribuna, Društvo za varstvo okolja Ljubljana, Ekološka skupina s SRŠDSK Vida Janežič, VALJ, glasilo OK ZSMS Novo mesto, Koordinacija ekoloških skupin Slovenije in 60 posamičnih podpisnikov.

Iz Vsebine.

- Protestna pisma ob aretaciji Janeza Janše...2
INTERVJU z JANEZOM JANŠO...str.4
Komentarji: Aretirajo, mar ne? ...str.6
 Še vedno boj za oblast...str.7
 Kakšen socializem hoče B.M....str.11
 Partija na rešetu...str.9
 Referendum kot nezaupnica...str.10
 Med Romunijo in Albanijo...str.8
Vse o jedrskih elektrarnah in Krškem...str.12
GO-GO.....str.27
Intervju z Matjažem Faričem...str.20
Torturator...str.24
Pomolabor...str.26
Graška pisateljska naveza...str.27
Nove premiere.....str.36
Ficciones: Aleksa Šušlić...str.30
Dušan Jovanović in Dan mladosti...str.32

SPOROČILO JAVNOSTI

31. maja 1988 ob 6. uri zjutraj so delavci uprave za notranje zadeve z opredelitvijo, da gre za nujno preiskovalno dejanje, torej brez odredbe sodišča (člen 154 ZKP) opravili preiskavo stanovanja in delovnega mesta našega sodelavca Janeza Janše. Pri tem so mu zasegli večje število različnih tekstov, gradiv in dokumentov.

Preiskavi se pravzaprav ne čudimo, saj smo jih na uredništvih vajeni. Zgroženi pa smo zaradi dejstva, da so Janeza Janšo po **opravljeni preiskavi in zasegu dokumentov** pripravili. Iz potrdila o zasegu predmetov je razvidno, da gre za dokumente, ki so bili izhodišče razprav v javnosti in javnih občilih, na njih pa so se nanašale tudi uradne reakcije političnih teles. Ti dokumenti torej niso nobena skrivnost in kot taki **ne morejo biti razlog** za kakršna koli »nujna preiskovalna dejanja«. **Se manj pa so lahko razlog za pripor.**

Ukrepa pripora zoper Janeza Janšo ni mogoče razumeti drugače kot:

– nov poskus zastraševanja, ki so se ga lotili nasprotniki demokratizacije, da bi z ustvarjanjem incidentnih in ekscesnih primerov vzpostavili razmere, ki bi jim omogočile nove in ostrejšje represivne posege;

– poskus kriminaliziranja Janeza Janše kot kandidata za predsednika RK ZSMS, kar pomeni nezaslišano vmešavanje v volilne postopke in grob pritisk na javnost.

Ker ukrepa pripora zoper Janeza Janšo ni mogoče obravnavati ločeno od nekaterih dogodkov in »ne-dogodkov« v zadnjem času (govorice o načrtovanih aretacijah v Sloveniji in javna vprašanja v zvezi s tem), se nam nujno zastavlja vprašanje, ali ni ta ukrep že začetek uresničevanja teh govoric?

Javnosti predlagamo, da ravna odločno, vendar pa civilizirano. Delegate in predstavnike v političnih institucijah pozivamo, da v zvezi s postopkom proti Janezu Janši zahtevajo ustrezna pojasnila in okrepijo nadzor nad delovanjem državnih služb.

Od svojih ustanoviteljev zahtevamo, da v primeru postopka zoper Janeza Janšo takoj razpravljajo, zahtevajo pojasnila in nemudoma ukrepajo.

Uredništva slovenskih
mladinskih glasil: Mladina,
Radio Študent, Katedra,
Tribuna

IZJAVA UREDNIKOV ČASOPISA ZA KRITIKO ZNANOSTI

Včeraj zjutraj, 31. maja 1988 ob 6. uri, sta bili izvršeni hišni preiskavi na domu in na službenem mestu pri Janezu Janši, pred letoma še članu Predsedstva RK ZSM Slovenije, znanemu mirovnemu aktivistu, publicistu, članu uredništva Časopisa za kritiko znanosti in enem od sedanjih štirih kandidatov za predsednika RK ZSM Slovenije, sicer uslužbencu Mikro Ade. Na dom in v službo je v jutranjih urah prišlo večje število uslužbencev uprave za notranje zadeve, ki so začeli (brez odredbe sodišča, po 154. členu ZKP) sistematično preiskovati njegov dom in delovne prostore s pojasnilom, da iščejo »vojaške materiale, ki so označeni kot tajni«. Janez Janša je že na domu zahteval, da kot priča pri preiskavi nastopi tudi njegov odvetnik, vendar so delavci UNZ njegovo prošnjo in ponovljeno prošnjo obeh prič pri preiskavi na službenem mestu zavrnili. Uslužbenci UNZ so v preiskavi, ki je trajala od 7.15 do 11.45 v delovnih prostorih zasegli večje število dokumentov in predmetov. Med zaseženimi dokumenti in spisi je več tekstov Janeza Janše, Marka Hrena, Franceta Bučarja, nekateri so že bili objavljeni, nekaj dokumentov s sez Zveze komunistov, dva vojaška dokumenta, tehnični predmet, dva označevalca tekstov itd. Preiskavo na delovnem mestu je UNZ v celoti snemala z video kamero.

Za dokumente, zasežene na delovnem mestu, je priča pri preiskavi zahtevala, da se v Zapisnik o preiskavi stanovanja in drugih prostorov brez odredbe sodišča posebej zapiše, da po njenem mnenju nobeden od zaseženih dokumentov nima oznake vojaške tajnosti, ker je tudi res niso imeli. Ob 12. uri so Janeza Janšo in Igorja Omerzo povabili na razgovor na UNZ na Prešernov v Ljubljani, od koder pa se Janez Janša ni več vrnil, ker je bil zoper njega odrejen pripor v trajanju treh dni. Odvetnik je večkrat skušal priti v stik z njim, vendar brezuspešno.

Janez Janša je priprt. Najostreje obsoja ta ukrep. Zanj po našem mnenju ne obstajajo nikakršni upravičeni razlogi. Razumeva ga kot začetek konca nekega poskusa demokratizacije, kot nedopustno vmešavanje državnih organov v volilne postopke za predsednika ZSM Slovenije, kot potrditev govoric o začetku aretacij v

Sloveniji. Javnost pozivava, da se odločno in z vsemi legalnimi sredstvi zoperstavi temu postopku, ZSMS pa predlagava, da o tem primeru nemudoma razpravlja, zahteva pojasnila in zaščiti svojega kandidata za predsednika.

V Ljubljani, 1. 6. 1988

Bojan Korsika, glavni urednik
Igor Bavčar, odgovorni urednik

Zboru slovenskih kulturnih delavcev, dne 2. junija 1988
V Cankarjevem domu je 83 podpisanih predlagalo v sprejem naslednjo

IZJAVO

Navsezgodaj 31. maja 1988 so organi za notranje zadeve preiskali stanovanje in službene prostore Janeza Janše, znanega javnega delavca in enega od kandidatov za predsednika

ZSMS, ki je tudi predložil program za prenovo te organizacije. Po izjavah uradno povabljenih prič so se uslužbenci UNZ zanimali izključno za besede - zapisane, natisnjene, natisnjene. Priči sta vztrajali, da se v zapisku zapiše, da na nobenem od najdenih in zaseženih papirjev ni bilo oznake: **ZAJPNO!**

Po zaslišanju so Janeza Janšo pripravili.

Zvedeli smo, da civilno tožilstvo o dogodku nič ne ve. Sprašujemo pa se, kdo je sprožil in dal ukaz zanj UNZ? Ali si to dejanje kljub vsem uradnim zanikanjem lahko razlagamo kot začetek aretacij v Sloveniji? Janez Janša nam je poznan kot pster in angažiran intelektualec.

Njegovo aretacijo obcutimo kot akt zastraševanja in torej kot kršitev ene od temeljnih svoboščin: **svobodo od strahu.**

Če za aretacijo ne obstoji civilno javno tožilstvo, so bile po naši presoji kršene tudi druge pravne norme. Zaradi ravnanja z Janezom Janšo smo ogorčeni. Utemeljeno smo - etovski in državljansko - zaskrbljeni za naš ustavni red in svobodo javne besede.

Zahtevamo: 1. da Janez Janšo takoj izpustijo iz pripora;

2. če bo na podlagi zaplenjenih papirjev

obtožen, naj se mu omogoči, da se brani s svobode;

3. javno in natančno pojasnilo takega

postopanja!

Zbor slovenskih kulturnih delavcev je z dvigom rok in akklamacijo

Izjavo sprejel.

V Ljubljani, 2. 6. 1988

ZVEZA SOCIALISTIČNE MLADINE SLOVENIJE
UNIVERZITENA KONFERENCA LJUBLJANA
Ketsnikova 4
LJUBLJANA

ZAHTEVA ZA POJASNILO

Ostro protestiramo proti postopku organov za notranje zadeve, ki so 31. maja pripravili Janeza Janšo in pred tem opravili hišno preiskavo pri njem doma in v poslovnih prostorih Mikro Ade.

Janez Janša je delavec Mikro Ade, katere ustanovitelj je UK ZSMS Ljubljana, član uredništva časopisa za kritiko znanosti, sodelavec Radia študent in Tribune. Naš protest je toliko ostrejši tudi zaradi dejstva, da je Janša eden izmed kandidatov za predsednika RK ZSMS in kot tak uživa podporo UK ZSMS.

Postopek organov za notranje zadeve vnaša v politični prostor novo napetost, hkrati pa ruši doseženi nivo politične kulture.

Zato nemudoma zahtevamo pojasnilo republiškega sekretarja za notranje zadeve Tomaža Ertla, hkrati pa zahtevamo, da Tomaž Ertl pojasni, v kolikani meri so v celo afero vpleteni tudi vojaški tožilec in zvezni organi za notranje zadeve.

Ljubljana, 1. junij 1988

za P UK ZSMS Ljubljana
Gorazd Drevenšek

VOTE FOR JANEZ JANŠA!!!

Kandidatura Janeza Janše za predsednika RK ZSMS je boj za oblast, kolikor lahko demokrat sploh pride na oblast v sistemu posrednih volitev. Kot piše v programu njegove skupine, ne bodo nikoli pristali na tezo, da je oblast rezervirana samo za nekakšno avantgardo, ampak se bodo borili za tisti del vpliva na oblast, ki mladim v tej družbi realno pripada. Da imamo opravka s človekom, ki jemlje politiko zares, kaže med drugim njegova pripravljenost, da odločno preseka z ustaljenimi komsomolskimi vzorci političnega organiziranja mladih in preseže »močvirje krize«, v kateri se je znašla ZSMS.

POSKUS PRENOVE MLADINSKE ORGANIZACIJE JE NALETEL NA OČITKE, DA GRE PRI TEM ZA USTANOVITEV NOVE STRANKE OZIROMA CELO KOALICIJE POLITIČNIH STRANK. KAKO BI TO KOMENTIRAL?

Ne poznam nobene mladinske politične stranke na svetu, ne sedaj, ne kdajkoli v zgodovini. Mladinske organizacije so bile do sedaj vedno nekaj podmladek strankam. Moj program je treba razumeti kot poskus da naša mladinska organizacija preneha biti privesek partije. To je tudi vsebina gesla, ki ga uveljavljamo: ločitev ideologije od mladosti. Gre za to, da se mladinska organizacija enkrat za vselej otrese nadvlade določene ideologije, ki zdaj v njej formalno in dejansko prevladuje.

OB IZBIRI NOVEGA IMENA, KI NE VSEBUJE EPITETA "SOCIALISTIČNA MLADINA" SO SE POJAVILE INTERPRETACIJE, ČEŠ DA VEČINA SLOVENSKE MLADINE ODKLANJA SOCIALIZEM IN DA SE V BISTVU USTANAVLJA NEKAKŠNA PROTISOCIALISTIČNA ORGANIZACIJA, CELO ORGANIZIRANA POLITIČNA OPOZICIJA.

Sem proti delitvi na socialistično in protisocialistično. Ni vse, kar se dogaja, socialistično ali protisocialistično, lahko obstaja tudi kaj tretjega ali četrtega... Ta delitev me spominja na medvojno parolo: kdor ni z nami, je proti nam. To je danes skrajno neproduktivno.

PROGRAM ZVEZE MLADINSKIH ORGANIZACIJ IN GIBANJ JE REAFIRMACIJA SKLEPOV IN ZAHTEV KRŠKEGA KONGRESA TER OBENEM OSTRA KRITIKA DELOVANJA SEDANJE ZSMS. ZAKAJ PO TVOJEM MNENJU MLADINSKO VODSTVO NI BILLO SPOSOBNO OZIROMA USPEŠNO PRI REALIZACIJI SKLEPOV TEGA KONGRESA? Glavni problem je v tem, da se ključne zahteve krškega kongresa ne nanašajo na organizacijo samo,

ampak na zunanje okolje, na sistem, v katerem deluje mladinska organizacija. Le-ta ima v zadnjih letih sicer zelo velik moralni ugled v družbi, vendar izredno majhno materialno moč, da karkoli spremeni. Zato teh zahtev, ne glede na način organiziranja in kadrovske strukturo objektivno ni sposobna realizirati, zlasti ne tistih, ki so vezane na širši jugoslovanski prostor. To pa seveda ne opravičuje vodstva ZSMS, da nekaterih zahtev sploh ni poskušalo radikalno realizirati ali pa da je prehitro odstopilo od uveljavljanja določenih pobud.

VSE BOLJ SE UVELJAVLJA SPOZNAVANJE, DA SE MORAJO POBUDE CIVILNE DRUŽBE NEPOSREDNO POLITIZIRATI, ČE NAJB I PRODRLE DO SFERE POLITIČNEGA ODLOČANJA. SAMOUPRAVNO POSREDOVANJE PAČ NI NAJUČINKOVITEJŠI MEHANIZEM PREVAJANJA DRŽAVLJANSKIH INICIATIV V POLITIČNI JEZIK. ALI LAHKO RAZUMEMO VKLJUČITEV NOVIH DRUŽBENIH GIBANJ V MLADINSKO ORGANIZACIJO KOT POSKUS V TEJ SMERI?

NDG so danes dosegla točko, na kateri se je njihovo delovanje zaustavilo. Pojavlja se dilema, ali ostati na nivoju zgolj sprožanja pobud, ali pa se aktivno vključiti v politiko. To je po mojem mnenju umetna dilema. Pobude, ki se pojavljajo v civilni družbi, se ne morejo realizirati drugje, kot v politiki. Zahteve po spremembi kazenskega zakonika, po pravici do ugovora vesti itd. se lahko realizirajo samo s spremembo zakonov, morda celo ustave. Tega se ne da doseči preko civilne družbe, ampak samo preko države. Gibanja ne potrebujejo nobenega pokrovitelja, potrebujejo pa, dokler niso institucionalizirana, neke kanale preko katerih lahko delujejo in posredujejo svoje zahteve državi.

To je tudi ena ključnih točk mojega programa.

V PROGRAMU JE TUDI PREDLOG ZA NOV NAČIN ORGANIZIRANJA ZVEZNE MLADINSKE ORGANIZACIJE, KI POUJARJA DECENTRALIZACIJO IN PREDLAGA USTANOVITEV NEKAKŠNEGA ZGOLJ KOORDINACIJSKEGA TELESNA NA ZVEZNI RAVNI. GLEDE NA MOČNE TEŽNJE PO CENTRALIZACIJI, KI SE POJAVLJAJO V POSAMEZNIH DELIH JUGOSLAVIJE, SO NAJBŽRŽ MOŽNOSTI ZA TAKO RADIKALNO SPREMEMBO ZELO SKROMNE.

Spremembe, ki jih predlagamo, se nanašajo predvsem na Slovenijo. Sem proti temu, da bi karkoli vsiljevali drugim, ne samo načelno, ampak tudi zato, ker je to neučinkovito. V Jugoslaviji obstajajo bistvene razlike med posameznimi predeli in to, kar predlagamo za Slovenijo, najbrž ni ustrezen način organiziranja v drugih okoljih, kakor tudi tisto, kar obstaja drugje, ni ustrezno za nas. Zato se je treba izboriti pravico, da lahko sami o sebi odločamo. Statut mladinske organizacije, ki ureja odnose na zveznem nivoju, ne more biti pravilo, ki bi veljalo za vse, ampak je skupno delovanje možno le na podlagi konsenza vseh tistih, ki delujejo v posameznih republiških organizacijah.

KAKŠEN SMISEL IMA POTEM SPLOH ŠE SKUPNA ORGANIZACIJA NA ZVEZNI RAVNI?

To, kar obstaja sedaj, res nima nobenega smisla. Ta organizacija v bistvu sploh ne funkcionira, vprašanje pa je, ali sploh obstajajo na nivoju Jugoslavije realne možnosti za neko organizacijo v pravem pomenu besede. Gotovo pa so možnosti za določeno obliko koordinacije na osnovi priznavanja različnosti in dogovorov, kar tudi predlagamo.

KAJ MENIŠ O POBUDI PO SAMOSTOJNEM ORGANIZIRANJU ŠTUDENTOV?

Zgodovina zadnjih 30-ih let dokazuje, da študentje morajo imeti svojo organizacijo, kajti ko so jo imeli, so bili veliko bolj učinkoviti in uspešni pri svojem

delovanju, in to v težjih razmerah, kot so danes. Drugi argument za to je dejstvo, da obe sedanji univerzitetni konferenci večkrat zastopata bistveno drugačna stališča od ostale ZSMS. Študentska organizacija mora biti samostojna in neposredno prisotna tam, kjer se sprejemajo odločitve, ki zadevajo študente, ne samo v univerzitetnem svetu, ampak tudi v republiških forumih. Zato bi veljalo premisliti o študentskih poslancih v republiški skupščini, kajti ta organ sprejema mnogo bolj usodne odločitve o šolstvu kot univerzitetni svet, pa tam ni nobenega predstavnika študentov.

NE "PRENAVLAJA" SE SAMO ZSMS, AMPAK TUDI SLOVENSKA PARTIJA. TO BI GOTOVO MORALO VPLIVATI TUDI NA SPREMEMBO ODNOSA MED PARTIJA IN MLADINSKO ORGANIZACIJO. PA VENDAR, ALI JI NE GRE ZGOLJ ZA TO, KAKO "SESTOPITI" Z OBLASTI, PRI TEM DA OBLAST OHRANI? LOČITEV PARTIJE OD DRŽAVE NAMREČ POTEKA URADNO ŽE NEKAJ DESETLETIJ.

Proces prenove partije je treba gledati z dveh vidikov. Kratkoročno je sedanji razvoj slovenske partije vsekakor pozitiven, saj krepi liberalno krilo v slovenski politiki. Dolgoročno pa je to samo poglobljanje iluzij. Partija lahko sestopi z oblasti samo tako, da se ukine.

V JUGOSLAVIJI SE POJAVLJAJO ZELO RAZLIČNI KONCEPTI PRIHODNOSTI, HKRATI Z NJIMI PA TUDI TEŽNJE PO NIVELIZACIJI TEH RAZLIK, KAR PA BREZ PORABE NASILJA NAJBRŽ NE BO MOGOČE. FEDERACIJA JE V OČITNI AVTOBLOKIRANOSTI. ALI NI IZHOD V KONFEDERACIJI?

Ta blokada obstaja že dalj časa, že vse odtlej, ko je s prizorišča odšla avtoriteta, ki je lahko te blokade lomila ne glede na različnost interesov znotraj države. Zatiranje enega na račun drugega je lahko sicer dobra metoda vladanja, ne da pa se na ta način ničesar dolgoročno rešiti. Konfederacija je bilo zelo odprto politično vprašanje takoj po gospodarski reformi leta 1967, negativne izkušnje po dogodkih na Hrvaškem v 70-ih letih pa so ta problem potisnile v ozadje, tako da danes ta koncept nima s strani uradnih političnih struktur nobene podpore. Še v Sloveniji si politiki o tem ne upajo govoriti. Danes skuša slovenska politika predvsem ohraniti tisto, kar je glede nacionalne samostojnosti že doseženega, čeprav to najbrž ne bo dovolj. Konfederacija je gotovo ena izmed možnih produktivnih rešitev sedanje avtoblokiranosti Jugoslavije.

NAJBRŽ JE EDEN IZMED RAZLOGOV ZAVRAČANJA KONFEDERACIJE TUDI TO, DA SEDANJI POLOŽAJ NEKAKO USTREZA SLOVENSKE PARTIJI, SAJ JE KOT "BRANILEC" NARODA PRED CENTRALIZMOM IN UNITARIZMOM PRIDOBILA VISOKO STOPNJO NACIONALNE LEGITIMNOSTI. V ODPRTI JUGOSLOVANSKI SITUACIJI BI JE NAMREČ NE IMELA, SAJ DEMOKRACIJA MED NARODI NUJNO VKLJUČUJE TUDI DEMOKRACIJO ZNOTRAJ NARODA.

Dejstvo je, da stanja, kakršno je danes, zelo ustreza liberalnemu slovenskemu konceptu, ker lahko partija balansira med pritiski od spodaj in pritiski iz Beograda. Vendar to stanje ne more dolgo trajati. Mislim, da so ustavne spremembe tisti prizkusni kamen, ko se bo slovenska partija morala odločiti za eno ali drugo stran, kar pa bo gotovo težko, saj ji ni v interesu oddati oblast ne navzgor ne navzdol. Obe alternativni sta namreč zanjo slabši.

NAJ MLADINSKA ORGANIZACIJA V TEH IZOSTRENH POLITIČNIH IN MEDNACIONALNIH RAZMERJIH "BALANSIRA" SKUPAJ S PARTIJO?

Najprej bi se morali osvoboditi strahu pred pritiski z juga. Kar počnemo v Sloveniji, je naša stvar in kar o tem mislijo drugje, je drugotnega pomena. Ne glede na medsebojne spore posameznih partij mora mladinska organizacija ohranjati samostojnost ter vztrajati pri uveljavljanju svojih interesov. Ni nujno, da bi se morala stališča do določenega vprašanja v celoti poenotiti zato, ker smo vsi Slovenci. Samostojnost je ravno v tem, da imaš do ključnih političnih vprašanj svoja stališča, ki jih suvereno zastopaš povsod, tudi na zvezni ravni. Absolutna samostojnost in avtonomnost mladinske organizacije - to je eno ključnih načel našega programa.

27. maja, 1988

ALENKA COTIČ
BORUT MEŠKO

Da je demokrazizacija v tej deželi lahko nekaj zelo varljivega, priča med drugim tudi za zdaj še negotova usoda Janeza Janše. Zaradi aretacije Janša intervjuja, ki ga objavljamo, ni mogel avtorizirati. V primeru kakršnih koli zlorab se uredništvo Tribune zavezuje, da bo z vsemi mižnimi pravnimi sredstvi sprožilo kazenski postopek.

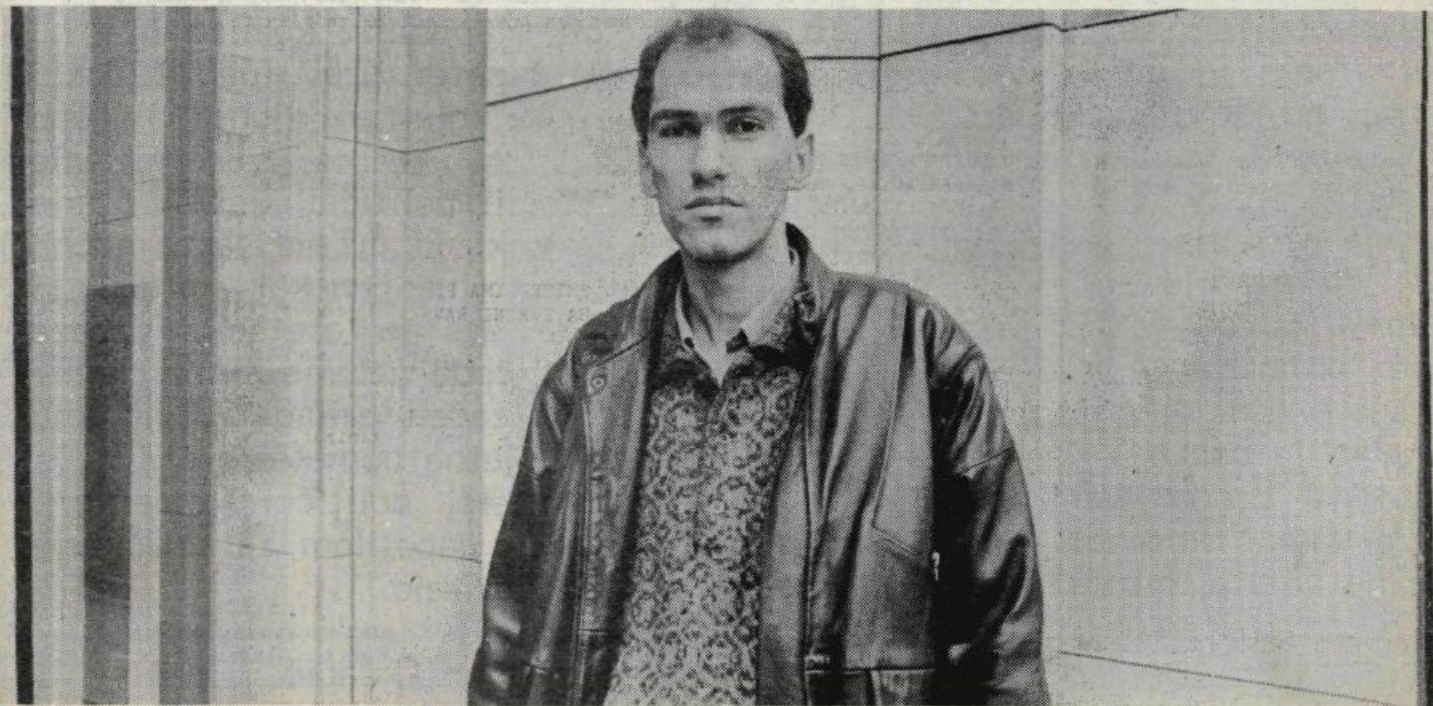

Foto: Tone Stojko

ARETIRAJO, MAR NE ?

Ljubljana, 3.6.1988

JANEZ JANŠA je v priporu. V priporu je človek, ki ga javnost dobro pozna in je nedeljivo povezan tako z viharji v ZSMS 1984, kot tudi z mirovnim gibanjem, s Časopisom za kritiko znanosti kot tudi s pobudo za reorganizacijo mladinske organizacije (da njegove publicistične dejavnosti niti ne omenjamo). **Skratka, aretiran je človek, ki ni nikoli mirno gledal vseh neumnosti v družbi in je to tudi povedal brez dlake na jeziku.** Zato si je pridobil zaupanje ljudi (tudi če se z njim ne strinjajo) na eni strani in alergičnost oblasti na drugi.

Tretji dan po aretaciji je sicer znano nekaj več kot v torek popoldne in sredo zjutraj, ko so bile javnosti predočene prve protestne izjave. Znanih je nekaj več pravnih in postopkovnih podrobnosti (to pravijo pravniki) ^{in znano je,} da bi v celotnem postopku v primeru Janeza Janše težko našli točke, ki niso v skladu s črko zakona (če pa te črke določajo zelo široko polje subjektivne presoje, tako da se pod vprašaj postavlja pravna varnost državljanov, je pa že druga zgodba). **Sporen** pa ostaja **politični kontekst**, v katerem se je zgodila aretacija. Spomnimo se:

- aretacija se je zgodila istočasno s potekanjem Konferenca ZKJ (ki so jo poskušali spremeniti v izredni kongres), kjer so ponovili že večkrat izražena medla prepričevanja, da so govorice o državnem udaru plod bolne domišljije,
- aretiran je bil človek, za katerega se je že vnaprej vedelo, da njegova aretacija **ne bo ostala brez odzivov javnosti** (ali vas to ne spominja na nek scenarij, ki ga bojda sploh ni?)

In zato kar sili ven vprašanje: **Kaj je zadaj?** Ljudje so nezadovoljni ob sprenevedajočem se pojasnilu, ki ga je posredoval Republiški komite za informiranje in poskušajo sami postaviti nekaj hipotez. Lestvica je dokaj pestra: od kinotečne variante, kjer policija pri glavnem junaku vedno najde obremenjujoče gradivo (jasno,), do iskanja razlag za aretacijo v vsak dan drugačni konstelaciji političnih moči. Nekje vmes je verjetno **STROGO VAROVANA RESNICA**, ki jo država tako močno čuva, da postaja zanjo to že kontra produktivno (tukaj nekaj smrdi). In medtem ko bo vedno težje koga prepričati, da nas je aretacija Janeza Janše "obvarovala" pred veliko subverzijo in ko se bodo nadaljevale ekonomske subverzije, se bodo tudi novinarji in publicisti začeli prilagajati novemu vetru, ki je nastal z Janševo aretacijo in ki bo verjetno pometel s civilizacijskimi prodobitvami zadnjih let. Če bodo odslej politični komentarji bolj podobni filmskim esejem, živalskim bajkam in napotilom za vrtilčkarje

- se ne čudite, berite med vrsticami, sai veste, aretirajo.

Jasmin Držanič

ŠE VEDNO BOJ ZA OBLAST

Še nekaj dni in dočakali bomo finale letošnjih volitev. Še sreča, da nam tudi tokrat ne bo treba osebno vreči lističa v volilno skrinjico, ampak bo to za vas opravil vaš poslanec oziroma zastopnik-advokat vaše svobodne volje, misli in odločitve, ki ga kličete Delegat, kakor ga je poimenoval njegov oče E. Kardelj. Skorajda zanesljivo tega možaka – delegata namreč – osebno ne poznate. Najverjetneje ga ne bi prepoznali niti na sliki, saj ga še niste nikoli in nikdar niti videli ali zanj slišali. Včasih se celo pojavi dvom v fizični obstoj vašega Delegata, ki pa bo letos le že tretjič glasoval v vašem imenu. Ko ste vi stiskali pesti za Mojco Drčar – Murko, je on dvigoval roko za Stanovnika. Ko ste se vi držali za glavo in v časopisih prebrali kaj novega o Mikuliću, njegovih popotovanjih, paketih, intervencijah, ukrepih, predlogih in komisijah, je vaš delegat z nekaj desetletno zamudo ugotovil – prepozno seveda – da za glasovanje o zapupnici jugoslovanski vladi konsenz, paritete in druge rože demokracije ne veljajo. V vladnem žargonu torej izgubljate z 2:0. Pred vrati pa je veliki finale z volitvami predsednika ZSMS. Organizacijo dobro poznate. Po imenu. Če ste že zaposleni, odvajate zanj iz svojega osebnega dohodka celo prispevke za članarino. Torej ima reden vir sredstev za obstoj in delovanje. No, seveda so tu še dotacije in še kaj. Ima tudi svoj sedež, kjer sedi nemalo mladih ali malo manj mladih poklicnih politikov, funkcionarjev ZSMS, ki jim torej osebni dohodek ustvarjate neposredno vi sami.

Tam se z redkimi izjemami predvsem zavzemajo, forumsko delajo, idejno-politično markso-leninistično, MDA-jevsko razglabljajo in sestankujejo in se po izteku mandata preselijo v kakšno sorodno sekto, ki pa je že za odrasle in ne več samo za tridesetletnike, ali ostanejo v Beogradu in nas od tam iz varne razdalje pozdravljajo z razočaranostjo nad svojim delom v ZSMJ (spominim se prispevka vašega beograjskega delegata, ko je vzdihoval in obupoval nad peturnim delovnikom, dobrimi plačami in ostalimi tegobami vsakdana v prestolnici), kakor da ne bi natanko vedeli, kaj jih tam čaka in po besedah mojega znanca Buharina ravno zato pripravili prtljage in poleteli v Beograd. Svoje razumevanje procesov v družbi so predstavili z naslednjim člankom, objavljenim v prvi številki Katedre v letu 1985: APOLOGIJA NASLOVNICI – ko se provokacija našemi v revolucijo. Dobesedno povzemam drugo polovico tega teksta izpod peresa Brančka Greganoviča, ko slika mlade nezadovoljne – navijače in demokrate.

SINDROM REVOLUCIJE

Že več kot leto dni preveva vesoljno Slovenijo duh revolucionarnosti in družbene angažiranosti. Mlado in staro je prevzel

opoj kritičnosti, vsi zagnani prebirajo nezazelene publikacije, spremljajo delo alternativnih scen in skupin, skriti v luknjah svoje konkurenčne individualnosti masturbirajo v fantastični predstavi o zmagi njihovega ljubimca. Dnevne sobe, sprejemne sobe, kopalnice in stranišča so postali stadioni, na katerih najbolj strastni revolucionarneži in angažiranci v gluhi tišini vzklikajo davno zavržene parole in v orgazmu strasti omogočajo lastni biti premagati tegobe in strese svojega osemurnega delirija tremens. Fusbalerji dan za dnem podžigajo njihovo navijaško strast, dvigujejo njihovo samozavest in temperaturo, zavarovani z bodečo ograjo, policaji in njihovimi psi, dosegaajo nirvano skozi manipulacijo s posplošeno brezoblično maso krvi željnih človečnjakov, ki se v svoji nerazločnosti razlikuje samo po tem, da navijajo za različne klube: »Zvezda« proti »Partizanu«, »Opozicija« proti »Oblasti«, »Mi« proti »Njim«. Kdor ni z nami, je proti nam je parola fusbalerjev, ki je svoje idealno protislovje neovrgljivo odkrila v motu njihovih navijačev: kruha in iger. Neizbežen poklon nastopajočih ustvarjalcev enkratnega spektakla ustvari atmosfero poenotenja in združenosti obeh taborov: nastopajočih in občinstva, združenih v evforiji nad dosežkom, ki so ga skupaj ustvarjali in ustvarili izkušnjo, ki jo poimenujejo **DEMOKRACIJA** (podčrtal L. T.), občutek, ki je tako

mogočen in lep, da ga je v vsej njegovi **ILUZORNOSTI** (ponovno podčrtal L. T.) potrebno vedno znova doživljati, vedno znova, vedno znova, znova, znova, znova, ZNOVA! Nove predstave, nove tekme, nove igre, nov kruh, drugi z nami, drugi proti nam . . . tako dolgo, dokler ne dosežemo narave v vsej njeni pestrosti in zelenilu: nebo, zemlja, gozdovi, borovnice, maline, gobice, gobarjenje, gobe, večno združeni v veselju!

Takšni ste torej, tovariši volilci, ali takšni bi naj bili. Takšen je tudi tovariš Janez Janša, ali takšen bi naj vsaj bil. Vsi skupaj samo navijate in verjamete v demokracijo, ki pa ni nič drugega kot iluzija ali vsaj naj ne bi bila nič drugega kot iluzija.

DEMOKRACIJA je vse. Zato tudi Janezi verjamejo programu Janše in njegovih in tvegajo, da se pokaže še ta za iluzijo. Sprejeti je moč in vzeti v zakup dejstvo, da Janša ni vaših let, kakor letijo nanj očitki. Bori se za oblast in obljublja, da je ne bo zlorabljal, ampak tudi razpusil, da jo le dobi. Treba je v nekaj verjeti. Zato povzemam za starim admiralom Farragutom (z Brankom Mamulo ga veže menda le čin) in kličem Janši in ekipi: »Damn the torpedoes, full speed ahead!«

Bomo videli čez tri leta.

Leo T.

JUGOSLAVIJA — MOST MED ROMUNIJO IN ALBANIJO

(Konferenci ZKJ ob rob)

Konferenca ZK je minila po pričakovanjih - naša politična elita še naprej enotno tišči glavo v pesek. Ne zanikam sicer določenih razlik, vendar pa so podobnosti še vedno dominantne.

Najprej o razlikah. Medtem ko eni zagovarjajo krepitev centralne partijske oblasti in pozivajo k večji disciplini/ enotnosti, vidijo drugi izhod iz krize v delovanju ZK kot subjektivne sile (ki deluje za fasado SZDL, na primer) in pozivajo svoje kadre k strpnosti in dialogu z domorodci. Če je koncept partije pri prvih blizu partiji v drugih deželah realnega socializma, pa gre v drugem primeru za inovacijo jugo-politike. Na ohranjanju temeljnih značilnosti te inovacije vztraja liberalno krilo partije. Kaj je značilno za te liberalce? Predvsem to, da vodijo dvojno igro - na eni strani se skušajo legitimirati kot subjektivna sila, ki ni več na oblasti, kot elita jasnovidcev, ki prepričujejo le še z močjo svojih argumentov, v resnici pa še vedno delujejo kot klasična partija z monopolom na oblast in ne prenesejo nikakršne konkurence. Liberalno krilo partije vztraja pri tej shizofreni predstavi o Izevi komunistov, medtem ko skuša konservativno krilo partije ta varljivi privid ukiniti. Paradoksalno se torej liberalci zavzemajo za status quo, medtem ko konservativci nastopajo kot aktivisti, ljudje spremembe.

V odsotnosti politične demokracije je shizofrena partija še vedno boljša od partije zdravih sil. Tip vladarja, ki ga generira shizofrena partija, je prosvetljeni absolutist. Če Kučan na Konferenci trdi, da mora ZKJ ustvariti pogoje za "zdravo gospodarstvo in zadovoljno ljudstvo z jasnimi perspektivami" (Delo, Rekli so, 31.5.88), je to še vedno bolje, kot da grozi z zaporom.

Vendar pa, in sedaj prehajam k podobnostim, ne ponuja avtonomije. Tako liberalci kot konservativci ne vprašujejo partijskega monopola na oblast. Čeprav se tako prvi kot drugi zelo radi sklicujejo na demokracijo, pa so oboji enako nepripravljeni nanjo.

Demokratičen politični sistem mora namreč na vnaprej predvidene načine ljudem omogočiti, da avtonomno odločajo o tem, kdo jim vlada. Da bi demokratičen politični sistem deloval, mora biti izpolnjenih več predpogojev - avtonomna politična skupnost, ki je privržena demokratičnim prepričanjem; država, ki kot najvišja oblika politične organiziranosti takšne orientacije zagotavlja; in oblike mediacije med politično skupnostjo in državo (strankarski sistem, volitve). Če bi v Sloveniji danes še lahko govorili o nastajanju avtonomne politične skupnosti, pa ostali pogoji niso izpolnjeni. Partija je še vedno v srečni zakonski zvezi z državo, nesrečni smo le vsi tisti, ki nam je vsiljena vloga permanantnih otrok. Še vedno smo obsojeni na en sam

program (socialistično samoupravljanje) in na državo, ki štiti predemokratične institucije (delegatski sistem). V nekem smislu je ta politični sistem ne-partijski, saj so komunisti uknili vse druge partije kot reprezentante parcialnih družbenih interesov, s tem pa so sebe postavili v vlogo reprezentantov celote.

Partiji bi toplo priporočil, da se vrne nazaj k svojim koreninam. Če sta Marx in Engels, utemeljitelja komunistične dogme, trdila, da komunisti nimajo nobenih posebnih interesov, ki ne bi bili interesi delavskega razreda, se v ZK Slovenije ta trditev reducira - če naj sodim po izjavi šefa partije Kučana na že omenjeni Konferenci - na to, da komunisti sploh nimajo več nobenih posebnih interesov (Kučan, prav taa). Takšna dezorientacija je problematična za samo partijo, saj pomeni, da je izgubila vsako identiteto in da se lahko samo še kameleonsko prilagaja. Postaja nevidna in neoprijemljiva, čisto navaden in čisto gol boj za ohranjanje oblasti. Na drugi strani pa postane s časom takšna nevidna, a povsod prisotna oblast problematična tudi za nastajajočo avtonomno politično skupnost. Partija namreč kot goba vsrkava vase impulze iz okolja, ker lastnih pač ne premore, vendar pa ni zmogla ničesar uresničiti, saj ne zasleduje nobenega posebnega interesa, ker je njen edini interes v tem, da perpetuira svoje gospostvo. Partija, organizacija s tisočeriimi obrazi in hkrati popolnoma brezizrazna, otežkoča oblikovanje posebnih interesov v civilni družbi.

To, kar bi danes predvsem potrebovali, je vzpostavljanje jasnih mej, artikulacija razlik med nosilci različnih parcialnih interesov. Za to je neobhodna vrnitev partije h koreninam. Ponovno mora postati reprezentant interesov delavskega razreda. Ker pa je vsaka moderna industrijska družba interesno heterogen prostor, v katerem se srečujejo številni različni parcialni interesi, mora partija omogočiti, da se oblikuje prostor za njihovo oblikovanje in uresničevanje.

Takšnih tendenc pa na žalost v partiji še ni na obzoru. Za sebe je že po enem letu vojskovanja v drugi svetovni vojni ugotovila, da jo fronta OF preveč utesnjuje in z Dolomitsko izjavo si je tudi ponovno izborila sdvojo avtonomijo. Ali ni nastopil po več kot štiridesetih letih čas za novo "Dolomitsko izjavo", ki bi priznala to pravico tudi vsem drugim posebnim interesom?

Šele tako usmerjena in delujoča, evrokomunistična partija, se bo lahko sklicevala na demokracijo in na naše mesto v zahodni civilizaciji. Do tedaj pa bo še vedno vzpostavljala zgolj most med Romunijo in Albanijo.

GREGOR TOMC

PARTIJA NA REŠETU

Sicer bi morala po redakcijskem dogovoru napisati nekaj jedkih na račun naj-novejše gospodarske reforme, ki sta jo inavgurirali zvezna vlada in zvezna skupščina. Pripravila sem že koncepcijo teksta, v katerem naj bi pokazala:

1. da je naša država politološki fenomen, ki državljanu garantira vse manj, od njega pa zahteva vse več,

2. da zadnji ukrepi, ki naj bi bili ekonomsko reformatorski ponovno »udarja-jo mimo«, saj:

a) zmanjšujejo kupno moč prebivalstva, po drugi strani pa reforma sloni na predpostavki o povečanem dinarskem in deviznem varčevanju,

b) se v gospodarstvo posega z modifikiranjem državnega nadzora cen, medtem ko se o vseh faktorjih, ki oblikujejo ceno, predvino molči,

3. da se najbolj k crucialna reformna zadeva medtem dogaja mimo oči javnosti; ravno zdaj so namreč v obtoku materiali o spremembah deviznega zakona in Zakona o kritju tečajnih razlik. Stvar je seveda strogo zaupna, lahko pa si mislite, da papirji predlagajo takšen zasuk v javnih finančnih tokovih, ob katerih se človeku zvrta v glavi.

Skratka, z zelo izbranimi besedami sem nameravala ošvrkniti vlado (ona mene tako ali drugače švrka vsak dan), pa se je zgodilo nekaj, kar daje še več možnosti za pisanje.

Začela se je konferenca ZKJ. Je že tako, da ima pri nas zadnje čase vsaka zadeva, kjer se zbere več ljudi, pečat zgodovinski in prelomnosti. Taki atributi so bili v zraku in tik pred začetkom konference so si bili vsi partijci edini v tem, da **potrebujejo konferenco** (še pred pol leta se je Milka Planinc na seji cekaja vprašala o smiselnosti konference), **kot potrebuje Sahara dež**. Pa si vseeno zastavimo vprašanje:

Zakaj konferenca?

V zadnjem času se partija otepa s problemi, za katere se zdi, da ji predstavljajo nezno breme. Gre za:

1. **Različnosti vsak dan pretresajo organizacijo**, ki temelji na predpostavki o pohenotanju članstva v vseh točkah (saj se še spomnite zardevanja partijskih funkcionarjev ob ugotovitvah, da člani CK ZKJ ne samo, da se ne strinjajo med seboj, ampak se pripravajo, vso zadevo pa celo prenaša televizija, tako da gleda to sramoto vsa država).

2. **Partija si že od šestega kongresa (1952) lasti pravico, da se umakne z oblasti in se navzame idejnopoličnega vodstva, torej se ukvarja s temeljnimi vprašanji**. Iz te zmede lahko potegnemo različne logične zaključke, sami pa izberite tistega, ki po vašem mnenju bolj ustreza resnici.

a) Partija ima ekskluzivno pravico, da ugotovi, kaj je prav in kaj ne, in če je to funkcijo opravljala celih šestinideset let, potem nam gre danes dobro.

b) Partija ima ekskluzivno pravico, da ugotovi, kaj je prav in kaj ne in ima že zaradi tega oblast nad državno oblastjo. O modernem političnem življenju potemtakem ni govora, prav tako v taki konstelaciji ni možno govoriti o učinkovitih kanalih kontrole od spodaj.

Šestintrideset let kasneje v dokumentih za partijsko konferenco spet zasledimo idejo o sestopu z oblasti in omogočanju pluralizma. **Skratka, partija gleda na dobrobit ostalih in se zato odpoveduje lastnim ugodnostim, ki izvirajo iz oblasti**. Jugoslavija prenese mnogo nelogičnosti, ampak vsaka stvar ima svoje meje – oblast pač ni vprašanje volje!

3. **Posebna težava partije je odsotnost dostojnega teoretskega aparata in ideološkična produkcija** (pod vodstvom znane S. Š.). Obmetavanje z ideologizmi je zadnje čase zelo priljubljena disciplina in tudi v ZK jo kar dobro obvladajo.

Temu se pridružuje tudi sila neubrano petje republiških partij pod taktirko zvezne. Soliranje tukaj ni zaželeno, to, da zboristi tolčejo »falš note«, pa ne vzmernirja nikogar (saj veste, o čem govorim, ne).

In zato so se zbrali delegati v Beogradu, da bi se na konferenci domenili, katero

novo pesem bodo odslej prepevali (čeprav se že vnaprej ve, da polifonija ni dovoljena). Prav tako lahko rečemo, da je bila konferenca sklicana zato, da bi se domenili, kako sestopiti z oblasti in na njej ostati. Morda pa je bila konferenca sklicana zato, da bi vsi videli, da gre partija v korak s časom. **Zadnje čase se namreč spogleduje z delnicami, trgov del in kapitala in s podobnimi ekonomskimi instrumenti, katerih popolna uvedba bi edino ukinila sedanjo pozicijo partije, proti kateri »se sama bori«**. Zdaj pa sami razmislite o tem, če bo partijsko spogledovanje s kapitalistično ekonomijo »šlo do konca«. Jaz sem zelo skeptična.

Konferenca

Začetek konference je presenetil tudi tiste, ki smo že vsega vajeni. Kamera je ujela Branka Mikulića, ki je verjetno razlagal Stipetu Šuvarju, kako se po japonsko reče Na svidenje, medtem ko je slednji verjetno razmišljal o tem, kakšen dober biznis je naredil z založbo Komunist, ki mu bo izdala naj-novejše tekste, tako da ga bodo bolje spoznali tudi v Sloveniji. Miran Potrč se je pogovarjal s Slobodanom Miloševićem (fino vreme imamo danes, ane), medtem ko je Jože Smole preverjal delovanje prevajalcev. Potem se je začelo. Vse skupaj je spominjalo na diletantsko vodenje kake seje UK ZSMS, ko je človek iz ljudstva (baza Niš) jel prepričevati delegate, da je dosti separativiranja in privlekel na dan Tita, krizo, revolucijo in tako naprej in predlagal, da bi konferenca ves čas delala v plenumu. Nasprotnoval je Silvo Gorenc, njemu pa delegat iz Beograda (poudarek na občini Savski venac). **Predsedujoči (Gacić) se je zbal, da se bi spopad Slovenija–Srbija razvil še pred sprejetjem poslovnika, zato je energično zahteval glasovanje, kjer je bil sprejet predlog (treba li da brojimo?) o delu konference v plenumu**. Že ta obrobni dogodek je priča, da partija v praksi niti tehnično ni pripravljena na kakršnekoli razlike (da ne govorimo o tem, da bi težko našli kateri koli zvezni nivo, kjer glasov ne štejejo na roke, saj so bile še do nedavnega vse odločitve sprejete soglasno).

Potem je sledil govor trenutno prvega človeka partije, Boška Krunića. **V njegovem govoru je vsak našel nekaj zase: od spreminjanja ustave (ki jo je potrebno sprejeti čimprej), građanske desnice (nekateri bi jo našli že s pripravami za radiostezijo), blagovne proizvodnje (ni dileme, da smo vsi zanjo) ... do pisanja novinarjev in njihove odgovornosti**. Skratka vse, kar smo že slišali, vse, kar poslušamo zadnji dve, tri leta. **Partijska konferenca samo rezimira dogodke in zahteve, ki se v javnosti pojavijo, preden se jih zave partijski aparat**. Avantgarda družbe ponavlja za družbo. Slabo. Za avantgardo in za družbo.

JASMIN DRŽANIĆ

REFERENDUM KOT NEZAUPNICA?

Ni naključje, da se je v javni razpravi o *ustavnih dopolnilih pogosto pojavljala zahteva po referendumskem odločanju* o pomembnih vprašanih iz *pristojnosti skupščin* in tudi o uvedbi *referendumov na ljudsko pobudo*. Osnutek predloga dopolnil je tako pomanjkljiv (v njem manjkajo bistvene novosti v ustavnem sistemu, ki bi bile po precej splošnem mnenju nujne za začetanje izhoda iz družbene krize) in tako poudarjeno enostranski (nemogoče je prezreti centralistične težnje ob nespremenjenem bistvu sistema), da so mnogi upravičeno zastavili vprašanje, ali ne bi bilo o tem najboljše odločiti z ljudskim glasovanjem. Gre pač – naj se sliši še tako patetično – za usodne stvari; če bi z običajnimi medrepubliškimi »trgovinami« poravnali nasprotujoče si interese tako, da bi se manjšina spet morala prilagoditi večini in bi v nasprotnem primeru manjšino izsiljevali z obtožbami, da povzroča »ustavno krizo« (čeprav bi povsem legitimno branila svoje življenjske interese), jugoslovanska federacija pač ne bi bila več po meri Slovencev.

V javni razpravi sta se tega vprašanja dotikali pravzaprav dve različici: eni so predlagali, naj bi zaradi nezadostnosti in neustreznosti sedanjega osnutka takoj z referendumom zahtevali pripravo novega, ki bi vseboval korenitejše spremembe ekonomskega in političnega sistema – ali pa naj bi take spremembe vnesli vsaj v končni predlog *ustavnih sprememb* in njegovo ustreznost preverili z referendumom. Zahtevo, naj bi republiška skupščina o *ustavnih spremembah* odločala na podlagi referenduma, je podpisalo že več kot 100.000 ljudi, kar je največja manifestacija civilne družbe pri nas doslej. Iz tega dejstva lahko izvedemo daljnosežne sklepe: »nova družbena gibanja« – doslej precej abstraktna kategorija v politični resničnosti – silijo politični sistem k nečemu, na kar še ni pripravljen, namreč k **neposrednemu** odločanju o najpomembnejših zadevah. To pot gre za pridobitev najširše ljudske podpore za **enkratno** rabo, toda načelo seveda pelje še v druge sklepe. Med temi je najpomembnejša **trajna** dopolnitev *ustavnorevizijskega postopka* z morebitno novo določbo kdaj v prihodnje, da se *ustavna besedila* sploh lahko spreminja **samo z referendumom** v federalnih enotah, ki sestavljajo Jugoslavijo, pa tudi odkaz k **neposrednim volitvam** kot utrditvi, ali bolje rečeno, pridobitvi legitimnosti nosilcev oblasti na vseh ravneh.

Po začetni prevladujoči nenaklonjenosti voditeljev in upravljalcev javne razprave o *ustavnih dopolnilih* do referenduma se je, najbrž tudi zaradi omenjenih podpisov in drugih oblik podpore referendumu, izoblikovali stališče, da bi referendum sicer lahko razpisali, toda šele potem, ko bodo znani izidi javnih razprav drugod po Jugoslaviji, oziroma ko bo narejen dokončni predlog *ustavnih dopolnil* v zvezni ustavni komisiji.

Logična stran tega stališča je v tem, naj bi počakali, da bi videli, ali se ne bodo stvari vendarle kako obrnile in se bolj približale slovenskim pogledom; referendum bi torej razpisali le, če bi šlo za pritisk s povsem nesprejemljivimi predlogi. Nesporno je bilo ob tem, da bi referendum umestili med odločanje zveznega zbora, ki sprejema »politične« zakone po načelu večine in bo v njem Slovenija pač v manjšini, ter med dokončno odločanje v republiški skupščini.

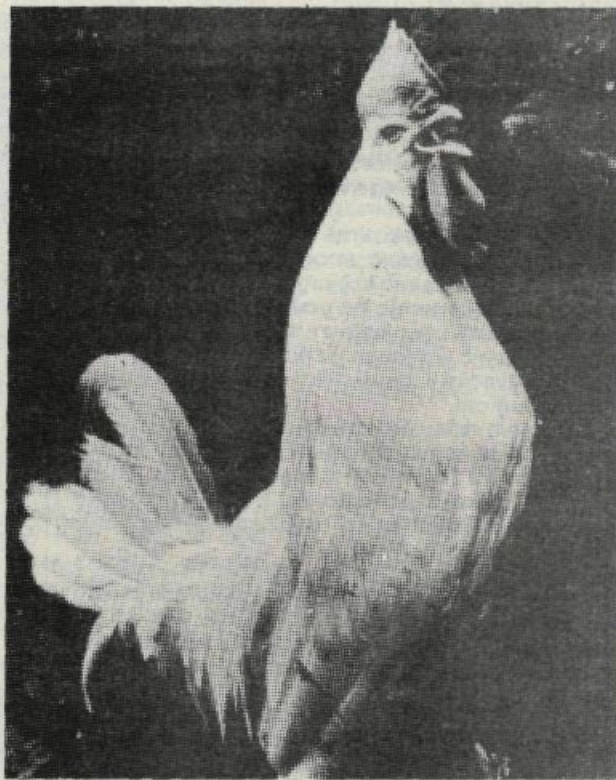
Slaba stran stališča o čakanju je najprej v tem, da referendum še ne priznava legitimnega varovanja nacionalnih interesov kot trajno pot, posebej pa v tem, da v zadevi sedanjih *ustavnih dopolnil* povečuje vtis o izsiljevalskih namerah manjšine (»če ne boste sprejeli naših pripomb... bomo pa razpisali referendum«). Referendum se tako pojavlja kot strašilo, ne pa kot nekaj, kar bi moralo biti naravno v taki državi, kjer so federalne enote nosilke suverenih pravic. Precej bolj čista bi bila situacija, če bi slovenska republiška skupščina takoj zdaj sprejela načelni sklep, da referendum bo v vsakem primeru; če bodo slovenske ključne pripombe upoštevane, potem bi bilo tako ali tako vse v redu. Če ne bi bile, bi ljudski referendum bistveno razbremenil slovensko skupščino dramatične odločitve, v primerjavi s katero je bil sklep o zahtevani nezaupnici Mikuličevi vladi otroška igra. Kar zamislimo si: predlog *ustavnih sprememb* izglasovan z večino v zveznem zboru, ki so ga odobrile vse republiške in pokrajinske skupščine, slovenski skupščinski delegati pa ga zavrnejo in s tem seveda blokirajo *ustavne spremembe* v vsej Jugoslaviji. Ali ne bi bilo, glede na možno predvidevanje takega razvoja dogodkov, republiški skupščini lažje, če bi vedela, da ji bo – v dobrem ali slabem – stalo ob strani večinsko javno mnenje? Poleg tega, kdo pa so skupščinski delegati, če ne del baze, ki pač zahteva zase, da se lahko ob posebno pomembnih vprašanih tudi neposredno udeleži odločanja?

S tem v zvezi so tudi pripombe, ki jih je bilo slišati na sestankih forumov, in se trdovratno oklepajo stališča, da bi bil referendum oblika nezaupnice delegatskemu sistemu. Pustimo ob strani dejstvo, da bi moral delegatski sistem zagotavljati neodtujenost delegatov od baze, ki jo zastopajo in kateri so odgovorni, zanimivo pa je vprašanje, ali ne bi referendum škodil prej dokaj resničnemu življenjskemu dejstvu, ko se v sistemu posrednih volitev in ločenosti nosilcev funkcij od pravolivcev, z delegatskim sistemom uveljavijo rešitve, ki jih večina na ljudskem glasovanju ne bi podprla. Tako je na koncu, pod bilančno črto, referendum pač mnogo več kot tehnično vprašanje izvedbe *ustavnih sprememb* in pomoč (po potrebi) delegatskemu odločanju.

KAKŠEN SOCIALIZEM HOČE B. M.?

Odstop Branka Mikulića s funkcije predsednika zvezne vlade sam po sebi gotovo ni tisto odrešilno dejanje, ki bi bistveno vplivalo na razreševanje zapletene politične in ekonomske situacije v Jugoslaviji. Dvomisno namreč, da ima prvi človek jugoslovanske politike tolikšno moč, da bi samostojno oblikoval ekopnomsko politiko, konstantno izvajal politični pritisk na tiste, ki se mu zoperstavljajo, in tako vsiljeval svoje rešitve celi Jugoslaviji. **Branko Mikulić je samo še eden tistih, ki skušajo brez večjih političnih pretresov doseči nemogoče: zagotoviti učinkovito ekonomijo ob hkratnem sprejemanju zahtev in logike delovanja nerazvitih gospodarstev, kar pa dokazljivo vodi v propad, saj bi drugače ta gospodarstva pač ne mogla biti v razsulu.** Pritisk nerazvitih na vsakokratne politične odločitve na najvišji ravni se iz leta v leto stopnjuje. Glede na realno razmerje političnih sil v Jugoslaviji in navdušenje nad neostalinističnim vstopom v 21. stoletje, ki smo mu priča v posameznih delih te države, bi bilo zelo nerealno pričakovati, da bi v primeru odstopa predsednika vlade njegovo mesto zasedel človek z radikalno drugačnim pristopom k reševanju gospodarskega kaosa, kajti to bi pomenilo bistveno predruženje obstoječe politične in ekonomske prakse. **Ce pa se v Jugoslaviji ne bo radikalno spremenil sistem, ki omogoča, da politične in ekonomske odločitve diktirajo nerazviti, če politična moč ne bo prešla v roke sposobnih, razvitih republik, nimajo kadrovske spremembe, pa čeprav na najvišji ravni, nobene praktične vrednosti.**

Problem torej ni toliko v personalni zasedbi najvišjih političnih funkcij, čeprav ta nikakor ni nepomembna, ampak v osnovnih mehanizmih, po katerih funkcionira jugoslovanska družba, in v mentaliteti, na osnovi katere se ti reproducirajo. Kot kombinacija elementov bizantinskega despotizma, boljše vizma in samoupravne retorike se jugoslovanski socializem, zlasti v svoji južni varianti, pojavlja v obliki **centralizirane redistribucijskega sistema**, ki nenehno teži k nivelizaciji obstoječih razlik in uniformiranju družbe, pri čemer se osnovna delitev na tiste, ki so vključeni v oblastne strukture, in tiste, ki teh možnosti nimajo, pogloblja. Državno prisvajanje presežkov ustvarjenih dobrin, ki marsikdaj poteka na zelo dvomljiv način, ter njihovo arbitrarno prerazdeljevanje, sledita miselnosti, po kateri **nekateri imajo zato, ker drugi nimajo, oziroma nekateri nimajo zato, ker so jim tisti, ki imajo, na nek neviden in nedoumljiv način vzeli dobrine, ki jim po naravni poti pripadajo in ki so dodeljene vsem v enaki količini.** Zato imajo revni pravico, da jemljejo/kradejo bogatim, saj slednji niso obogateli s svojim delom (delo je v tej nociji pač vselej lahko le neproduktivno), pač pa z goljufojo, krajo, izkoriščanjem... **Odprava revščine tistih, ki nimajo dobrin, po tej logiki ni v produkciji le-teh, ampak v**

njihovem prerazdeljevanju in s tem v obubožanju tistih, ki imajo. Enakost v revščini – največja pravičnost! Egalitarizem – osnovno načelo organiziranosti primitivnih vaških srenj.

Mehanizmi redistribucije ustvarjenih dobrin (prerazdeljevanje dohodka) tako niso zgolj »izumi« te ali one vladajoče garniture, ampak mehanizmi, ki na Balkanu realno obstajajo že stoletja in so trdno zasidrani v mišljenju večjega dela Jugoslovancev. Nevidne božanske sile, ki v tradicionalni mentaliteti opravljajo to delitev, je pri nas nadomestila »odtujena birokratizirana država«, ki je **solidarizem in egalitarizem** postavila za temeljni načeli svojega delovanja. Zato jemlje tistim, ki še nekaj imajo, in daje tja, kjer nimajo. To hkrati zagotavlja vladajoči eliti ohranjanje položaja vrhovnega arbitra, kajti tovrstno državno poseganje v posamezne nacionalne ekonomije ima večinsko podporo, saj predstavlja **tisti, ki nimajo in hočejo imeti, a ne tudi producirati, večji del Jugoslavije.** Ti ne samo spodbujajo, pač pa naravnost agresivno zahtevajo reprodukcijo takih vzorcev, saj jim ti omogočajo skrajno neodgovornost pri upravljanju svojih lokalnih fevdov oziroma celo nacionalno suverenost brez samostojne nacionalne ekonomije.

In zato je Mikulićeva vlada dobila polno podporo s strani nerazvitih republik in pokrajin, njena dvoletna politika pa je bila z večjimi ali manjšimi pripombami razglašena za »objektivno« najustreznejši način de-

lovanja v pogojih državne razparceliziranosti, idejne neenotnosti, upiranja republiških birokracij, razraščanja nacionalnega egoizma pri posameznih narodih... Jasno je bilo tudi povedano, kdo je dežurni krivec za polom večine vladnih načrtov in obljub: **razvitejši deli Jugoslavije, ki se upirajo odtegotovanju svojega nacionalnega dohodka in ki s tem slabijo enotnost »zajednice«.** S podporo sedanji vladni garnituri so principi vodenje gospodarske politike, ki po svoji učinkovitosti in produktivnosti sodijo v srednji vek, dobili polno legitimnost za še naslednji dve leti. Kljub obljubljenim »radikalnim« spremembam v urejanju temeljnih družbenih razmerij ne moremo pričakovati nič bistveno novega, kajti v pretežnem delu Jugoslavije primanjkuje politične volje za temeljite spremembe sedanjih ekonomskih in političnih mehanizmov delovanja te države, saj bi to pomenilo bistveno predruženje statusa nerazvitih oziroma dodelitev mesta, ki jim, glede na njihov prispevek k delovanju skupne države, realno pripada. Eno pa je gotovo: **dokler bo politična moč skoncentrirana v nerazvitim delu Jugoslavije, dokler bodo nerazviti diktirali politiko in personalno zasedbo najvišjih državnih organov na zvezni ravni in dokler bo nerazvitost vršina in vrednota, iniciativnost in razvojna prizadevanja pa nekaj, česar se je treba sramovati, nam bo življenje v tej skupnosti vsem v pogubo.**

ALENKA COTIČ

Zvonimir Devidé:

PRIPOMBE IN VPRAŠANJA V ZVEZI S POROČILOM JE KRŠKO IZ LET 1985, 1986 IN 1987

1. Že večkrat smo slišali, da jedrska elektrarna Krško doslej še ni izpolnila vseh delovnih pogojev, ki bi dokončno upravičili izdajo veljavnega delovnega dovoljenja za stalno obratovanje. Jedrsko elektrarno Krško je menda vezalo kakih 24 ali 27 pogojev, ki bi jih morala izpolniti, če bi hotela dobiti veljavno delovno dovoljenje – teh pogojev bojda vse do danes ni izpolnila. Kaj je v tem resničnega in zakaj jugoslovanska javnost še zmeraj, po šestih letih obratovanja te centrale, nima pravega vpogleda v dejansko stanje?

2. Letos bo skladišče jedrske elektrarne Krško za nizko in srednje aktivne odpadke prekoračilo svojo zmogljivost. Vprašanje novega odlagališča je potemtakem več kot urgentno. Slišati je glasove, da bo to novo skladišče nekje na področju Papuka, in da so »naši ekolozi« že podpisali soglasje za to lokacijo, vendar o tem še ni bilo objavljenega nič uradnega. Zahtevam, naj se to vprašanje rešuje z udeležbo javnosti in naj se tako dosežen predlog za tem sprejme z referendumom.

3. Menda je v Združenih državah Amerike eden izmed pogojev za delovno dovoljenje pri tovrstnih centralah popolnoma dodelan načrt evakuacije prebivalstva z območja, ki bi ga morebitna jedrska nesreča utegnila ogroziti. Zakaj za jedrsko elektrarno Krško takega načrta – ki bi moral vsekakor zajeti tudi Zagreb – do danes še niso napravili?

4. V poročilu o jedrski elektrarni Krško z dne 24. 11. do 5. 12. 1987 je jasno razvidno, da je eden od ključnih problemov te centrale korozija. Vendar se iz nobenega poročila nikjer ne vidi, kaj je jedrska elektrarna Krško ukrenila oz. vsaj skuša ukreniti proti temu nevarnemu pojavu. Kako namerava torej jedrska elektrarna Krško rešiti to vprašanje?

5. Iz omenjenega poročila jedrske elektrarne Krško je moč jasno razbrati, da je vzrok za najrazličnejše motnje in težave, ki so opisane na vsajh 15 mestih, vedno isti: korozija. Tedaj se je upravičeno vprašati, zakaj se jedrska elektrarna Krško ne loti sistematske raziskave pojava in vzrokov korozije v celotnem obratu.

6. Korozija pa je tudi težava, ki ogroža parogeneratorje. Znano je, da bo treba parogenerator v jedrski elektrarni Krško zaradi problemov zamenjati čez nekaj let – in to ravno zaradi korozije. Menda Westinghouse tik pred prodajo druge jedrske elektrarne Jugoslaviji obljublja, da bo na svoj račun zamenjal parogenerator (morda kar oba parogeneratorja) v jedrski elektrarni Krško. Cena takega parogeneratorja je odvisna od pogodbenih pogojev, a v grobem se suče okoli 100.000.000 dolarjev. Ali te govornice držijo in kako bodo to vprašanje končno rešili?

7. Po zahtevah Westinghousa in po drugih predpisih je moč jedrske elektrarne takšne vrste postavljati izključno ob reguliranih vodnih tokovih. Vse od časov, ko so se opredelili za graditev jedrske elektrarne Krško do danes, pa Save kajpak nismo mogli in ne moremo šteti med regulirane vodne tokove. Kako naj se to vprašanje zdaj naknadno reši?

8. S kakšno pravico terja jedrska elektrarna Krško od Vodnega gospodarstva SRH, naj dovoli povečanje dopustne toplotne kapacitete Save za nadaljnjo 1° C (češ da doslejšnja omejitev povzroča jedrski elektrarni Krško milijardo dinarjev izgube na leto), ko pa je docela jasno, da že zdaj Sava na tem območju ne more prenesti niti že obstoječih toplotnih obremenitev? Po izvirnih podatkih so jedrski elektrarni Krško odobrili toplotno obremenitev Save za 2° C navzgor (v točki popolnega toplotnega izenačenja), vendar samo za II., nikakor pa ne za IV. kvaliteto vode. Doslej so to zadevo reševali tako, da je jedrska elektrarna Krško – bojda s posebnimi previdnostnimi ukrepi – občasno segrevala vodo, zlasti v hladnejših obdobjih, tudi za znatno število stopinj višje od dovoljene zgornje meje. Kako bodo to dokončno pravilno rešili?

9. Iz poročil jedrske elektrarne Krško z dne 11. 3. 1987 in 7. 4. 1985 je razvidno, da tritij (tricitij) iz jedrske elektrarne Krško prodira v brežiški vodovod. Znova postavljam vprašanje, kdo bo odgovoren v primeru, če zaradi kake nezgode prodre tod skozi več-

ja količina radionuklidov od »dovoljene«. Ali prehaja tritij v osnovno vodo zavoljo prepustnosti materiala ali zavoljo mešanja vode med primarnim in sekundarnim hladilnim krogom? Kako bi se dalo to objektivno ugotoviti?

10. Na koncu zastavljam vprašanje glede zanesljivega in neposrednega obveščanja javnosti o varnostnih ukrepih jedrske elektrarne Krško, o njenih morebitnih nezagodah, kakor tudi o nevarnostih sevanja nasploh. Nedopustno je uvrščati podatke o radioaktivnosti okolja med uradne skrivnosti. Nasprotno, podatki morajo biti javni in javnosti vselej dostopni v trenutku in v vseh podrobnostih. Kaj bomo glede tega pri nas končno ukrenili?

Zagreb, 11. maja 1987

OPOMBA:

Podčrtani deli teksta se zde kolektivu nuklearke najbolj sporni; ker so to samo vprašanja, puščamo ob strani, kaj od napisanega je res in kaj ni, ob strani pa puščamo tudi vprašanje izbora citatov iz celotnega Devidéjevega teksta ...

(prevod A. Šušulić)

KRŠKO? JA, BITTE!

»Primer Devidé« je posledica dejanske »odprtosti« nuklearke Krško za javnost. Pozivi, s katerimi zagovorniki jedrske energije to javnost prepričujejo o nujnosti, varnosti, cenenosti proizvodnje jedrske energije v Jugoslaviji, očitno niso dovolj prepričljivi, da bi bili učinkoviti, zato je treba preizkusiti možnost, da bi jim priskočili na pomoč represivni državni aparati. Kolektiv nuklearke Krško to možnost preizkuša z zasebno tožbo proti profesorju Zvonimiru Devidéju, ker je dne 11. maja 1987 napisal in podpisal tekst z naslovom »Pripombe in vprašanja v zvezi s poročili Nuklearne elektrarne Krško iz l. 1985, 1986 in 1987«.

Tu sprašuje o izpolnjevanju pogojev za pridobitev veljavnega obratovnega dovoljenja, skladiščenju radioaktivnih odpadkov, o načrtih za evakuacijo prebivalstva z ogroženega področja, o koroziji, regulaciji Save in upravičenosti povečevanja njene toplotne kapacitete, o vzrokih za prehod tritacija v osnovno vodo in o problemu zanesljivega in neposrednega obveščanja javnosti o varnostnih ukrepih Nuklearne elektrarne Krško.

Ta tekst baje vsebuje in prenaša neresnične trditve o nuklearki, ki »nesumnjivo« lahko škodijo njeni časti in ugledu. Po mnenju tožitelja je »nesporno, da je obdolženi omenjeno kaznivo dejanje izvršil z razmnoževanjem pisane inkriminiranega teksta in njegovim ustnim širjenjem na javnih zborih, s čimer je v celoti uresničil vse bistvene elemente kaznivega dejanja obrekovanja...«.

Omenjeni spor je bil tudi povod za razgovor s profesorjem Devidéjem, na osnovi katerega je nastal ta zapis.

DEVIDÉJEV DEJAVNI PESIMIZEM

Zvonimir Devidé je upokojeni profesor biologije (živi v Zagrebu) – na Naravoslovno-matematični fakulteti v Zagrebu je kot redni profesor predaval biologijo in fiziologijo rastlin. Odbor za podelitev republiških nagrad na področju znanstvenoraziskovalnega dela in raziskovalne dejavnosti mu je letos podelil nagrado za življenjsko delo na področju naravoslovnih znanosti.

Odkar je v pokoju, ima, kot pravi, več dela kot kdaj koli prej. Je član številnih odborov, komisij za zaščito okolja, o njih pa nima najboljšega mnenja. Vendar hrvaška javnost, predvsem zagrebška, kaže vse več zanimanja za probleme varovanja okolja.

Skupina za nova družbena gibanja pri UK ZSMH Zagreb Svarun je lani izdala obširno publikacijo, kjer so z močnimi protargumenti odgovarjali zagovornikom jedrske energije, jeseni je organizirala odmevno Protinuklearno delavnico (vse to sicer ni vplivalo na stališča hrvaškega sabora do proizvodnje jedrske energije v Jugoslaviji).

V tisku je zaslediti mnoge zahteve in pobude občanov za zaščito zagrebškega gozdnega pasu, dobro so obiskane javne tribune, ki jih pripravlja društvo Ekološka javnost (profesor Devidé je eden od pobudnikov za ustanovitev in aktivni član tega društva)... Kljub temu pa profesor Devidé ni optimist:

»Ce sklepam na osnovi dejstev, ki jih poznam, potem lahko govorimo samo o imobilizaciji, ne pa o mobilizaciji ljudstva. V vrstah zaščitnikov okolja vidim namreč tudi ljudi, ki pod krinko varstvenikov okolja prikrito služijo ravno nasprotnim interesom. Za to imajo pač tehtne razloge, saj je pri nas varstvo okolja organizirano na načelih, po katerih damo zelje v varstvo kozji, kozo pa v varstvo volku. Modri volk potrpežljivo čaka, da koza pojé in se zredi, nato pa volk zrejeno kozo pojé in se zredi še sam, okolje pa je tako dokončno zaščiteno. V mislih imam seveda »simbioze« med različni »proizvodniki« panogami in zaščito okolja. Okoplje smo žal za upali tudi takim, ki vlečejo bolj ali manj mastne dobičke od njegovega uničevanja. Dokler bomo njim prepuščali varstvo okolja, se nič bistvenega ne bo spremenilo. To velja tudi za energetske gospodarstvo, kjer odločilne vloge ne bi smeli imeti samo energetskeks-perti, ampak tudi zaščitniki okolja.«

Ob civilnih pobudah se vedno postavlja vprašanje, kako bi mogle učinkovito vplivati na instance odločanja, in ko govorimo o varstvu okolja, kako omogočiti nadzor nad onesnaževanjem okolja oz. izvajanjem varstvenih ukrepov. Nekaj rešitev nakazuje pobuda Ljubljanske ekološke skupine za ustavno pravico ekološkega veta, zagrebški Vikend je objavil pobudo akademskega kiparja R. Hollösa za oblikovanje zakona, ki bi določal, da se pred kakršnim koli človekovim posegom v okolje napravi ekološko in zdravstveno-sociološko študijo...

»Te pobude toplo pozdravljam in si zelo želim, da bi bile sprejete, vendar niti tu nisem ravno optimist, saj vemo, kakšni umetniki smo v preobračanju bronamernih predpisov. Sicer pa

menim, da bi avtonomne pobude ekološko osveščene javnosti lahko izvrševale učinkovite pritiske na instance odločanja, vendar je te javnosti zelo malo, toliko kot nič. Na zborovanje v zvezi z zaščito okolja se vsi pripeljejo z avtomobili in dvorano v hipu zameglijo z dimom. Sledijo večume tirade gorečih besed in evforičnih zaključkov, nakar se ne zgodi prav nič, samo narava še hitreje umira. Pri nas občani in delegati sicer imajo možnosti za nadzor nad okoljem, vendar jih lahko izkoristijo – in tako tudi nekaj dosežejo – samo dovolj podjetni, borbeni, vztrajni, takih ljudi pa je žal premalo.«

KAZEN ZA NEZAUPLJIVOST?

Z varstvom, zaščito okolja je tako kot s svobodo, ki si jo je treba vzeti... Poglejmo kronologijo dogodkov, ki so profesorja Devidéja pripeljali pred sodišče zaradi javne besede – preprosto zato, ker je ustavno pravico do obveščeneosti vzel resno.

– Kot delegat Sveta Akademije SFRJ v Komisiji Skupščine SFRJ za zaščito in izboljšanje človekovega okolja je 12. maja 1987 na seji te Komisije zastavil deset vprašanj o varnostnih ukrepih v Nuklearni elektrarni Krško.

– Njegova vprašanja in pripombe je komisija sprejela, bila pa so tudi povod, da je ustanovila delovno skupino (njen član je bil tudi profesor Devidé), ki naj bi se na licu mesta, torej v Krškem, pripravila o varnostnih razmerah. 8. junija 1987 je skupina res obiskala nuklearko, kjer so člani strokovnega tima nuklearke in predstavniki inšpekcijskih organov obeh republik (med njimi tudi prof. dr. Milan Čopič) odgovorili na pozneje inkriminirana Devidéjeva vprašanja (in na dodatna vprašanja članov delovne skupine). Na vprašanje, ali so ga odgovori v Krškem pomirili, profesor Devidé odgovarja:

»Nisem pričakoval, da bi me odgovori Nuklearne elektrarne Krško intimo zadovoljili in me pomirili, vendar sem se kot član delovne skupine in delegat pri Komisiji Skupščine SFRJ strinjal s stilizacijo, da je Nuklearna elektrarna Krško po svojih možnostih odgovorila na vsa vprašanja. Bil sem namreč relativno zadovoljen, da smo končno spravili zadevo tako daleč, da se je moralo razpravljati o kočljivih vprašanjih in da je bila ta razprava precej obširna, saj je trajala skoraj polnih pet ur. Po razpravi sem vse materiale shranil in se odločil, da

bom počakal, dokler ne vidim njihovih posledic. Te pa so bile žal popolnoma drugačne, kot sem pričakoval...»

Delovna skupina je poročilo o obisku v Krškem zaključila z oceno, da so ta in prihodnje razprave lahko zelo koristne za seznanjanje javnosti o delovanju nuklearke in njenih vplivih na okolje.

– V Krškem so popolnoma drugačnega mnenja in profesorja Devidéja tožijo zaradi obrekovanja – tožbo so pri Občinskem sodišču Zagreb vložili konec julija lani, torej dober mesec in pol po obisku Delovne skupine skupščinske komisije.

– Konec lanskega novembra je Devidé z zagrebškega sodišča prejel poziv na glavno obravnavo (bila naj bi 18. decembra 1987). Se isti dan je o tem obvestil predsednika Komisije Skupščine SFRJ za zaščito in izboljšanje človekovega okolja J. Lukača, ki je Občinske mu sodišču poslal pismo, v katerem dokazuje, da so Devidéjevi postopki popolnoma legitimni.

– Glavna razprava se je 18. decembra samo začela. Pravni zastopnik Nuklearne elektrarne Krško je izjavil, da želi nuklearka dostaviti dodatno obremenljivo gradivo. Devidé je na razpravi zavrnil predlog, naj se javno opraviči – opravičilo bi bilo objavljeno v časopisih, nuklearka pa bi tožbo umaknila.

Sam sodni postopek po njegovih besedah poteka korektno, o svoji obrambi pa pravi:

»Plemeniti ljudje so mi ponudili brezplačno pravno pomoč, za kar se jim prisrčno zahvaljujem. Hvaležen sem jim za njihov pouk in nasvete, vendar se branim sam, ker menim, da je bilo vse, kar sem delal, od A do Z pravilno.

»Vprašanja in pripombe« so samo vprašanja, osnova zanje pa so nezanesljive in nerazjasnjene navedbe, govornice, ki bi jih rad razjasnil oz. dobil odgovore nanje. V tekstu ni nobenih trditvev, zato tudi neresnične ne morejo biti. Pravna osnova za »obrekovanje« je zlonamerna neresnična trditvev, o čemer tu ni ne duha ne sluha.«

Milo rečeno čudno je tudi, da ga nuklearka obtožuje, ker je sporni tekst razmnoževal, »razpečeval«, ga bral na javnih zborovanjih:

»Ker so seje Komisije javne in na njih prisostvujejo tudi predstavniki sredstev javnega obveščanja, ne vidim razloga, zakaj teksta po seji ne bi smel dati zainteresiranim strokovnjakom.«

JAVNA ZASEBNOST TOŽBE

Nihče kolektivno Nuklearne elektrarne Krško ne odreka pravice do tožbe, vendar ta njihova zasebna tožba nikakor ni običajna zasebna tožba. Nuklearka toži zaradi javne besede, izrečene v skupščinskem (!) telesu, toži človeka zato, ker javno postavlja vprašanja o zadevah, ki so za javnost še kako pomembna. Ta javnost zahteva, da o njih odloča in jih nadzoruje tudi sama. Sprašujem se, ali bi ta kolektiv ravno tako agresivno reagiral, če javnost ne bi tako uporno nasprotovala proizvodnji jedrske energije: »konflikt« med Devidéjem in nuklearko se je sprevračal in sprevrnil v sodni spor prav v času, ko se je v Sloveniji pripravljala in sprejemal Zakon o odložitvi gradnje jedrskih elektrarn, v času, ko smo pred skoraj nerešljivim problemom shranjevanja jedrskih odpadkov... Spor se razpleta (zapleta)

na Hrvaškem, kar pa ni dovolj tehten razlog za tako majhno pozornost, ki mu jo namenjajo slovenski mediji – ti tožbo očitno razumejo kot »zasebno« v vseh njenih razsežnostih in ravneh (precej več so o tem pisali na Hrvaškem – Vikiend, Vjesnik, Danas in celo beogradska Politika in Ilustrovanja Politika).

Glede na (vsaj za Evropo značilne) tesne zveze med proizvajalci jedrske energije in politično oblastjo (v Sloveniji se je to zelo jasno pokazalo lani, ko je izvršni svet SR Slovenije vodjo delovne skupine za pripravo JE Prevlaka predlagal za republiškega energetskega ministra, pa ob nastopu njegovega predstavnika na TV Dnevniku nekaj dni pred sprejemanjem zakona o moratoriju v slovenski skupščini) je še dobro, da ni nihče predlagal novega člana v kazenskem zakonu, podobnega 157. členu KZ SFRJ, ki bi pred »sramotivjo« ščitil nuklearke.

Razprava se bo na zagrebškem občinskem sodišču mogoče nadaljevala že julija, najverjetneje pa jeseni. Ne glede na odločitev sodišča pa lahko zanesljivo predpostavljamo, da je krški kolektiv s tožbo, s katero želi pred Devidéjevimi vprašanji »zaščititi svoj ugled«, temu »ugledu« najbolj škodil sam. S to potezo, ki je »redka celo v svetovni praksi« (Danas, je krški kolektiv postavil na laž (še enkrat?) vsaj svojo deklarirano odprtost za javnost. Če upa, da bo z njo koristil svojemu »ugledu« in zaustavil val nasprotovanja jedrski energiji, ki je vse glasnejši tudi na Hrvaškem, potem samo dokazuje, kako zelo podcenjuje javnost.

METKA MENCIN

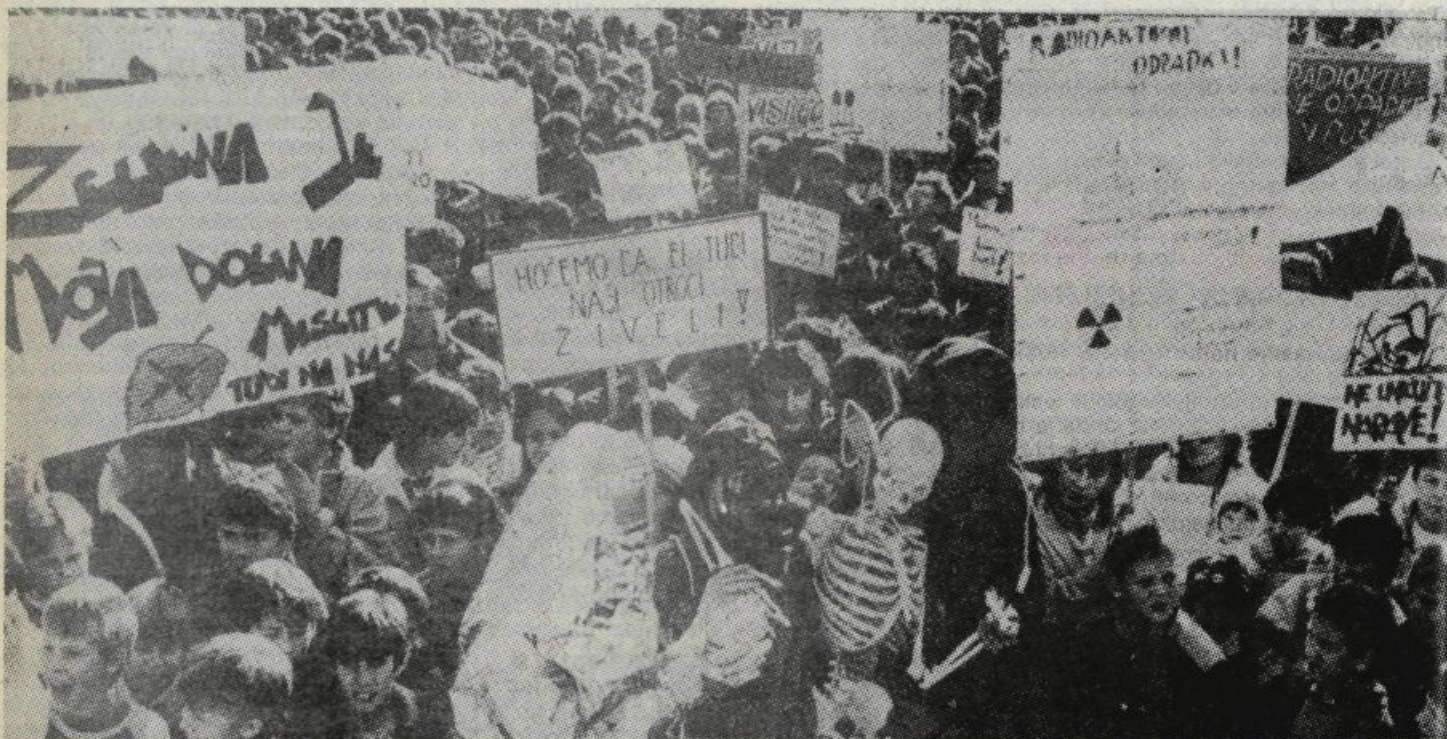

Foto: Joco Žnidaršič

BODITE NEREALNI, ZAHTEVAJTE ENOTNOST!

Sodeč po razpravah na zadnji partijski konferenci nekatere komuniste strahotno skrbi dejstvo razparceliranosti znotraj jugoslovanske partije. Neenotnost partije naj bi bila vzrok vsega zla v tej družbi, saj naj bi posamezne republiške partije »zatajile« pri izvrševanju njihovega avantgardnega poslanstva uveljavitve »zgodovinskega« interesa proletariata, ki je samo eden in »objektivno« enak v vseh delih Jugoslavije, ter neodgovorno postavljale v prvo vrsto »nezgodovinske«, »parcialne« interese svojih republiških okolij. Tako naj bi s svojim lokalistično obarvanim delovanjem prispevale k slabitvi jugoslovanske »enotnosti« in »zajedništva«. Razpravljalci so predvsem opisovali dejstva, niso pa se vprašali po vzrokih takega stanja, torej po motivih, ki silijo posamezne republiške partije, da se odrekujejo propagiranju »enotnega« in »splošnega« interesa »jugoslovanskega delavskega razreda«, ter da vse bolj podlegajo »partikularnosti« interesov svojega teritorija.

Najprej bi se morali kritiki jugoslovanske »neenotnosti« zavedati, da **različnost** v Jugoslaviji **de facto** obstaja in da je ni mogoče zvesti na noben ideološki skupni imenovalec, najmanj pa na floskulo o enotnem delavskem razredu Jugoslavije. V Jugoslaviji ljudje »združujejo delo« v različnih družbenih okoljih, ki se po stopnji ekonomske razvitosti in delovne kulture bistveno razlikujejo. Ker so komunisti tudi marksisti, najbrž verjamejo, da so materialni pogoji dela tisto primarno, kar vpliva na zavest ljudi in njihovo percepcijo družbene stvarnosti. Ta pa je po raznih koncih te države bistveno različna, kakor je različno tudi spoznanje, kaj je in kaj ni v interesu posameznih »delavskih razredov« v okviru te deljenosti. Vztrajanje pri skupnem »zgodovinskem« interesu posameznih »delavskih razredov« je zavajajoče in v skrajni konsekvenci naperjeno proti možnostim uresničevanja enkratnih, neposrednih, empirično razvidnih težajev posameznih okolij. **Zahteve po »enotnosti« v pogojih obstoja realne različnosti znotraj Jugoslavije in vztrajanje pri enotnih konceptih organiziranja jugoslovanske družbe so skrajno obscene in pomenijo nasilje nad družbeno stvarnostjo.**

»Neenotnost« znotraj jugoslovanske partije je nujna posledica dejstva, da je ta partija organizirana na teritorialno-republiškem principu. Če želijo posamezne republiške partije ohraniti stik s primarnim okoljem, v katerem delujejo, se morajo nanj primerno adaptirati ter odgovarjati na različne impulze, ki iz njega prihajajo. V nasprotnem primeru bi prišle v odkrito nasprotje s svojo »bazo« in izgubile še tisto stopnjo legitimnosti, ki jo imajo. V bistvu so v »nemogočem« položaju: nenehno morajo balansirati med pritiski od »spodaj« ter pritiski iz »centra«, katerih zahteve se navadno izključujejo. Če podležejo prvim, so obtožene »frakcionaštva«, če drugim, »izdaj-

stva«. Vendar tako stanje ni nič nenavadnega; je rezultat iste logike ki je na delu v kritiki »neenotnosti« na nivoju Jugoslavije. Tako kot nekateri ne priznavajo različnosti interesov znotraj celotne države, tako tudi posamezne partije ne priznavajo različnosti v posameznih republiških/nacionalnih okoljih. Kot edina legalna politična sila si partija na republiškem, nivoju prizadeva vse različnosti poenotiti, spraviti na skupni imenovalec »objektivnega« in »zgodovinskega« interesa vseh »delovnih ljudi in občanov«, ter tako diskvalificirati vse tisto, kar v njen »objektivni« pogled na stvarnost ne sodi. Različni interesi skupin v določenem okolju se morajo, če želijo biti priznani in s tem vključeni v politični proces, nujno priboriti mesto v partiji sami, ki pa s tem, ko jih vsaj delno integrira, že odstopi od enotne vsejugoslovanske sheme.

Partija bi lahko enotno delovala le na nivoju Jugoslavije le, če bi opustila pretenzije, da reprezentira vse družbene interese v posameznih okoljih, in dopustila različnosti, da se tudi različno in mimo nje organizira. Obsojanje razlik znotraj jugoslovanske partije, kakor tudi ignoriranje različnosti znotraj nacionalnih okolij, ne rešuje ničesar, ampak le umetno, na formalni ravni ukinja razlike, ki se potem pojavljajo v še bolj iz-

ostreni obliki. Rešitev avtoblokiranosti tega sistema je v priznanju razlik in različnosti interesov in to ne samo med narodi Jugoslavije, ampak tudi znotraj njih samih. To v končni konsekvenci pomeni dopustitev različnim interesnim skupinam, da se avtonomno organizirajo in da delujejo kot samostojni subjekti v sferi političnega odločanja. **Demokracija ni ne »buržoazna« ne »socialistična«.** Demokracija je to, da imajo vsi družbeni interesi ne glede na svoj ideološki predznak možnost, da postanejo legalni in da v enaki meri participirajo v spoznanju skupnega in splošnega družbenega interesa, če ta sploh realno obstaja. **Ločitev interesnega pluralizma od unificirajoče ideologije** je geslo, o katerem bi morale vse naše organizacije, ki želijo biti »obče« in »frontne«, resno razmisliti, če se že imajo za demokratične.

Insistiranje na univerzalni, vseobsegajoči politični sili, ki naj bi bila edina sposobna organizirati družbeno življenje ter izražati »resnične« in »objektivne« interese, da o »zgodovinskih« niti ne govorimo, je v času, ko je jasno, da je samo v pluralizmu idej izvor napredka, skrajno neproduktivno. Če to ne bi bilo tako, bi danes pač ne bili tam, kjer smo.

ALENKA COTIČ

BREZ JUSTICE NI PRAVICE

Vojaški udar

Kaj je s to državo? Namesto, da v do- glednem času državljanu, nič hudega slute- čemu, ker se je rodil v tem času in prostoru, omogoči njega vredno življenje pred smrt- jo, sistematično pripravlja scenarij ne- vzdržnih razmer in išče zaveznitvo v na- jnižjih strasteh ljudskih množic. Da, ljudje so že po naravi zlobni, po glavah se jim mo- tajo najbolj bolne misli, ki jih nezdrave s le skušajo prodajati v nekakšnih mladinskih časopisih, kot so Mladina, Katedra, Tribu- na, celo Studentski list (hvalabogu so vsaj tovariši onkraj Kolpe spoznali, da se v ned- rjih nacionalistično-etatične evforije koti- jo pisuni, ki imajo, subjektivno vzeto, polna usta demokracije, objektivno pa se zavze- majo za ponovno zasužnjenje delavskega razreda, vseh delovnih ljudi in občanov in s tem zavirajo nezadržan proces demokrati- zacije). Namesto, da bi se zavzemali za takšno uredniško politiko, s katero bi kritič- no analizirali probleme, ki žulijo našo mlá do generacijo (na mladih svet stoji), se spu- ščajo v avanturistične napade na vse, kar nam je še ostalo v teku izgradnje našega bratstva in zajedništva. Ne omahujejo niti pred tistim, kar je najsvetejše, in žalijo same nosilce in poroke demokratizacije.

Insinuacije

Na ta način se podžigajo strasti, o katerih ni dvoma, kakšne so njihove pretenzije: niti izkoreninjenje paternalizma inženirjev člo- veških duš, niti tveganje, da se uprejo takš- nemu magnusnemu pisanju za ceno izgube še tako mizernih eksistenčnih pogojev – temveč – kanibalizem, ki mu dolgoletno vcepljanje najrazličnejših neresnic o naši družbeni fikciji krepí mehanizme pritehne hipokrizije in represije nad našimi voditelji, in to samo zato, ker so si iz dolgoletnih zá- slug in svojega dela zgradili počitniške hiš- ke manjših dimenzij, ki pa tako ali tako niso njihova last, kot trdijo provokatorji, ampak vsega našega delavskega razreda in širše družbene skupnosti. Zakaj jim torej na je- sen njihovega življenja, potem ko so toliko let tako modro vodili državniške posle, ne omogočimo, da si od neutrudnega zavze- manja za dosledno neuvrščeno politiko z miroljubnimi sredstvi skupaj s svojimi vnuki in pravnuki svoje utrujene ude spočijejo na obali Adrijanskega morja?

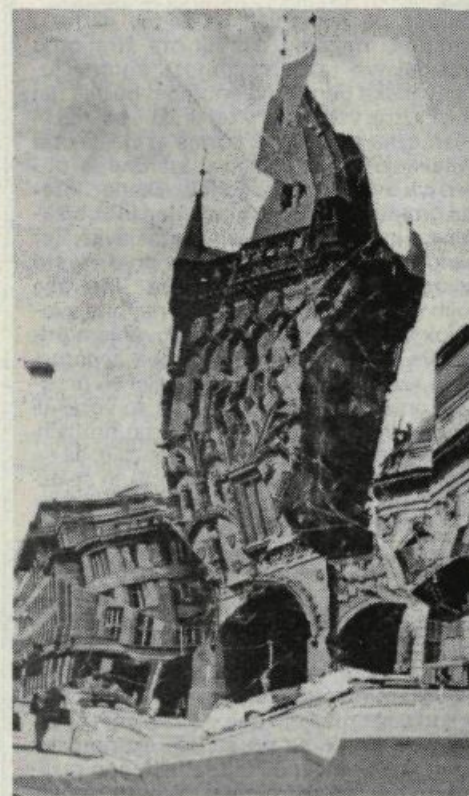
Ne, to je zloraba Kazenskega zakonika, to je navaden kvazidemokratski kupleraj, kjer lahko vsak pljuva po ljudeh, ki so našo barko premočrtno usmerjali po nemirnih vodah med Scilo in Karibdo! Ne smemo jim zameriti slabosti, ker so ob zloščem zav- janju Siren mednarodnega finančnega ka- pitala, popustili njegovi zaroti, saj so to po- čeli samo zato, da bi potnikom olajšali te- gobe, ki jih s seboj prinaša morská bolezen. Ne, pri nas padajo tabuji kot domine, ven- dar moramo ločevati konstruktivno in argu- mentirano pisanje od širjenja lažnih vesti in vznemirjanja javnosti v jeziku, ki operira s

psovskami in žalitvami. Ni treba poudarjati, da to ni v skladu s Kazenskim zakonikom, kaj šele z Novinarskim kodeksom! Ljudi na- vaja k temu, da politike, ki so bili izvoljeni po demokratičnih postopkih, psujejo in jim očitajo incestuozno razmerje s svojimi ma- terami. Namesto, da bi se nakopičena frustracijska energija potnih teles, opleme- nitenih z balkanskim lojem, po delegatski poti spreminjala v plodonosen zdric, ki bi omogočil, da zaživijo kolosalne ideje sa- moupornih trubdenikov, najrazličnejše horde nezadovoljnežev, nacionalistov, uni- taristov, anarholiberalcev, kontrarevolucio- narjev, pesimistov, antikomunistov, kleri- kalcev in drugih stalinističnih izrodov, ust- varjajo ugoden teren za razna podtikanja, iščejo žrtve, na katere stresajo ogenj in žveplo, one pa kljub temu dostojanstveno ohranjajo trdno, pokončno držo.

Glavo za zob

Ne smemo si zatiskati oči pred sodbami, ki mečejo slabo luč na naše sodne instan- ce. Zato je vrhovno vojaško sodišče na po- zive ljudstva, v katerega imenu izreka pra- vične kazni, ponovno sodilo skupini sovra- žnikov, kar je naletelo na vsesplošno odo- bravanje. Skupina je baje pomagala huj- skati pri sodelovanju v procesu nagovarja- nja Aziza Kelmendija, da je streljal v njeno Osrčje, za katerega je vsakemu butcu zna- no, da je čisto kot solza. Na prvem procesu je stvar po mnenju polkovnika Milića tekla kot po maslu: »Belluli je moral prinesiti puš- ko, Alliju pokazati, kako se z njo ravna (kako predrzno, da se tega Kelmendi ni naučil že med obuko), Gjakli prinesiti strelivo, stražarji pa obljubili pomoč pri begu.« Ker zakrnjeni Albanci tega niso hoteli priznati zlepa, so se na sodišču izgovarjali, da je bilo priznanje izsiljeno z fizičnim in psihičnim maltretira- njem med preiskavo! Kaj pa so si predstavl- jali?! Da bo kdo nasedel na njihove ireden- tistične laži? Ali pa so morda pričakovali, da jim bosta tekla med in mleko? Vojaško so- dišče je dokazalo, da lahko samo z objektiv- nim sojenjem 18- in 19-letnikom odpravi južnoslovensko sovraštvo do Albancev in krepí zaupanje med narodi. Nobene priko- žnosti ne sme zamuditi, da z jasno besedo in kleno obtožbo pred napadi obvarje našo kovačnico bratstva. Glavo za zob, zob za glavo!

Ker je naša armija »nadmacionalna«, ima svoj uradni jezik, nivelira posameznosti, partikularizme, je organska celota. Na dru- gi strani jo šele to konstituira kot kovačnico bratstva in enotnosti, »Jugoslavijo v ma- lem«, ki ne obstaja kot »Jugoslavija v ve- likem«. Je do skrajnosti potencirana idealna Jugoslavija, brez »osmih državh«, »neenot- nosti«, brez »razlik«. Armada je skratka – ena sama LJUBEZEN. »Liebe ist die größte Kraft, die alles schafft.« V tej luči je Laibach, kot konglomerat simbolov in govorice, po- tencialna agentura JLA. Militaristi so jo prepoznali le kot konkurenčno formacijo –

sovražnikovo armado in to samo zato, ker ima historično nepravilni »uradni jezik«, a ena- ko govorico.

Sovražni eksces

V začetku maja je neki novinar Tanjuga poročal o protestnem zborovanju Srbov in Črnogorcev v Klini, ker je neki Nesrb sekal gozd nekega Srba. Med drugim je pisalo tudi to: »Kot je bilo slišati na zborovanju, so še neznaní storilci napadli deklico srbske narodnosti.« Ni treba posebej poudarjati, da so zbrani »zahtevali odločen obračun z al- banskimi nacionalisti in separatisti«. (Delo, 4. 5. 1988, str. 2). Včasih so te novice so- dile v črno kroniko, danes pa jih najdemo med najpomembnejšimi političnimi vest- mi.

Glede na to, da se v črni kroniki Dela za- dneje čase pojavlja veliko imen Nesloven- cev, bi bilo zanimivo slišati reakcije na takš- no poročanje: »Neki neznanec je v Tivoliju zverinsko posilil deklico slovenske narod- nosti. Ogorčeni Slovenci iz Ljubljane so se zbrali pred slovensko skupščino, kjer so ob- sodili gnusen zločin in zahtevali takojšen iz- gon Neslovencev iz Slovenije.« Konkretno nas zanimajo reakcije Tanjuga, Poligike, Večernega lista, Oslobodjenja in drugih bratskih časopisov.

KOSOVO REPUBLIK!?

To ljudstvo se je moralo v štiridesetih letih komunistične vladavine marsičesa naučiti, tudi tega, da mora opozorila svoje vlade najprej dešifrirati nato pa se usrati, če hoče ohraniti celo kožo.

Nekaj podobnega nam je naše ljubljeno vodstvo serviralo v soboto, 26. marca v notranjepolitičnem pregledu na ljubljanski televiziji. Demonstriralo nam je trening strogosti posebne enote policije (komunistično: milice), ki trenutno tabori nekje v bližini Prishtině, t.j. glavnega mesta Kosova, nesojene republike Albancev v federaciji. Potencialni nasprotnik te do zob oborožene enote bodo, če sodimo po prikazanih posnetkih in izkušnjah kosovskih Albancev, ženske, dijaki, študentje, delavci in tisti, ki to ne morejo postati, tudi če bi hoteli, skratka tisti, ki imajo v tej državi oblast in si pošljejo vruga nad glavo, ker jim je pač dolgčas ali pa si želijo na lastni koži preizkusiti, kako izgleda braniti svobodo. Seveda ni nujno, da bi ta elitna policijska enota pridobljeno znanje uporabljala le v avtonomni pokrajini, prav lahko jo je poslati kam drugam in zatorej ni naključno, da smo si morali Slovenci ogledati, kako izurjeni fantje so to.

Očitno je, da podobna telovadba vključno s strelskimi vajami pred sedmimi leti na Kosovu ni rešila ključnih problemov te pokrajine. Nasprotno. Gospodarstvo je v razsulu, pravne varnosti ni, brezposelni čakajo na delo, zaposleni pa na boljše čase ali pa bežijo; toda ne samo Srbi in Črnogorci, kot bi kdo pomislil. Le preseravanje čez »radio Tirana« in »Zeri populit« so rahlo utihnili, država je očitno mnenja, da to ljudstva ne zanima več (ali ga sploh kdaj je?).

No, nekaj se je le spremenilo na bolje: policija je danes tam mnogo bolj opremljena in vojska mnogo manj nepripravljena (201. napad na JLA!) kot legendarnega leta 1981, in reportaža me je spomnila na tiste iz Južne Afrike, kjer črnici mečejo kamenje v oklepna vozila, čeprav zaslužijo trikrat več kot Šiptarji v avtonomni pokrajini in se ljubijo z belci prav tako kot Albanci s Srbi. Sicer pa kakor belci v JAR ne morejo pričakovati, da jih bodo črnici občudovali, menda tudi Srbi ne pričakujejo, da jih bodo Albanci ljubili po slavnem notranjem ministru Aleksandru R., ki jih je Šiptarjem kar krepko naložil po riti.

Tako Jugoalbanecem ne preostane drugega, kot da demonstrirajo v Ženevi, kjer se jih (v Tanjugovem žargonu) zbere »manjša skupina«, ki pred predstavništvom OZN vzklika »sovražne parolek«. Tanjug seveda pozabi omeniti, da gre v glavnem za Albance, ki so iz jugovine zbežali, ker tam niso imeli kaj žreti. Pravzaprav je vreščanje »dol s partijo« relativno skromen izbruh.

Vso zadevo pa podpihujejo jugoslovanski partijski velmožje, ki v vseh teh letih niso bili sposobni izdelati uresničljivega programa za razvoj pokrajine, in edino kar

jim je do sedaj padlo na pamet, je izkoriščevalski »fond solidarnosti«, ki Kosova (in drugih krvošesov) ne bo rešil propada, bo pa vanj zanesljivo pahnil Slovenijo in njeno združeno delo, ki mora sedaj najemati visokoobrestne kredite, da lahko odplačuje politiko bedastih principov jugoslovanske partije. Tujega in zdomskega kapitala pa se profesionalni revolucionarji boje »kot hudič križa« – kajti, dokler bodo tam stale le »njihove tovarne«, bodo oni tudi edini delodajalci; nekakšen »divide et impera« po balkansko torej. O tem, da sta vojska in policija najučinkovitejši in za »njih« hkrati najcenejši način »pomirjanja množic«, pač ne gre dvomiti. Plača tako ali tako narod. In armija, ki jo ljudstvo plača, da ga s palico po glavi, je tako dobesedno »ljudska«. Volk sit in koza cela – spet po balkansko. Da je politika trde roke v bistvu dokaz nesposobnosti tistih, ki jo vodijo in hkrati s tem tistih, ki prilivajo olje na ogenj nacionalnega sovraštva, hkrati pa prisegajo na »bratstvo in enotnost«, bo ta narod pokapiral, ko bo že prepozno.

Do izbruha nemirov leta 1981 nisem nikoli niti pomislil, da v Jugoslaviji ni vseeno ali ima nek narod republiko ali samo avtonomno pokrajino. Tako pa je napočil čas, da izkoristimo prihajajoče ustavne spremembe, razpišimo na Kosovu referendum in naj

še narod sam odloči, kaj pravzaprav hoče. Če je res, kar trdi oblast, namreč da hočejo republiko le nekateri posamezniki, bo referendum propadel in vse bo lepo in prav, če pa se izkaže, da je ves ta cirkus v bistvu glas naroda, potem naj republiko pač imajo. Konec koncev so Muslimani postali narod šele v Jugoslaviji, pa smo se na to kar navedili, in ni vrag, da se ne bi tudi na republiko Kosovo. To pa nujno potegne za sabo še eno neprijetnost za partijo – ukinitev »sklada za nerazvite«. Saj dokler bodo Slovenci plačevali zajebovanje in lenobo cele jugovine, ne bo obstajal niti en sam motiv, da se v tej državi začne delati in gospodariti.

Kakšna iluzija je vse to, pa nam je pokazala prav naša, ljubljanska televizija. Saj vrti Slovenci, če ga boste srali, bomo pa še vas čez gobec. In tako se bo »noč dolgih nožev« iz grdih sanj spremenila v kruto resničnost. ps.: Naj vas, ljubi Slovenci, ne zmede podatek, da je na Kosovu še toliko Srbov in Črnogorcev skupaj, kot v Sloveniji »Bosancev« ali delavcev na začasnem delu, ki se organizirano sprehajajo po beli Ljubljani in pizdijo, ker jim slovensko združeno delo ne da kreditov, da bi v »Bosni« gradili hiše. Pa so res svinje ti Slovenci!

TOMIS & CARLOS

Tako, pa smo prišli do konca izdajanja Tribune v tem šolskem letu, kar pa ne pomeni, da je konec tudi s stanovanjskim posredovanjem. Še naprej bomo sprejemali vaše želje, saj bo kmalu ustanovljena delovna organizacija OMNIA, ki bo reševala vaše stanovanjske težave. Stanje ta teden pa je takšno:

PONUDBA:

1. Garsonjera v Šiški, od 1. 7. dalje, predplačilo za eno leto, 360 starih milijonov.
2. Sobo v strogem centru (ulica Moša Pijade) s souporabo kuhinje za dve študentki, 10 milijonov na mesec (starih seveda).

POVPRAŠEVANJE:

1. 3 pari iščejo stanovanja s predplačilom (od pol do eno leto), stanodajalci na plan.
2. Dve študentki iščeta sobo z nekaj predplačila.
3. Tri tedne star mucek išče družino s hišo in velikim vrtom (kličite 263-829, Šušulić)
Telefonirajte, vaše klice sprejemamo na stari številki 318-457 od 12. do 15. ure.

Ostanite še naprej z nami.

TRIBUNA, UK ZSMS in OMNIA

AFORIZMI

Živela bratska zveza delavcev, kmetov in poslušne inteligence!

(Matić)

Če ne boste za samoprисpevek, bomo organizirali referendum-dum-dum.

(Koritnik)

Odkrito priznajte svoje napake. Bog vam bo to oprostil.

(Rajičić)

V naslednjih dneh in tednih se bo v pričujoči zemljepisni širini in dolžini imelo mnogokaj dogoditi, in ker je to zadnja številka TRIBUNE, bomo z napovedmi in komentarji posegli tudi v malo bolj odmaknjeno prihodnost. Ljubljana se bo čez poletje takorekoč v enem samem zamahu prelevila v pravo kavcato velemesto. V juniju in juliju bodo, reci in piši, mestni možje in žene otvorili kar pet novih kavarn, cafejev, in eno kafano, tako da nam med poletjem res ne bo dolgčas, ne nam prebivalcem tega nesrečnega mesta, pa tudi občasnim nostalgичnim obiskovalcem, sledečim nostalgичnemu itinerariju Jamesa Joycea ne. Pač pa bi lahko spomnili naše blago-voljene gospodarje, da je že skrajni čas in bije poslednja ura, ko bi lahko nad vrata, ki vodijo v železniško postajo s tirov postavili tablo z napisom: »V tem odročnem kraju, ki se ne zaveda, kje leži, je eno noč prespal tudi veliki Irec, ki sam prav tako ni vedel, kje je bil.« No mimogrede, ena od kavarn bo pod pokroviteljstvom dunajskega hotela **Sacher** poskrbela za vsakdanjo dobavo čisto svežih sacher tort, ki jih bodo dovažali z nesebično pomočjo južne železnice. Ampak, poletna Ljubljana ne bo zazrta samo v nostalgичno preteklost, temveč bo segla tudi v prihodnost. Vsem tistim, ki ne morete brez avta ali motorja preživeti niti tistih nekaj trenutkov, ki jih Slovenec porabi za kosilo, zelo razveseljiva novica: v Ljubljani bo Daj-Dam odprl prvo drive in restavracijo na Balkanu. Prikupna mlada dekleta v mini krilcih iz dizajnerske delavnice **Stelle Rubens** bodo na kotalkah stregla vse mogoče dobrote: hamburgerje, big macke, pomfrit, pizze in kar je še druge slastne junk food. Poleg restavracije bo tudi Drive in kino, v katerem si bo med poletnimi počitnicami služil džeparac in rolal po svoji top lestvici naj naj filme starejši od dveh mladinskih zlatoplačnikov. Kje bo mastodontska vizija slovenske prihodnosti stala, naj zaenkrat ostane še skrivnost.

Ko smo že omenili zlate ptice, te so letos že priletele, so pa tudi že hitro odletele in pustile za sabo nekaj neprijetnih vonjav, ki pa niso bile samo vonjave ožganih čevapčičev. No, zakulisne bitke se bijejo še naprej, njihovo geslo pa se glasi: Vsi za enega in eden proti vsem. Brez dvoma je mnogim od vas jasno, kdo ta eden je. Tudi konje streljajo, mar ne? Zato ni nič čudnega, če vmes pade tudi kak kozel. Torej, za ljubitelje filma bo za razliko od prejšnjih poletij, ko nas je programski svet leto za letom utrjal s Tarzani in indijanaricami, to poletje res prava osvežitev. V Kinoteki bomo lahko sedeli takorekoč kar non-stop: ciklus filmov **Marilyn Monroe** (uau!), pa najboljše komedije **Ernsta Lubitscha**, **Billya Wilderja** in sploh pregled čez zlata leta **Holywooda**, tokrat brez moralnega zadaha in pa predvsem filmi, ki se jih v Ljubljani že res dolgo ali pa še nikoli ni vrtilo. **Vive la nostalgie!** Kinoteka bo prevzela pod svoje okrilje tudi otvoritev novega lokala, v katerem naj bi se zbirali mladi kulturniki in umetniki, barček bo stal nekje v bližini Kinoteke, ni še povsem jasno kje, lahko vam pa izdamo njegovo ime: **Rum and Coca-Cola**. V njem se bo, kakor že ime pove, rolalo stare hite, med njimi seveda tudi **Andrew's sisters**. To bo tudi še eden v množici lokalov, ki bodo odprti do štirih zjutraj, tudi v nedeljo. Res se bo težko odločiti, kam naj človek zaide v večernih urah. Poleg kina, kavarn, barčkov, vseh mogočih restavracij (indijske, kitajske, japonske, argentinske, maroške, beloruske in skandinavske) je za vrhunske umetniške dosežke poskrbel tudi ljubljanski poletni festival, častni član zveze svetovnih festivalov. Česar letos ne bo v Salzburgu ali v Avignonu, to bost lahko videli v Ljubljani. Sama znana imena, megalomanski spektakli kot na primer **Wagnerjev Tristan und Isolde** v režiji in pod taktirko **Herberta von Karajana** (katerega predniki so mimogrede odšli v širni svet iz naših krajev), **Balet dvajsetega stoletja** in še in še. Letošnji festival se bo začel s svečano otvoritvijo, ki jo bo povezoval eden od naših prav tako svetovnoznanih rojakov, sicer pa tudi redni sodelavec Tribune **Arnold pl. Schwarzenegger**, nastopala pa bodo največja imena svetovne estrade, **Ella Fitzgerald**, **Victor Laszlo**, **Frank Sinatra**, in še in še. Dobiček bodo organizatorji namenili v dobrodelne namene za boj proti lakoti v Etiopiji. Kot je torej pričakovati, bo ljubljansko letališče polno zasedeno. Spričo velikopoteznega programa ljubljanskega festivala mali zagrebški Evrokaz kar zbledi: gledališke skupine in New Yorka, San Franciska, Francije, Belgije itd. so za nas Ljubljančane res mala malca. Komur je zadosti ljubljanske megalomanije, naj se od 19. do 30. junija preseli v Zagreb, potem pa hitro nazaj v tukajšnji life. Kdor noče v Zagreb in ob pogledu na cesto bratstva in jedinstva dobi po obrazu vijoličaste lise in peno na usta, bo gotovo z veseljem pohitel na Dunaj, kamor so na festival, ki se imenuje po bratih **Strauss**, povabili tudi ljubljansko **Laibach alter retro sceno**. **Pilotovci** bodo v Winer Stadts Oper režirali **Straussovega Netopirja**, **Igor Vidmar** pa bo imel v okviru razstave Bidermeier predavanje z naslovom: **Bidermeier, slovenska alternativa in totalna umetnost** (Bidermeier, slowenische Alternative in Total-kunst) v Kunstler Hausu na Karlovem trgu. Pa se veselo zavrtimo v dolgo vroče poletje z blagimi mislimi na rožnato prihodnost in pustimo Parkam in Nornam, naj se še naprej trudijo namesto nas. Sic transit gloria mundi, amen!

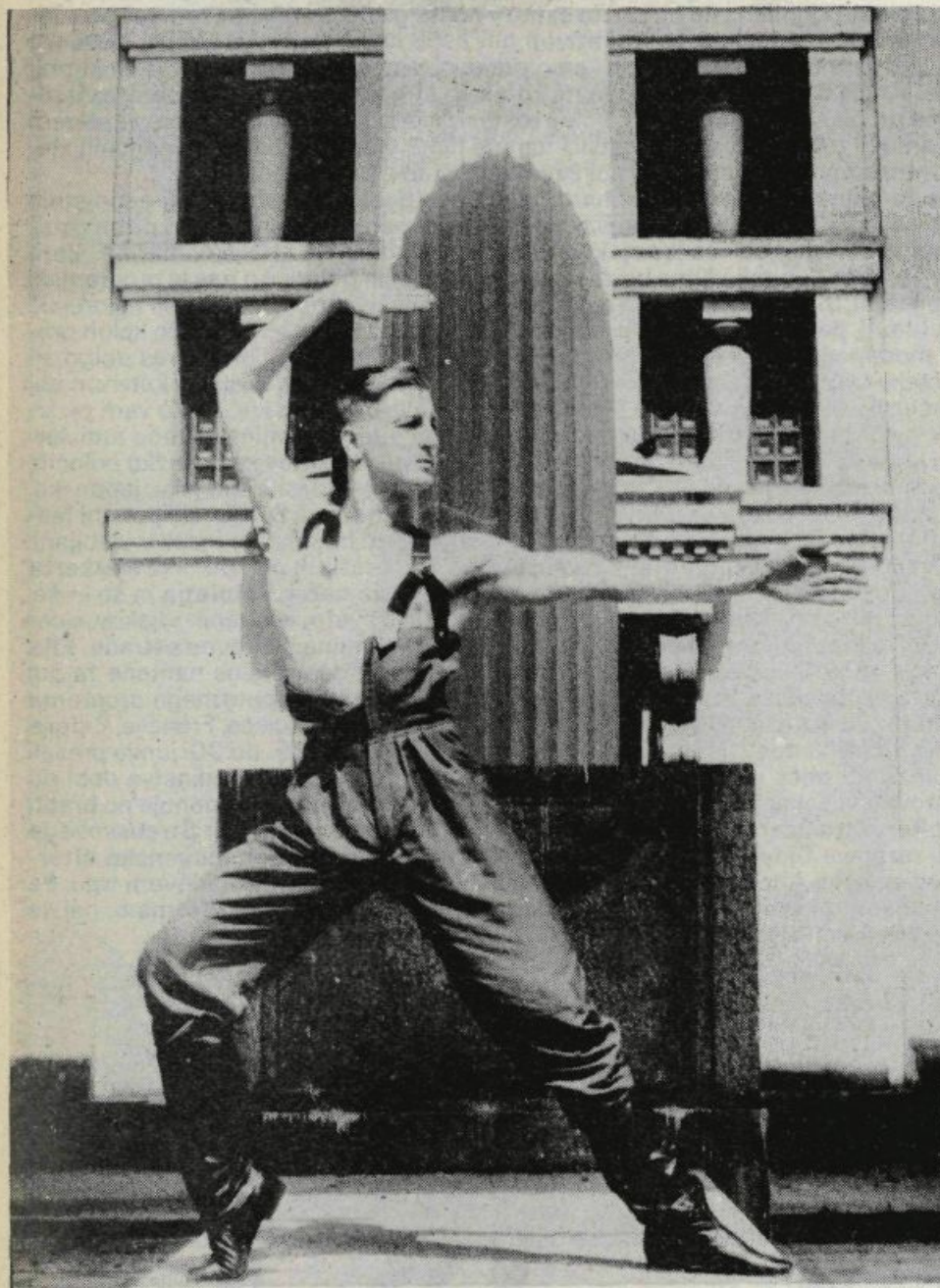
(tt)

LEONDA

J. A. DE MOYRAES

MATJAŽ FARIČ, ZLATA PTICA IN VZHODNI PROJEKT

Matjaž Farič je nekaj dni po že izrabljenem petindvajsetim maju, ki še vedno vztrajno velja za dan mladosti, se pravi dan mladih, dobil Zlato ptico, nagrado, ki jo tako rekoč na dan mladih podeljuje organizacija mladih, se pravi RK ZSMS in pa uredništvo spet mladinskega tednika Mladina. Stvari, oziroma podelitev nagrad za dosežke na področju umetniškega ustvarjanja, so se odvijale ob zvokih tamburašev in govornih ekshibicijah napovedovalcev, mladinskih funkcionarjev in ostalih za to zadolženih, ki so poskušali

prekriti ekscesne zadeve, ki so se v zvezi z letošnjo nagrado, ki naj bi bila tudi nekakšen stimulans za mlade ustvarjalce, vrstile tako rekoč tik pred zdajci.

Toda to nas ne zanima. Matjaž Farič ni postal zanimiv plesalec in koreograf šele ali zaradi podelitve Zlate ptice, saj je to, kljub temu, da je za zlatoptičnika še sorazmerno mlad, dobil že po tem, ko se je uveljavil tudi v tujini, se pravi, da zanj ne more predstavljati nekakšne odskočne deske. Poleg tega pa so nagrade v okviru neke umetniške pro-

dukcije zmeraj dokaj postranskega pomena, same po sebi še ne zagotavljajo kvalitete, tako kot njihova odsotnost še ne govori o pomanjkanju kvalitete. Podeljevanje nagrad je zmeraj že politična (pa tudi če samo kulturpolitična) dejavnost, kot taka pa seveda vpečuje tudi vse prej kot za umetnost pomembne in merodajne dejavnike.

Z Matjažem Faričem smo se pogovarjali enostavno zaradi plesa, sodobnega plesa, plesnega gledališča, Vzhodnega plesnega projekta, predstave 6. april, ki je dva dni pred tem datumom doživela premiero in ki jo je po njegovi zamisli, koreografiji, poleg tega pa še z njim kot plesalcem izvedla in pred kratkim pred polno dvorano v Španskih borcih ponovila neformalna skupina plesalcev, združenih pod njegovo taktirko. Za pogovor smo se zmenili nekje okoli enih, pol dveh, po modni reviji Stelle Rubens v Discu Turist, dobili pa smo se naslednji dan, se pravi dan po četrtekovih večerih v DT-ju v precej prazni, ampak že odprti vrt ponujajoči kavarni ali kafani Union. Zvezde so nam bile naklonjene, vreme lepo (vsaj na začetku), treba je bilo kupiti nove baterije za kasetofon (lepo se je treba zahvaliti Glasbeni mladini, ki ga je posodila) in ob pol enih smo že pili Coca-colo, vključili kasetofon in se pogovarjali. Coca-cola je bila hladna, z dvema do tremi kockami ledu in limono, se pravi čisto solidna. Vsake pet minut si je bilo treba zaradi sonca natakmit sončna očala, ampak to ni bilo preveč moteče.

Tribuna: »Najprej kdaj, kje, kako, zakaj in v kakšnem ritmu so tja od rojstva naprej potekale stvari z življenjem in plesom?«

Matjaž Farič: Rojen sem točno v sredini šestdesetih let, zgodnjo mladost sem preživel v Murski Soboti, kar me je stalo precej energije. Na osnovni šoli sem plesaval po različnih proslavah, potem se je začelo obdobje disko vročice, začel sem hodit v disko. Nekaj časa sem se ukvarjal z gimnastiko, pa s karatejem, ampak iz vsega skupaj ni bilo nič. V osmem razredu sem na srečanju plesnih skupin spoznal ljudi, ki so mi svetovali, naj se vpisem na eno od plesnih šol. No vpisal sem se, se premislil in končal na gimnaziji. Na gimnaziji se jasno nisem počutil dobro, vodil sem plesno skupino, dobil nekaj priznanj in po enem letu in še malo sem se končno odločil in se vpisal na baletno šolo v Mariboru, bil tam dve leti, ki sta se mi zdeli za to, kar sem hotel početi, čisto dovolj. Izpopolnjeval sem se na poletnih seminarjih, sodeloval s Plesnim gledališčem v Celju, Freyem. Po končani pedagoški šoli sem šel v vojsko, kar je bil seveda velik minus za moj ples. Po vojski sem se pridružil Plesnemu teatru, bil eno leto z njimi. Za eno leto sem šel na specializacijo v Nemčijo, v Palucca Schule v Dresden. Ko sem prišel nazaj domov, se nisem počutil ravno dobrodošlega, tako da sem se precej hitro spakiral nazaj na Dunaj. Tam sem

imel težave s kolenom, po operaciji sem prišel spet domov, od tu pa v Amsterdam. No, zdaj se pa gibljem na relaciji Ljubljana Amsterdam.

Tribuna: Zanimalo bi me tisto leto v Dresdenu. Kot vemo ni bilo neuspešno, na nek način je bilo za tvoj ples in koreografijo celo odločilno?

Matjaž Farič: No, specializacija je potekala takole. Sam sem si izbral program. Opazili so me profesorji za jazz in postal sem njihov demonstrator. Vzporedno sem delal koreografije. Za en razred sem skoreografiral njihovo diplomsko predstavo. Naredil sem tudi koreografijo za plesalca solo: »Geister meines Lebens«, s katero sem šel tudi na koreografsko tekmovanje. No, še preden sem šel v Palucca Schule, sem poleti 1986 dobil v Budimpešti koreografsko nagrado, in takrat sem na tekmovanju videl nekatere njihove koreografije, tako da sem si mislil, to bo pa res težka konkurenca. Kljub temu, da nisem upal na nagrado, sem šel s predstavo za solo plesalca na tekmovanje in dobil nagrado. Stvari so se z njo precej odprle, dobil sem nekaj povabil, toda iz vsega skupaj ni bilo nič, verjetno zato, ker sem še dokaj mlad, poleg tega pa še tujec.

Tribuna: Kdaj si se pa začel ob plesu ukvarjati tudi s koreografijo?

Matjaž Farič: V bistvu sta ti dve stvari potekali skoraj vzporedno. Že v osnovni šoli sem za punce, ki so plesale z mano, skoreografiral majhne točke. Seveda mi je to takrat vzelo ogromno časa. Nikdar nisem bil zadovoljen, če sem samo plesal ali pa samo koreografiral. Mogoče je to na nek način slabo, saj partov, v katerih plešem sam, ne morem videti v okviru celote na odru.

Coca-cola se počasi prazni, na nebu se zbirajo oblaki, na drugi strani vrtilca se še vedno nadaljuje burna debata o koreografiji proslave 25. maja v Belem grady, akterja sta moškega in ženskega spola, pilot v rdečem, na drugi strani pa ni stevardesa. Ampak to nas na tej strani ne moti. Začnemo se pogovarjati o njegovi trenutno zadnji predstavi, enourni plesni predstavi 6. april, s katero bo skupina v kratkem gostovala v Zagrebu. Video posnetke tistega, kar se je dogajalo v Španskih borcih, so poslali na različne naslove in gostovanja se počasi realizirajo.

Matjaž Farič: No, premiera je bila že 4. aprila, ampak res z velikimi zapletmi in težavami čisto tehnične narave. Najprej so vse skupaj zapletli v Mladinskem gledališču, kjer so teden pred zdajci zboleli odrski delavci, iskali smo dvorano in termin, spremenjali napovedi in končno pristali v Španskih borcih 4. aprila. Svoje so naredili še mediji, ki razen tistih stvari, ki smo jih plačali, niso objavili nobenih informacij o skupini in projektu. Izjemi sta bili samo Radio Ljubljana in Glas Ljubljana, ki sta pred premiero predvajali intervju.

Tribuna: Se ti zdi, da so te težave povezane s statusom, ki ga ima moderni ples v primerjavi s klasičnim baletom?

Matjaž Farič: Ne, mislim, da ta delitev na klasično in moderno danes ni več tako aktualna. Plesni teater ima npr. precej podporo, tudi v medijih, piše se tudi o Koreodrami. Potem pa se pojavi še tretja stvar, ki je za tiste, ki bi jih stvari morale zanimati, pač samo še ena v vrsti plesnih skupin, ne pre-

ričajajo pa se, kaj je res na stvari. Zanimiv je primer *Antene* kot časopisa za mase. Objavljajo recimo bombastične članke o skupinah, ki niti približno niso kvalitetne in na vsaj zadostnem profesionalnem nivoju. Ni pa jih seveda zanimal *Vzhodni plesni projekt*.

Tribuna: No, zanimiv je čisto organizacijski koncept *Vzhodnega plesnega projekta*, ki naj bi vključeval trenutno nezasedene plesalce z različnih vetrov. Bi lahko kaj več povedal o tem?

Matjaž Farič: Vzhodni plesni projekt lahko vključi vase res različne plesalce, tud tiste iz *Plesnega teatra* (če so seveda dovolj dobri). Edini kriterij pri tem je kvaliteta, poskušamo se končno osredotočiti predvsem na delo in ne več na vse postranske momente. Če bo treba, bomo pripeljali plesalce tudi od zunaj. Mislim, da je prišel sloven-

ski ples do točke, kjer se je treba plasirati v svet. *Plesni teater* in *Koreodrama* sta tu premalo ambiciozna. Problem je seveda v ekonomiji, stvari tukaj enostavno ne funkcionirajo tako, kot bi morale. Najkrajšo zmeraj potegnejo avtorji predstav, na katerih poskušajo zaslužiti vsi, ki le morejo. Toda mislim, da smo, ker mejimo na Avstrijo, Italijo in Madžarsko, na prostoru, kjer se da širiti.

Tribuna: 6. april je, kot se mi zdi, predstava, ki vključuje in povezuje v nekakšen mozaik, ki skuša biti plesni mimeziz nekakšnega »day and night clubbing« mladih, zelo različne plesne in koreografske pristope in glasbo. Je bil za to kakšen poseben razlog?

Matjaž Farič: Mislim da različni stili, tako glasbeni kot plesni, ponazarjajo ali so vzporedni z življenjem, ki je prav tako brez koncepta. Poleg tega sodelujejo v predstavi

zelo različni plesalci. Poskušal sem iz vsakega izveliči maksimum, se pravi, da sem jih usmeril v gib, ki so ga najbolj obvladali.

Tribuna: Tako rekoč nujno je v intervjujih vprašanje o ljudeh, ki so vplivali na tvoj plesni in koreografski razvoj. Ampak v bistvu zna biti v tvojem primeru to čisto zanimivo, saj si, ne nazadnje zaradi tega, ker živiš v vmesnem prostoru med Ljubljano in Amsterdamom, v direktnem stiku z različnimi plesnimi in koreografskimi šolami?

Matjaž Farič: V Nemčiji sem študiral smer plesni teater, ki izhaja iz nemškega izraznega plesa, ki se je razvijal v začetku stoletja. Nisem pa se, npr. tako kot *Pina Bausch*, približal teatru, bolj sem ostal pri izraznem plesu, za teater namreč potrebuješ že izoblikovane osebnosti, kontinuirano delo. Tiste plesalce, ki so dovolj močni, pa uporabim na odru tudi v gledališkem smislu.

Tribuna: Kakšni so tvoji trenutni načrti?

Matjaž Farič: Najprej mislim narediti nekaj zase. Poleti grem v München predavat na mednarodni seminar, potem v Amsterdam. Potem pa bomo, kot kaže, začeli delati na projektu, ki naj zaenkrat ostane še nerazjasnjen. Postavitev projekta je načrtovana v Ljubljani, ni pa še jasna tehnično finančna plat zadeve. Če se ta ne bo dobro iztekla, bom moral projekt verjetno izvesti nekje zunaj. Pri nas so z organizacijo zmeraj težave. Tudi gostovanja tujih skupin so res redka. Pa ne samo zaradi težav z denarjem. Včasih s strani tistih, ki te stvari organizirajo, npr. Cankarjevega doma, ki je eklatanten primer, sploh ni pravega zanimanja in volje za gostovanja. Ponudil sem jim npr. gostovanje zelo kvalitetne vzhodnonemške plesne skupine iz Berlina, ampak stvari niso mogli ali hoteli (kljub minimalnim finančnim izdatkom) izpeljati do konca. Nemci so si že preskrbeli izstopne vize, potem pa so jim iz CD-ja bojda sporočili, da dnevi plesa, na katerih naj bi nastopili, odpadejo. Vemo pa seveda, da niso odpadli. Precej čudna poteza organizatorjev. Meni pa so rekli, da ni prostega termina. Seveda sem pred prijatelji, ki naj bi prišli na gostovanje, izpadel neresen, bilo mi je zelo neprijetno in odločil sem se, da se v bodoče za podobna gostovanja raje ne bom več dogovarjal. Res škoda.

Tribuna: Se pravi, da se gremo nekakšno dvolično igro. Jamramo glede denarja in s tem prikrivamo svoje organizacijske nesposobnosti?

Matjaž Farič: Nekaj podobnega.

Tribuna: Kako si se po uspešnem letu specializacije, nagradi za predstavo *Strahovi mojega življenja*, počutil, ko si se vrnil v Slovenijo?

Matjaž Farič: Moram reči, da je bil to zame pravi kulturni šok. V Nemčiji, tako v Dresdenu, Vzhodnem in Zahodnem Berlinu sem videl briljantne predstave vrhunskih koreografov in baletnih ansamblov, Mauricea Béjarta, Stuttgartskega baleta, Marta Graham Dance Company in tako naprej. Tu pa gre vse mimo nas. V Zagrebu se nekatere stvari še vidi, tukaj pa tako rekoč nič.

Začnejo padati debele kaplje, najprej malo, potem malo več, Matjaž zapoje Raindrops

keep Falling on my Head in preselimo se z že praznimi kozarci – pod nadstrešek. Ogledujemo si razne fotografije, predstave iz Dresdena, 6. aprila, kritike itd. in se še naprej lagodno pogovarjamo. Ura je približno petnajst minut čez eno, vedno bolj dežuje, ampak nas to v bistvu ne moti. Spet se pogovarjamo o Vzhodnem plesnem projektu.

Matjaž Farič: Vzhodni projekt bo v bodoče lahko združeval oziroma vključeval različne avtorje in plesalce, sam pa naj bi zagotavljal nekakšno idejno-konceptualno usmerjevanje. Z vodjem skupine Testworks Anthonyjem Staffordom sva se na Dunaju dogovarjala o sodelovanju Vzhodnega plesnega projekta in njegove skupine. No, verjetno bomo v prihodnosti to sodelovanje izpeljali. S pomočjo ZKO smo dosegli, da bo septembra meseca prišel v Izolo, kjer bo imel seminar, to pa bo hkrati tudi priložnost, da si v živo ogleda naše predstave.

Tribuna: Se ti zdi, da bi lahko zasedli Opero in balet in v njo vpeljali moderen balet?

Matjaž Farič: Opera se sicer začena odpirati, ampak zelo malo. Na žalost pa so s takšnim repertoarjem, ki ga Opera ima, sicer dobri plesalci skoraj popolnoma nezasedeni. Tako postaja ljubljanska Opera vedno bolj provincialna, kar pa po svojih potencialih ni. V svetu npr. skoraj ni več opere in baleta, ki bi imela samo klasičen repertoar. Pa še klasične predstave pri nas niso postavljene tako, kot bi bilo treba. Labodje jezero bi lahko res adekvatno postavili samo kot spektakel, se pravi z velikimi sredstvi v veliki dvorani Cankarjevega doma. Klasične predstave v Operi so na skrajni meji kiča, ni nobene historične distance do stvari.

Mislim pa, da je nasploh v baletu, tako klasičnem kot modernem, danes prisotna neka kriza vsebine. Tudi ko Barišnikov za-

vrti na normalnem podu enajst ali dvanajst piruet in s tem poskuša ali uspe zasenčiti legendo Nurejeva, se človek vpraša, zakaj vse to. Ogromno tega, kar prihaja z zahoda, je pretežno plesna tehnika, manjka pa tisto notranje, kar naj bi to bogatilo. Stvari včasih postanejo dolgočasne.

Tribuna: Kakšno pa imaš mnenje o baletnih šolah pri nas?

Matjaž Farič: Problem je v tem, da pri nas za sodobni ples ni nobene šole. Kljub temu, da imamo dovolj ljudi, ki bi ga lahko poučevali. Pa tudi ljudi, ki bi šli to študirat. V Zagrebu sicer obstaja nekaj takega kot šola za moderni ples, toda pedagogi so že prestari, tako da ni dovolj svežih informacij, pristopov.

Tribuna: Kako pa je to rešeno zunaj?

Matjaž Farič: V Nemčiji je npr. takole: tam ni stopnje srednje šole, baletna šola traja osem let, prva štiri leta plešeš pač ob tem, ko hodiš v kakšno drugo šolo, sčasoma se specializiraš, po končanih osmih razredih greš lahko npr. na akademijo za koreografijo. Potem pa so seveda poletni seminarji, na katerih si vsi plesalci nabirajo dodatno znanje.

Tribuna: Misliš, da je za moderni ples treba obvladati klasično baletno tehniko?

Matjaž Farič: Mislim, da to ni nujno. Za ples je pač treba obvladati eno tehniko in to dobro. Je pa res, da se bo moderni plesalec izgubil, če bo moral plesati klasično predstavo, prav tako pa se bo izgubil v moderni predstavi klasični baletnik. Tako kot če bi jazzist moral zaigrati Chopina. Pri nas pa je seveda problem v tem, da se plesalci učijo osnov plesa skozi predstave in ne v šolah. Tudi v naših šolah bi morali uvesti obe smeri, tako kot zunaj bi se učil obeh tehnik, sčasoma pa bi se lahko glede na nagnjenje specializiral.

Še zmeraj je padal dež. Zlate ptice niso mogle letati po zraku, lahko bi jih vprašali, kaj si mislijo o nagradi in Matjažu Fariču, ampak ni jih bilo. Matjaž pa tudi ni bil preveč navdušen za pogovor na temo Zlata ptica, tako da se o njej tudi, ko smo se preselili pod streho, se pravi v notranjost Uniona, nismo pogovarjali. So pač tudi bolj zanimive stvari. Npr., kako si lahko v Amsterdamu za manj denarja kot v Ljubljani najameš stanovanje, kje in kako naj bi pisali o kulturi, kakšen je odnos množičnih medijev do kulture zunaj in tako naprej. Fotografko bo treba poklicat popoldan. Matjaž si je zapisal njeno številko, z jasno sta se zmenila za session v nedeljo popoldan. Srečali smo se še na podelitvi Zlate ptice, kjer so mu stisnili v roke kuverto z nekaj drobiža in plaketno, na kateri so pa na žalost pozabili napisati, da je dobil nagrado tudi za koreografijo in ne samo za ples. Ampak kdo bi se zaradi tega razburjal. Tamburaši so odigrali svoje, v predverju Križank je smrdele po prežganih čevapčičih, lahko bi pojedli gratis porcijo za dobitnike in člane žirije, pa je rajši nismo. Matjaž je ostal v Plečniku, midva pa sva se odpravila Pod hraste. Zabava se je začela. Intervjuja pa je bilo konec že v petek ob dveh in deset minut, ko je nehalo deževati. Tako gre to.

(Za mizo sta sedela in se pogovarjala Jana Pavlič in Tomaž Toporišič)

Foto: Jasna Rajh

KRT

KRTOTEKA

Tam, kjer se neha TRI-BUNA, začne kopati svoje rove KRT. V dolgo, vroče poletje vas bo KRT pospremil z naslednjimi že težko pričakovanimi izdajami: Prijetno počitniško branje vam želi vaš

Krt 45/ Susan Brownmiller: Proti naši volji. Moški, ženske in posilstvo

Susan Brownmiller se je pisanja o moškem gospostvu lotila na nenavaden in privlačen način. Na podlagi gradiva iz policijskih in drugih arhivov je sestavila monografijo posilstva, fenomena, ki sodi na sam rob odnosov med spoloma, v območje pravno in moralno prepovedanega. Vendar ravno soočenje s tem izrinjenim fenomenom, za katerega velja prepričanje, da je eksces in ne pravilo ter nam zato ne more razodeti nikakršnih globljih zakonitosti, omogoči bralcu, da spregleda: v trenutku, ko priznate posilstvo za nujen sestavni del našega "načina življenja", ste se ujeli v avtoričine štrene. Od tod naprej ji morate slediti k vprašanjem in temam, ki jih je imela ves čas pripravljene za vas: vprašanje ženske, njenega položaja v družbi ter razmerja med spoloma.

Krt 47/ Oikos in drugo. Od Loosa do Wittgensteina

Adolf Loos (1870-1933), dunajski arhitekt in urbanist, za katerega boste v enciklopediji prebrali, da je bil nasprotnik secesije in zagovornik enostavne gradnje brez odvečnih ornamentov, je morda ena najkontroverznejših figur moderne arhitekture. Poleg njegovih esejev boste lahko v knjigi prebrali tudi dva eseja Massima Cacciarija, ki analizira Loosovo mesto v "kritičnem" obdobju dunajske kulture in utemeljuje tezo, po kateri je Loosa mogoče razumeti kot Drugo v razmerju do "zahodne kulture". Urednik zbornika Janko Zlodre je v knjigo vvrstil tudi besedila nekaterih Loosovih sodobnikov.

Krt 49/ Bojan Baskar: Latinščine, prosin!

V knjigi ne boste našli le zgodovine šole oziroma odnosa "moderne" Evrope do latinščine kot jezika Starih. Takšna monografija bi morala biti napisana že zdavnaj, najkasneje v prvih letih po vojni, saj je temelj za snovanje sodobnega humanističnega izobraževanja. Verjetno bi tudi bila, če ne bi socialistična oblast začela pod krinko boja proti klerikalizmu izganjati latinščine iz šol. Namen izdaje Baskarjeve knjige je čisto jasen: hočemo, da pride latinščina spet v modo. Naj živi latinščina, jezik mladosti!

Melanholične figure: -eseji o književnosti in idejah, o slovenski identiteti, postmoderni in še marsičem. Eleganten in duhovit slog in drzna domisljija nas ob nespravljivi em dvomu v »instant resnice« soočata s podobo kulture, ki danes morda že izginja, saj je navezana na književnost, umetnost, grško mitologijo in velike tradicije Zahoda. Avtorjevo brezpopojno vztrajanje pri pravici do svobode in razlike je seveda na strani intelektualne tradicije; od tod pesimistične vizije. Proti neumnosti se še bogovi bojujejo zaman, prav neumnost pa je še kako značilna za barbarizem mnogih sedanjih oblik kulturnega tekočega traku.

Melanholične figure niso priročnik za kritiko neumnosti, lepše prihodnosti in terorja novega; so opozorilo, da sta cinizem in pasivnost najslabša od vseh možnih načinov kritike.

Urednica

55 / 1988

MELANHOLIČNE FIGURE

ALEŠ DEBELJAK

NAROCILNICA

Zelim prejeti naslednje knjige:

Krt 45 / 18.000 din
 Krt 47 / 13.500 din
 Krt 49 / 8.700 din
 Krt 55 / 16.500 din

S to naročilnico sem upravičen do 15% popusta na navedene cene.

Naročilnico pošljite na naslov: KRT, Kersnikova 4, 61000 Ljubljana

Prijetno počitniško branje vam želi vaš

CIRCENSES

Odkar je Mamula odžvižgal svoj labodji spev Ne klepeči mamulama, se za vas vse bolj trudi (celo v jambskem enajstercu brez krmarja)

mamina maza (in tatin sado)

Agatin brat
Arnoldo Mondadori Švarckobler

Ni kaj, naše legende so si ustvarile rezimé. Iz legend postajajo vici. Upajmo, da ne bo to zadesilo tudi edine še živeče TRIBUNINE legende, legendarne revolucionarke in španske borke (Truba would say španske muhe), veličastne Luže M. Barič. Najprej vam izdam rešitev uganke iz prejšnje številke (kdor ve, kaj pomeni bara po srbohrvaško, z uganko ni imel težav, imel pa jih bom jaz z dotično RMB). Rešitev se torej, kajpak, vendar seveda potemtakem glasi Luža Mlaka Barič (njeno srednje, partizansko ime kajpada aludira na Veliko lužo – saj se je naša ugledna urednica borila tako pri nas kot onkraj morij (Zapata, Villa, Castro, Che, Nixon, Peron, Reza P., Franco in tako naprej, da ne bi naštevali). Nagrade sicer nismo bili razpisali, zato pa jo razpisujemo zdajle: dotična mi je obljubila nek določen zaostali honorar. Kdor ugame, ali mi ga bo tudi res izplačala (in ali me ne bo vrgla iz službe), dobi:

– Če mi ga izplača in me ne vrže iz službe: glasbeno željo po želji na valovih TRIBUNE,

– Če mi ga ne izplača in me vrže iz službe: moj honorar in delovno mesto za naslednji letnik TRIBUNE

Zdaj vam pa podajam še slikovno uganko: na kateri od slik sem upodobljen Jaz, Narcis? Nagrada je moja originalna slika s podpisom.

No, pa pojdemo na vaša pisma, cenjeni Črti Škodlarji!

Sekcija Magnus & sekcija Bunker mi pošiljata naslednji dopis z naslovom PIGS CAN FLY BUT FLIES CAN'T PIG (in s pripombo, da gre za še eno psihoanalacanično študijo, ki naj bi demitizirala nekatere topose naše urbane kulture in odvrnila poglede od namišljenih problemov te družbe k realnim):

»Mehanizem prilaganja je eden esencialnih konstituentov socializacije subjekta. Univerzalen in adekvaten medij za nivelizacijo diferenc in disparatnosti med subjekti oz. grupami pa je, kot so implicitno eksplicirali že Grki, ŠPIRIT; glej vlogo špirta pri Platonovem in Ksenofontovem Simposio-

nu in pri kasnejši simpozijski literaturi (Plutarh, Lukian iz Samosate, Julijan Apostata, Metod, Gregor Nizki . . .). S pojavom Slovencev v zgodovini univerzuma pa je špirit promoviran iz funkcionalnega sredstva za družabnost in komunikacijo (npr. od pijančkov na štacijonu do sej ZIS) na oltar individualnega gadgeta sleherne privatnosti – Cankar in Prešeren sta (v obratnem vrstnem redu) promovirala špirit na tron subjektivnega in privatnega sredstva za inSPIRacijo.

Ergo, ker pa, ut notum est, Slovenijo, slovenskost, slovenstvo, Slovence in kar je še afinih sintagm, definitivno in sans phrase konstituira literatura, iz tega sledi, da SLOVENSKOST KONSTITUIRA ŠPIRIT.

Evidentno pa je, da je špirit HLAPLJIV. Kaj torej podzveti, če nočemo, da nam zamre tipična slovenska kreativnost, idiosinkratičnost, naša differentia specifica? Kako frustrirati evaporacijo vsega najžlahnejšega, kar nas inherentno unificira in intrinzično formira? Solucija je zgolj ena: SLOVENIJO JE TREBA ZAČEPITI.«

Toliko od obeh sekcij. Poglejmo še, kaj nam piše militantni humanist Jirži U. Kurac iz Zlatega mesta:

»Najprej, dragi Noldi, majhen popravek Praskičevih trditev: Parkinsonov zakon ACTION EXPANDS TO FILL THE VOID CREATED BY HUMAN FAILURE sploh ni prvi formuliral Parkinson, marveč že Fromm (Revolucija nade, Grafos, Beograd, 1978, str. 94): Radi se o tome da se ego odbaci, da se požuda napusti, da se stvori praznina, koja bi se mogla ispuniti. Toliko.

Zdaj pa k mojemu žulju:

V povojnih letih smo vse bolj priča rastočemu trendu, ki nikamor ne pelje. Ta trend so dinastije čistilk v podjetjih. Naj v primer navedem samo moje lastno podjetje. Začelo se je z eno samo čistilko. Ta je v sedmih letih prepričala delavski svet, da podjetje potrebuje še tri snažilke. Zaposlili smo jih in kasneje osuplo ugotovili, da sta dve hčerki prve snažilke, tretja pa je njena sestra. Čez kako leto se je prva prikopala do položaja predsednice sindikata v podjetju, nato smo sprejeli v delovno razmerje še njeno svakinjo in sestrično v šestem kolenu in zdaj imamo že natanko 69 zaposlenih iz njene ožje in širše družine (vseh zaposlenih v našem podjetju je 103).

Opozorim naj zlasti na dejstvo, da je pri ženskah dokaj običajno, da sorodnice (zaradi porok ipd.) nimajo istega priimka. Faktor, ki bi nam v primeru, ko bi šlo za moške, takoj odprl oči in nam preprečil, da bi še nadalje zaposlovali moške iz iste familije, torej tukaj odpove! Dinastije snažilk pa niso tako drugorazreden problem, kot se na prvi pogled zdi: poznam primer, ko je snažilka postala direktorjeva priležnica, nato zaročenka in slednjič žena! Dosti nam je tega matriarhata, pravim! Uvesti je treba PATRIJARHAT: naj bo, recimo, obvezen pogoj za mesto čistilke 30-leten partijski staž in družbenopolitična aktivnost!

Nevarnost, ki nam v nasprotnem primeru grozi, je neznanška: dinastije podjetnih čistilk se bodo začele razraščati kot gobe po dežju, svoje lovke bodo pričele stegovati po vseh družbenih strukturah in kar na lepem jih boste zagledali na samem zveznem nivoju. Mi pa NOČEMO DINASTIJ V VLADU, mar ne?!?!

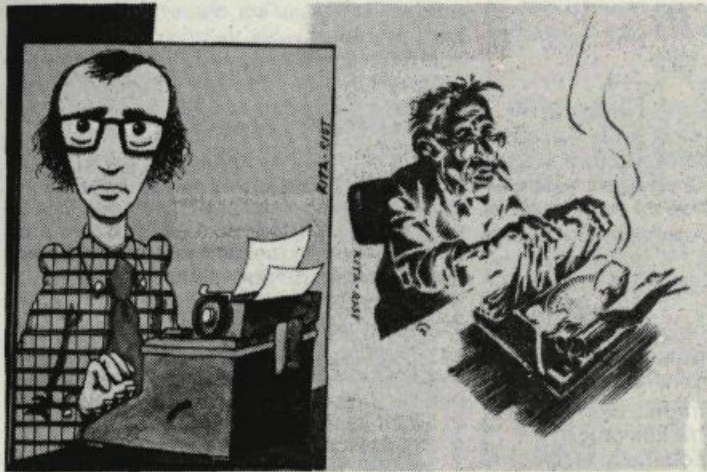
Kaj naj ti rečem, dragi Jirži? Tvoj strah se mi zdi povsem upravičen. Kaj pa, ko bi se oženil s kako čistilko? Si na to varianto kdaj pomislil? Morda bi bila v taki poroki rešitev zate, saj poznaš pregovor: zakonec dober – vse dobro. Si videl tisti film o snažilki z naslovom Kdo garba Greto?

No, ljubi moji, končati bo treba. Tu se CIRCENSES konča. Ko boste boljše volje, pa si preberite še ET PANEM, to pot sem vam za vsako razpoloženje pripravo po enega torturaturatorja. Pa še spodbuda mojim bralkam: to poletje je v modi kopanje in sončenje brez. Upam, da se srečamo kje na plaži!

Za vas je špilal biljard 60 minut na uro
Arnold (iron man) Svahcenerger

... ET PANEM

Pismo Janeza Otožna iz Čabra:

»Peljal sem se tisti dan z vlakom iz Djevdjelije proti Jesenicam, ko je nekje na pol poti vstopila neka čezmerno debela ženska nedoločljive starosti. Videti je bila zelo živčna in skrajno nejevoljna: sopihala je in nekaj grgrala predse s priskutnimi usti pod črnimi brčicami, na katerih so se lesketale debela kaplje znoja. Od nje je zaudarjalo po celem kupeju. Vseskozi je nekaj polglasno preklinjala in nergala; opazil sem, da najbolj nestrpno pogleduje proti svetlolasi mladenki, ki je ne meneč se sedela ob napsrotnem oknu kot jaz. Slednjič je debela možača kar stopila k njej – mislil sem, da ji je morda mati – in jo osorno ogovorila. Kaj pa tako buljiš! ji je ostro zabrusila. Mladenka ni reagirala. Prekleta mladina, je nadaljevala bajsja s svojo tirado, nikol se ne ozirate na starejše, kva vas pa briga, če komi stojimo, da se nam kolena šibijo. Pomislil sem: kako se ti ne bi šibila, ko pa morajo prenašati cent svinjine. Sploh pa me je čudila naperjenost in našopirjenost špehnate babure spričo dejstva, da je bilo v kupeju še kar nekaj praznih sedežev. Čemu se je morala spraviti ravno nad mladenko, saj ni bila nikomur v napoto. Pizda ti maternal je zdajci izbruhnila debeluharica. A boš ustala! Dekle pa je kar gledalo predse, morda malce zmedeno, a brez volje, da bi reagiralo. Ta drža je baburo še bolj podkurila. Primazala je dekletu dve zaušnici in jo z zavaljenimi mastnimi prsti zgrabila za vrat in ramena. Vse skupaj se je zgodilo tako hitro, da nihče v kupeju še ust ni utegnil odpreti. Babača je v hipu pograbila deklico (bila je vitka in precej drobna), jo sunkovito dvignila s sedeža in se usedla na njeno mesto.

Tedaj pa se je zgodilo nekaj presenetljivega, nekaj, kar me je tako osupnilo, da še zdaj ne morem verjeti. Vlak je namreč zavrl (ne premočno, le zaradi postaje je pričel zavirati, saj smo se približevali ljubljanskemu kolodvoru), dekle se je opoteklo, zakrillilo je z rokami, kot bi se hotelo česa oprijeti, a dlani niso našle opore, gleženj ji je klecnil in na vsem lepem se je znašla v mojem naročju. Trepetala je kot plamenček sveče. Pogledala me je s svojimi plavimi očmi in nekaj otožnega je bilo v tem pogledu, ki je sicer zrl vame, a tako, kot da pravzaprav ne gleda v moj obraz, ampak nekam skozme ali mimo v nedoločno daljavo. **Mi lahko pomagate, prosim,** je rekla s tresočim glasom. **Jaz ne vidim ... od otroštva** – tedaj pa ni več zdržala. Obilile so jo solze in vsi v kupeju smo se nemočno in z neko pekočo tesnobo v prsih spogledali. Bal sem se, da bo tudi mene, zrelega možaka, premagal jok. A sem se nekako premagal.

No comment. **Agon ali agonija** pa je naslov, ki ga je svojemu dopisu dal Tine Rožanc iz Most (sosed Anke Moščanke):

Mille hommes, mille animaux et mille autres creatures meurent en ce mesme instant que vous mourez.

Montaigne

Čez praznike (bil je prvi maj, bil je petindvajseti) so v Ljubljani ostali samo penzionerji in mladina. Gostilne so jih bile vse polne. Jasno, za kaj več (ali za kam več) nimajo denarja. Zlasti mladina, ki povečini še svojih stanovanj nima: s prijatelji in prijateljicami se mora dobivati na cenениh javnih mestih (cenenih, da: v Levu, kamor me je povabil prijatelj, obrtnik – ni bilo razen mene nikdar pod 40), da lahko tiste svoje borne fičenke vsaj porabi (v prodajalno s čeviji ne more z njimi).

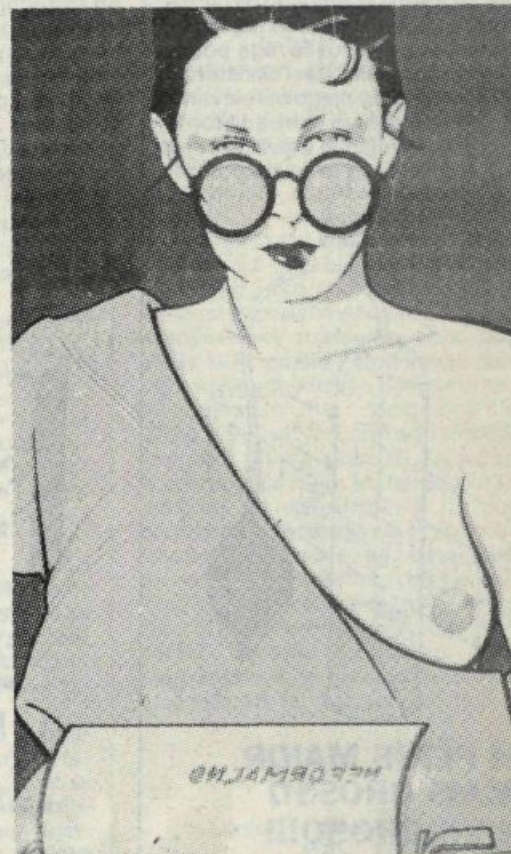
Revolucionarji! Hvala vam. V nasledstvo ste nam dali vse, kar lahko želimo. Dali ste nam stanovanjsko stisko, dali ste nam svetlo prihodnost, dali ste nam ugled v svetu, dali ste nam optimizem, dali ste nam blaginjo – ne le materialno, ta je kaj malo vredna, pač pa duhovno blaginjo, ki je toliko bolj zadostivna, potešujoča in pomembna. Dali ste nam najboljšega vseh svetov in za to smo vam dolžni vsaj spomenik. Če ne bo šlo drugače, ga bomo zgradili iz svojih kosti, a dobili ga boste. Morda vas bo to zganilo iz brezrizne otopelosti.

Darkerji ne obstajajo. So le strahovi, zrasli na nočnih morah tistih izmed vas, ki še premorejo kanec vesti. Darkerji ne obstajajo. Darkerji bodo prišli dosti bolj neopazno. Neopazno, toda vztrajno, bo med mladimi raslo število samomorov, neopazno se bo večalo število klošarjev, izgublencev, marginalcev, obupancev, potepuhov, ločincev. Neopazno bo usahnilo število rojstev, potuhnili se bomo v podtajemniške sobice, v zapuščene hišne veže, v kolesarnice in drvarnice, v temačne kote kolodvora in parkov, pospali bomo po klopeh in kartonih, ne bomo vas več vznemirjali.

Umrli bomo tiho. Umrli bomo brez solz. Umrli bomo brez stoka, ker nas tolaži misel, da nimamo kaj izgubiti: ko bi si predstavljali, da je življenje lahko kje na svetu vredno svojega imena, bi nam bilo žal odhajati s tega sveta; tako pa nam ni žal. Če nas še naša najpopolnejša družbena ureditev ne zadovolji, smo sami krivi. Še popohost nam je premalo – tedaj je nismo vredni. Uživate jo vi, ki ste si jo priborili, vi ki jo zaslužite. Nadaljujte začeto. Mi ne znamo ali ne zmremo. V nas ni moči. Mišice nam že trpnejo. V noge nas zebe.

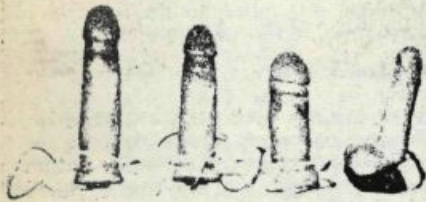
Ne zamerite nam; skušajte odpustiti. Čeprav niso samomorilcem nikoli odpuščali, nas pokopljite – če bo od nas kaj ostalo – na posvečem kraju. Zastavite dobro besedo za nas vsaj tedaj, ko nas ne bo več. In kosti izkopljite, ko meso strohni. Ne bodi vam mučno, prosimo vas za to. Izkopljite jih (tudi ti, mama, in ti, ata), izkopljite jih brez solz ali ceremonij in si postavite spomenik iz njih. Morda boste tedaj razumeli. Vsaj vi, ki ste imeli otroke. Zakaj mi jih nismo mogli imeti. Ujete živali se ne plodijo.

Zbogom.

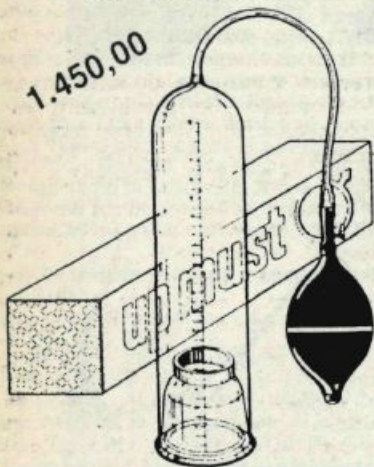
SOMMERPORNOGRAPHIE

Že nam mežikajo poletni meseci. Maj smo v strahu pobožnem, coup d'état – inflatnodevalvatornem, prestali brez posledic za naš način življenja in dočakali junij. V tem mesecu se segment pornopopulacije, ki je vpisan na Univerzo Edvarda Kardelja (spada med zaslužnejše ex-members of our community), tudi študenti imenovan, popolnoma posveti svojemu osnovnemu poslanstvu na tem planetu in tešenju svoje Ur-Sein. Zaradi starostnega profila študentarije, i. e. med 18–25 leti, ko je dosežena najvišja orgazmično – klimakterična sposobnost, imamo prav zdajle priložnost njihove aktivnosti, ki si jih starejši občani in politiki med sabo večkrat postavljajo za zgled in jih nekateri malodane malikujejo,

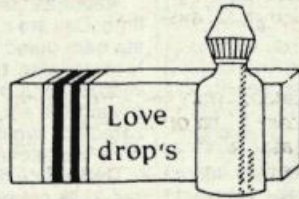
opazovati, v njih sodelovati in soustvarjati podobo našega časa. Tu imam seveda v mislih ware Gesicht, tisti zreducirani odsev realnosti, ki sproti in odločno razvrednoti absurden spektakle petnajstega, petindvajsetega maja ali Mikulčevega popotovanja na Japonsko. V neki fazi eksistence pornofila postanejo on in njegovi irelevantni. Slednja trditev nikakor ni kontradiktorna mojim izvajanjem v prejšnjih številkah, kjer sem uspešno, prepričljivo in z lahkoto do-

UP MOST

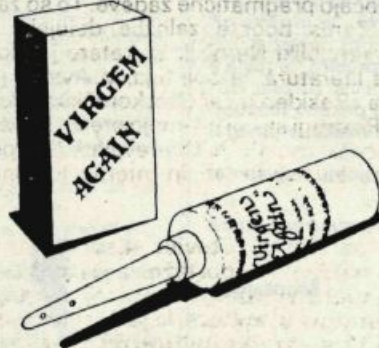

1.450,00

**UM PÊNIS MAIOR
MAIS GROSSO
E VIGOROSO!!!**

kazal, da smo prav mi, pornofili, tvorci naše družbe, in to bolj kot kateri koli druga skupina somišljenikov (kajti nobene ni tako koherentne v nastopu, mnenju... kar je mogoče objasniti s človekom samim... pornofili v svojem gibanju uresničujemo vsak svoje interese in si ne skačemo v zelje, ne zatiramo drugih... skupina, organizirana po principih čiste **Reine Demokratie**... itd... itd... nam ni nihče zapisal v ustavo vloge avantgarde... saj smo seveda avantgarda an sich...). Z nami se lahko kosajo le prostozidarji. Ni pa skrivnost, da je mnogo framasonov med nami pornofili in da so spoštovani člani Partije pornofilov. Vse to vključevanje v okolje, sodelovanje pri izgradnji pa se nekje neha. Meje, kje se naša potrpežljivost in ponižnost konča, ni. Evidentno pa je, da imamo pornofili za enkrat vsega dovolj in da bomo več in bolje delali šele po poletnih mesecih... a time to lay down... a time for repose. Smo torej v omenjeni fazi eksistence. Širša družba ni več predmet našega zanimanja. Julij in avgust naj bi preživel nekje v Grčiji, se izpopolnjevali v porno spretnostih v stikih z vr-

VIRGEM AGAIN
A SENSÇÃO DE SER O
PRIMEIRO É TODA SUA!!!

stniki iz pornografsko in civilizacijsko naprednih severnjaških držav. Jeseni pa **na-zaj v planinski raj in veselo na delo** za prosperiteto pornografije.

Današnji slikovni material prihaja iz karnevalsko razpoložene Brazilije. Kolegi pornofili iz te čudovite dežele sambe, dolgih peščenih plaž, papaje in marakuje ter seveda cherimoye (glej Vi sok), velikih dolarskih dolgov, ki pa so, pornoekonomisti ne pozabite, per capita le manjši od naših, so me oskrbeli z revijami, katerih vsebina je tudi slovenskim pornofilom in morda še Kusturici pisana na kožo. Spoznali boste razna pomagala, kemične preparate, in naj vas še prav posebej opozorim na vakuumsko črpalko za dvigovanje ali tudi večanje penisa (glej na sliki št. 2 »Up most« – um

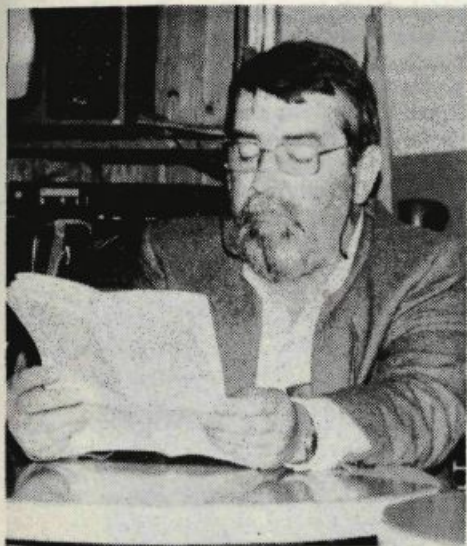

P-1 – 23 X 5 cms
Oco 900
Matičo ... 1000
c/vibro 1500

penis maior mais grosso e vigoroso) priprave, ki slehernemu pornofilu, ki jemlje svoj hobi resno, pride prej ali slej prav. Za razumevanje sporočila raznih oglasov na slikah znanje portugalščine ni neobhodno potrebno, le nekaj latinščine, pa bo šlo. Opremljeni z aparaturnimi, ki mi jih brazilski prijatelji močno hvalijo in priporočajo, se podajte v počitniško porno izpopolnjevanje, pozabite na svet okrog sebe, predajte se čistemu užitku in **vzvišenemu poslanstvu pornografije**. Kamor koli Vas zanesejo poletna pota, povsod bo somišljenikov za skupne podvige na področju naše skupne ljubezni dovolj. Zato ne skrbite. Pornolabor se torej s temi vzpodbudnimi mislimi od vas poslavlja! Sam bom imel preko poletja polne roke dela, da Vas bom lahko jeseni pričakal s čtivom za bralno značko. Obljubljene porno novele bodo jeseni na policah vseh narodno zavednih knjigarn. Vam, bralcem in sodelavcem obenem, ki me spodbujate, ter moji odgovorni urednici, tov. Ruži, še enkrat želim najčistejših učinkov polne poletne mesece

Primož Truba
urednik Pornolaborja

ÖSTERREICH, DIE BLEICHE MUTTER

Pred kratkim sta na Filozofski fakulteti v Ljubljani, kamor ju je povabila Oddelek za nemški jezik in književnost, svoje tekste prebirala avstrijska pisca **Alfred Kolleritsch** in **Klaus Hoffer**. Oba sta člana Forum-Stadtpark-a, kulturnega združenja, ki je konec aprila organiziralo tudi graški simpozij o jugoslovanski literaturi. **Alfred Kolleritsch** je ob enem predsednik te zveze umetnikov in pa izdajatelj literarne revije **Manuskripte**, ki v svoji zadnji številki že objavlja tudi Jančarjevo prozo in Salamunovo poezijo.

V zadnjem času pri nas Forum-Stadtpark omenjamo predvsem v povezavi s simpozijem v Gradcu.

Kolleritsch: Povezave med avtorji Forum-Stadtpark-a in predvsem slovenskimi pisci so v zadnjem času postale intenzivnejše zaradi literarne nagrade v Vilenici. Nekateri smo bili iz Gradca povabljeni tja, se dogovarjali s slovenskimi avtorji in slovenskim Pen klubom, se medsebojno prevajali in vabili. Tako sedaj v Gradcu nismo imeli le slovenske, temveč tudi hrvaško in srbsko literaturo, da smo o tem, kar se piše, izvedeli neodvisno od tistega, kar dobimo v branje in da bi lahko to kasneje prevajali ali jugoslovansko literaturo intenzivneje objavljali v »manuskriptih«.

Menda se obetajo prevodi Jančarja, Salamuna, Kermaunerja, Debeljaka in drugih. Kakšni so bili kriteriji za izbiro (ravno) teh avtorjev?

Kolleritsch: Lahko navedem le popolnoma splošen kriterij: kvaliteta tekstov. Tudi v primerjavi s tem, kar publiciramo pri nas. Ne gre za nikakršne abstraktne kriterije, temveč pri meni, kot izdajatelju, za izkušnjo primerjave med teksti. Na primer Kermauner: do zdaj sem ga prebral pet do šest strani, skozi katere pa se kaže visok pisateljski nivo. Pa Salamun in Drago Jančar, ki je pri založbi »Fischer« že izdal svojo zgodbo. Gre

za dobro literaturo, ki je formalno in tematsko zelo blizu naši, avstrijski.

Po drugi strani pa v Sloveniji pišejo avtorji, za katere bi ta opredelitev verjetno teže obveljala. Mislim na tiste, ki se navezujejo predvsem na »ameriško metafikcijo« ali pa na »borgesovstvo«. Gospod Hoffer, vi prevajate angleške in ameriške tekste; mislite, da se da tudi v sodobni avstrijski književnosti najti analogno linijo pisanja?

Hoffer: Borges je močno vplival na cel kup avstrijskih avtorjev. Imam občutek, da gre za neko vrsto literature, ki je naši avstrijski, pa ne le avstrijski – ne vem, kako naj jo označim, morda »mittelevropski« zelo blizu. Zame je najboljši jugoslovanski pisec Danilo Kiš. To je literatura najvišjega nivoja, literatura, ki je blizu tudi mojemu načinu pisanja in pogledu na svet. Pa smo spet pri Borgesu. Tudi pri nas obstajajo literati, ki so se orientirali posebno na ameriško književnost. To velja tudi zame, saj sem pod vplivom ameriške literature, ki jo tudi prevajam. Mislim pa, da obstaja zelo globoka notranja sorodnost med avstrijskimi pisci in avtorji in nekdanjega srednjeevropskega prostora; češkimi, poljskimi. Vedno znova najdem tu zelo močne paralele in menim, da je temu vzrok skupen zgodovinski »background«.

Vendar se zdi, da poznamo pri nas angleško, ameriško, morda francosko literaturo dosti bolje kot na primer avstrijsko.

Hoffer: Da, to je čisto jasno. Tudi mi poznamo slovensko literaturo slabše od ameriške. Mislim, da to izvira iz tega, da smo se morali med seboj kulturno omejiti, s tem pa se je vzpostavila distanca in odklon, ki sta preprečila, da bi se podobne kulture zedinile.

Kolleritsch: To medsebojno nepoznavanje določajo pragmatične zadeve. To so založbe. Zares bogate založbe delujejo v Zvezni republiki Nemčiji, za katero je slovenska literatura že bolj tuja. V Avstriji je založba »Residenz« začela s koroškimi Slovenci. Po drugi strani pa imajo prednost veliki ameriški romani, ki jih prevajate tudi pri vas; gre za uspešnice in internacionalno vzdušje.

Ena od zadnjih števil »Espressa«, v kateri najdemo reportažo o Avstriji, se ubada tudi z vprašanjem obstoja avstrijske literature in kulture, ki jo nekateri pojmujejo kot nemško kulturo oziroma literaturo.

Hoffer: Pri srcu mi je izraz, ki ga je uporabil Joseph Roth, ko je »Deutsch-Österreich« označil za »alpske trole, ki naj bi bili krivi za propadajočo donavsko monarhijo«. Joseph Roth je tedaj sanjal o slovanski monarhiji. Sam je govoril nemško. Moram

reči, da moja notranja sorodnost, povezanost ne sega na sever, temveč na jug, jugovzhod in tudi severovzhod. V teh krajih nemščine ne najdemo, jezika teh predelov pa ne govorim, vendar se v vseh teh izkušnjah znova prepoznam. Če se peljem v Opattijo, Trst ali Budimpešto, potem zopet spoznavam svojo kulturo; prepoznavam jo dosti bolje kot na primer v Berlinu, no, v Berlinu recimo še, kot na primer v Hamburgu. Jezik pa je seveda tudi pomemben, sam pišem v nemščini in to me prežema.

Kolleritsch: Lahko rečem, da je Dunajčan čisto nekaj drugega od Minhenčana. To razliko določajo različne kulturne tradicije. Težave je v tem: ker tako veliko avstrijskih avtorjev objavlja v ZRN, se je določena avstrijska literatura preprosto spojila z nemško. V Franciji in Moskvi so o Handkeju diskutirali kot o nemškem piscu in pri tem popolnoma pozabili, da je avstrijski avtor.

Hoffer: Tako imenovano avstrijsko književnost je označevalo veselje nad eksperimentiranjem, znamenje, po katerem se je ločila od nemške. Sodeloval sem pri ne vem koliko diskusijah, kjer smo razpravljali ali obstajajo štiri nacionalne literature: ZRN, NDR, pa švicarska in avstrijska književnost, morda posebej še južnotirolska, luxemburška in liechtensteinska literatura. Nekateri so vedno menili, da gre za eno samo književnost. Če pa bi podrobneje raziskovali, bi ugotovili, da obstajajo čisto jasni, pomembni, izjemni znaki, ki našo literaturo ločijo od večine drugih v nemškem jeziku, ki pa ima zopet več skupnih točk s švicarsko literarno produkcijo. Toda veliko elementov, ki so navzoči v naši, avstrijski književnosti, lahko najdemo tudi pri vas.

Emil Filipčič:

ATLANTIDA

Spoštovani tovariš Emil Filipčič,

po poeziji in prozi se zdaj lotevam še sodobne slovenske dramatike. Rad bi zajel čim širši krog kreativnih dramskih piscev, še posebej pa sem zainteresiran, da vključim tiste avtorje, ki so ta čas nosilci inovativnih pojavov v naši dramatiki in seveda v gledališču. Zato se obračam tudi na Vas s prošnjo, če bi mi odgovorili na nekaj vprašanj. Lahko, da iz celote vzamete samo katerega izmed nakazanih problemov in ga obširneje obdelate, dosedanja praksa pa kaže, da avtorji lažje odgovarjajo na posamična in detajlna vprašanja, zato sem jih tudi za Vas okvirno postavil nekaj več, in sicer:

1. Katero življenjsko občutje motivira Vaše pisanje: ali je to samota, ki je bila večkrat omenjena v zvezi z romanom Grein Vaun, ali prevladujoče čutno sprejemanje sveta?
2. Ali je Vaše zanimanje za dramatiko šlo skozi dramsko literaturo ali skozi gledališče, gledališke predstave?
3. Koliko v tem smislu pomeni študij na AGFRT?
4. Ali ste imeli priložnosti spoznavati kakšno pomembnejšo dramsko ali gledališko osebnost doma ali na tujem?
5. Ali obstaja kakšen določen odnos med prozo in dramo: saj menda ni zgolj naključje, da je drama Altamira nastala na osnovi istoimenske novele?
6. Katero družbo upodabljate: splošno sodobno, svojo generacijo ali neko planetarno družbo tega sveta? Kako je to v posameznih dramah?
7. Pri določanju zvrstnosti so se kritiki v glavnem vrteli okoli izrazov kot komedija, tragikomedijska, satira, parodija in podobno: kako bi sami opredelili označevanje svojih del, zlasti glede na to, da so Vaše drame izrazito fantazijske

stvaritve, v bistvu oblikovane iz zelo različnih elementov?

8. Sodite v krog tistih sodobnih slovenskih dramatikov, ki skušajo radikalno premakniti dramsko ustvarjanje: v katero smer grejo Vaše ambicije za drugačnostjo?
9. Del inovativnega je sicer zajet že v samem pojmovanju življenja in sveta, v bistvu pa gre, ker smo v območju dramatike, za čisto dramaturška vprašanja: kaj je bistveno za Vašo dramaturgijo, za dramsko zgradbo? Kako je s tem v posameznih dramah. Ali Vam je dosedanje dramsko pisanje prineslo kakšno bistveno izkušnjo? Sem verjetno sodi tudi vprašanje iluzije, življenjske in odrske?
10. Bržkone so uprizoritvene možnosti za dramatika pomembne: kako ste prodri v gledališče, ali je bilo ugodno to, da v tem času tudi na Slovenskem prevladuje gledališko gledališče, ki so mu Vaše drame izrazno, oblikovno in sporočilno blizu? Ne morem si predstavljati, kako se bova ujela z vprašanji, ki niso ravno preveč butnskalasta, navsezadnje mi lahko napišete kakšen daljši strnjen tekst, če bi Vam bilo lažje. Obseg ni bistven, morda do 15/20 strani, lahko več. Čas: čimprej, vendar to pomeni običajno v praksi 2-3 mesece, bolj gre za to, da bi odgovore res dobil. Lepo pozdravljeni!

France Pibernik

Kranj, 2. junija 1985

Takšna so bila vprašanja, Filipčičev odgovor pa si oglejte v Mladinskem gledališču. Prepustite se glasu Eminence, podajte si roke in se v trepetu za Dingovo in Tinetovo usodo potopite v globokomorski svet Atlantide. Tam boste izvedeli vse in celo še več.

foto HOC'N, HOC STUDIO

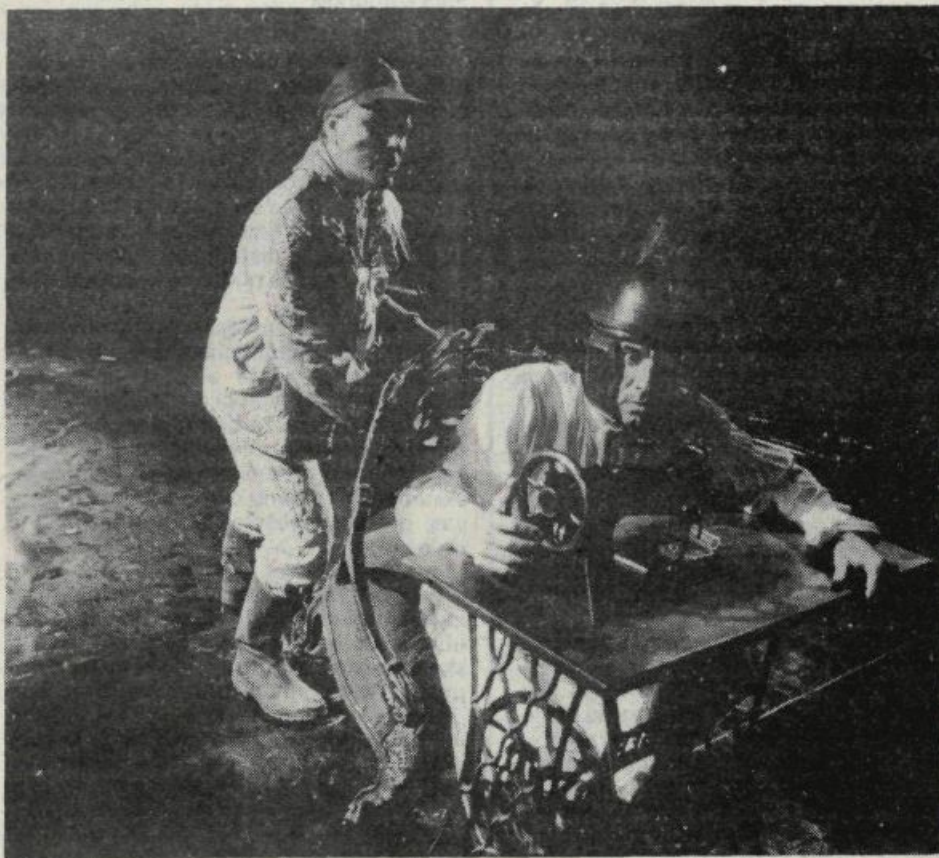

foto TONE STOJKO

UKLENJENI MARAT

Po štirih letih naporenega treninga, najraznovrstnejših terapij, polnih feet in come-backov, prečutih noči in prespanih dni, rjoevnj in gostolenj in tisočerih vmesnih odtenkov je pripeljal profesor Mile Korun svoje borce na zaključni obračun, v ljubljansko Halo sportova oz. Cankarjev dom – kakor seveda tudi borke, s podobno subtilnostjo kakor berlinski angel Peter Falk v filmu California doll's.

Matej Bor

Konstruktor Aljoša Kolenc je obrnil cifro in grb ter frcnil isti kovanec kot poprej v trezor slovenske scenografske zgodovine. Igralci so se s pomočjo slovenske Marthe Graham spopadli s hotenjem izkoristiti ponujeno, zagatili so se v prazne prostorčke in zaplesali nori ples med minami minskega polja – seveda so sem ter tja naleteli na mino in ob zadnjih skušnjah je bil grozovit opis Damijenove usmrtitve skoraj mil v pri-

Filip Kumbatovič - Kalan

meri z odrgninami, podplutbami, udarninami, treščninami, ki so jih bili deležni igralci igre. Morda bi morala dramaturgija ponuditi vsakemu igralcu besednjak ustreznih kletvic, ki bi jih smel uporabljati v prej omenjenih situacijah – saj konec koncev to sme početi maček Tom, ko mu drobna miška razmrcvari rep – pa je samo maček, igralec – amater.

Klemenčič-Stritar Bogdana

Ključni stavek predstave je vsekakor – tukaj smo vsi zdravi – ki ga izgovori Irena Zubalič. Pronicljivi načrtovalci predstave so jo zapeli v prisilni jopič in ji tako ponudili zanimivo igralsko nalogo praskajoče, v vreči ujete pobesnele mačke. Pri predstavi sodeluje tudi nadarjeni retorik Mitja Rotovnik, ki se je svojemu honorarju odpovedal v korist izgradnje nove Akademije za gledališče, ra-

Gale Jože

Mevlja Dušan

dio, film in televizijo, ki bo stala nasproti Cankarjevega doma in katere gradnja se bo začela takoj, ko se poruši Skupščina. Zanimivo pa je, da je harmonikar Zdravko Zupančič hladnokrvno pobasal svoj honorar, kljub temu, da dobiva vsakodnevne astronomske tantieme od petnajstih zlatih plošč iz celega nemško govorečega področja.

Kajn in Abel predstave, Marat Roberta Prebila in de Sade Matjaža Tribušona sta nazorno, prepričljivo in na trenutke shrljivo dokazala, da je za vrhunsko interpretacijo poleg pljuč in glasilk potrebno uporabljati še bogastvo, ki leži v skritih sobicah na koncu najbolj skrivnostnih možganskih hodnikov in pa seveda – jajca. Jane Seymour oziroma Vesna Lubej je v predstavi popek, ki se v lirčnih scenah razcvete na železni mreži. Maruša Oblak, gonilna sila ansambla, je imenitno našla, kar je iz sebe iztrgala in skrajni čas bi že bil, da jo površneži in nepoznavalci primerjajo z Mileno Zupančič v mladih letih. Gojmir Lešnjak, najboljši v predstavi Helios, kjer se je razdal popolnoma, je neumorno opozoril, da je človek sa hiljadu lica. Radoš Bolčina in Renato Jenček sta neverjetno spretno ukrotila svojo privatno bruhajočo življenjsko energijo in prikazala na sceni navdušujočo slow-motion obrazno igro. Dušan Novak je navdušil v svoji cabaretni pevski točki – namreč, najtežje je namenoma peti napačno, ko te nagon posluha s strašno močjo žene v pravo lego. Nekateri opravljajo svoje diplome v belih srajcah in s kravato, igralci te predstave pa v prahu, na betonu, med železjem in prav je tako.

MAKAR ČUDRA

Aleksa Šušulić ROMAN V PISMIH O ROMANU (izbor)

Dragi Branko!

Kako poravnati krivdo, ki sem ti jo storil? Kako dovolj prepričljivo dokazati kes?

Znano ti je, da je najdragocenejše, kar imam, šop rokopisov. Najbolj nedostojne sem že sežgal. S kakšno pekočino! Zavest, da predmet, ki mu velja vsa tvoja ljubezen, ni vreden ljubezni, ne naredi slovesa nič manj bolečega, verjemi mi.

Preostale čačke ti pošiljam v pričujočem zavoju. Ti spisi so jaz. Ves moj življenjski žar je v njih; in kakor srebro hrepeni po svoji prehlapitvi, po višji stopnji kovinskosti – postati zlato – tako moji stih hlepijo postati plamen. Pirova piroza bo to, a z zadnjim pepelom mi ugasne, upam, slednjič tudi nemirna vročica v prsih.

Trdnejšega zatrdila ti ne znam dati, vendar ga, upam, tudi ne potrebuješ? S tem te uradno imenujem za izvršilca moje volje. Kadar koli, kakorkoli me doseže kosa, kjerkoli boš, pri priči jih zaženi v peč! Ne omahuj, ne dvoumi, ne oklevaj, ne zastajaj, ne kolebaj – v tem zublju spomina boš prekalil najino sožitje, če ga bo že načela rja minljivega. In morda, kot Baudelairov šopek iz pesnikove lobanje, iz plamenega sopuha pritulil glas umirajočega, ki je venomer tudi glas muze – kakor je edina iskrena pesem pritulila prav iz grla Falaridovega bika.

Objavljal nisem, niso objavljali. Naj tile spisi nikdar, nikdar ne uzrejo tistega drugega, goljufigavega žaru – sončnega – ker niso mu namenjeni (morda jih celo ni vreden).

Tvoj tovariš Roman – ki se vzlic vsemu prepušča blagodejnim mislim, da si njegov najboljši tovariš

Vojko,

dogodilo se je: kar je bilo v mojem prejšnjem pismu le post scriptum in nedogledna možnost, je zdaj dejstvo. ROMANA NI VEČ. Postavitve mrzke bolezni na obrobje ni ublažila njene predmetnosti.

Popoldan smo ga spustili k dedom. Sprevod je moral vijugati zavoljo compastih blatnih luž in bil sem brez dežnika. Kako turoben je tisti neumno komični marš, če mu ritem dajejo kaplje.

Bil sem moker do kosti. Zdaj je mimo. Doma sem, na toplem, pa mi je vendar mraz – presušen sem, pa vendar plavam v znoju. Pred mano se kadí vroč čaj, a v grlu me stiska in sam ne vem, kako.

Najin najboljši drug je mrtev. Izgubila sva najino tretjo razsežnost – globino. Voje, čimhitreje odgovori!

ROMANA NI VEČ! Kako neresnično, kako groteskno se to sliši.

Pozdravljen, Vojc!

Resnično sem ti hvaležen, nikoli ne boš mogel razumeti, koliko. Znal si iz najine tes-

nobe iztisniti – sicer drobno, lekarnarsko, a prav tako zdravilno – merico življenjske volje tudi zake.

Še vedno ležim doma, potim se pod odejami in goltam antibiotike.

Menda veš, da mi je Roman že dolgo tega zaupal svoje spise. Poslej ni več pisal. Gre v prvi vrsti za pesmi, a vmes je tudi nekaj proze in roman (kaže, da nedokončan). Ob ponavljajočih se prebiranjih mi je njegovo pisanje bolj in bolj všeč. Potrebno je samo dobre oplevitve in bilo bi godno za žetev.

Kaj meniš, bi bilo Romanu pogodu, da tu in tam kaj od tega priobčim? Hočem reči, meni se je tedaj izrazil dokaj odklonilno, a konec koncev je treba upoštevati tudi resnično vrednoto njegovih del. Za vsak primer sem dal glede objavljalnosti roman v branje najinemu skupnemu znanцу, ki dela pri založbi. Roman ne sme kar tako utoniti v pozabo!

Zdaj bo ura, da popijem zdravilo, in zato zaključujem tole pisanje, da bi moglo čimprej na pošto. Drži se!

Brane

Živio, Vojc!

Moram priznati, da mi je hudo, ko si tako brezpogojen. Ne vidim, kaj te je tako odločno zasidralo v tvojem prepričanju. Po mojem je tak pristop malce preveč melodramatičen. Vem, da si v svoji želji skrajno iskren, a zavdati se moraš, da tolikšna zavzetost za Romanov neoskrunjen spomin lahko neprizadetim ušesom izzveni skoraj limonadno. To seveda ni sodilo, saj te jaz, kateremu so tvoja opažanja naslovljena, razumem pravilno – a glede na to, da je moja namera bila izdati Romanova dela, je tudi morebitna sodba občestva več kot pristojna. Dojemim, da sem tudi sam razpet med dvomi. Je pomembnejša Romanova volja in najin spomin nanj – ali pa je pomembnejše Romanovo delo in skupnostni spomin nanj?

Upal sem, da me boš v nakani podprl, a tudi tvoje oporekanje ne bo najinemu prijateljstvu ovira. Upam še, da prej ali slej prideva do srednje poti, zakaj Roman je imel na svetu edino naju in to mu dolgujeva.

P. S. Roman sem dobil nazaj in ga nemudoma dal naprej; to pot upravniku naše stare dobre knjižnice (veš, da jo bodo rušili? Velika selitev knjig je na pomolu in ne vem, ali bodo to potovanje vse preživjele). Kaže, da je bil moj prvotni vtis varljiv; rokopis je v resnici spoznatno tanjši, kot se mi je zdel.

Bodi prepričan, da brez tvoje privolitve za nobeno ceno ne bom česar koli objavil. Pišil! Tvoj Brane

Dragi Vojc!

Zdravje mi gre naglo na bolje. K temu si nedvomno pripomogel tudi sam z zadnjim sporočilom. Najsi v njem pravzaprav samo umiješ svoje roke, je obenem dovolj več-

plastno, da moje razvežeš. To je vse, kar morem zahtevati od tebe. Kot v neki pesmi pravi Roman, »hočem le, da mi prisluhnetek«. Zatrdno sem prepričan, da bodo njegova dela sama od sebe zgovorna. Predvsem bi kajpak za prvo objavo odbral najboljša: nekaj pesmi in kratkih proz za pokušino. Vem, na katere je bil najponosnejši. Razume pa se, da je v času, ko je malone več pišočih od beročih (kam to pelje?!), vsaka objava enakovredna hoji po vrvi, ki se trga...

Pozdrav od Braneta

Vojko, trikrat zdravo!

Zakaj trikrat. Zato, ker so dobre novice vedno tri: prvo, dobil sem (končno) rokopis nazaj. Knjižničar ga je komaj utegnul prečitati, tako zaseden je s selitvijo. Zelo ugodno se je izrazil (meni pa se je zazdel roman še bolj scefiran kot prej. Preveril sem oštevilčenje in nobena stran ne manjka. Je mogoče, da gre samo za deziluzijo, podobno spoznanju nepravilnosti in majhnosti sveta, ko zapustimo otroštvo?). No, drugo – pri založbi so privolili v izdajo tanke, a zgoščene brošure z Romanovimi spisi, v prvi vrsti poezijami. Sam bom pripisal spremno besedo, zato ne bodi jezen, če te bom obsul z vprašanji in zahtevkami po raznih podatkih o Romanu, ki meni niso znani ali dostopni.

In tretjič, okrevam sem. Zdaj končno lahko hodim okrog, premičen sem, brez česar – kakor plehko se že zdravemu človeku zdi – ne bi mogel opraviti vsega, kar že sem, in vsega, kar me še čaka.

Za začetek bi te prosil, če mi lahko, samo na začasen vpogled, dostaviš vse, kar imaš pri sebi v zvezi z Romanom: njegova pisma, kose rokopisov, posvetila, zapiske v spominski zvezek, obrobne pripombe na knjigah, fotografije, vse, vse, vse, z eno besedo. Pomagalo mi bo, da si najinega tovariša naslikam tudi s plati, ki jih sam ne poznam.

Brez skrbi bodi. Tako, kot doslej, te bom tudi vnaprej držal na tekočem kljub kilometrski razdalji.

Vale!

Tvoj frend Brane

Živio, Vojc!

Upam, da je hčerki do zdaj že bolje. Bil sem tako zaposlen (delo gre s polno parol!), da nisem utegnul prej odpisati. Najin Roman bo kmalu na papirju – ko pa ni mogel biti za življenje! Tiskovnica le ne bo tako skromna, potrudil sem se in sestavil izčrpen uvod malce svojske oblike. Roman mi navsezadnje, poleg tebe, največ pomeni, mar ne?

O vsem te bom sproti obveščal.

P. S. Rokopis romana je že mesece pri Flukiju. Bi lahko ti posredoval, naj ga že enkrat prebere in vrne?

Prisrčen pozdrav od Braneta

mo poslednje pesmi, kajpada, ki »izzveni v nekako šifro, v lepilo, ki združi scefране odlomke v zraslo in celovito podobok, ki »dà na-ključnemu seznamu pomen« in je celo »morda najlepši akrostih od Prešerna sem«!

Zakaj mi nisi povedal, da (za)ključna pesnitev ni Romanova? Si hotel dejstvo prikriti? Pred kom? Nisi hotel priznati, da si v naši trojki umetnik TI (ne pa Roman, kot smo zmotno verovali) in da si Romana – njegovi poslednji želji navkljub – tako rekoč ogoljjenega izpostavil bralstvu na milost in nemilost?

Brane, ni cena previsoka? Je caedmonska razkritje tvojega daru odtehalo neusmiljeno izdajo Romanovih izrazil?

Verjetno se v odgovorih na moja vprašanja ne strinjava, a to zdaj izgublja pomen. Morda pa še ima nek pomen to, da sem prebral ta njegov sloviti roman. Resnično je ves razcapan in še nečitljiv povrh, kar pa ne skrije resnice, da je še zmerom vreden več sam papir kot tisti žlobudrajs na njem. Kako le so se mogli drugi tako pohvalno opredeliti?!?

Nočem drezati globlje, bojim se podobnega razočaranja kot pri izdaji »tvoje« knjižice, a upam, da me boš razumel, saj sem imel Romana rad kakor ti. Četudi do tega nisem imel neposredne pravice, sem namreč rokopis zažgal.

Romana ni več.

Tvoj (še vedno) vdani prijatelj

Vojc

P. S.: hči je nanaglo in vsem napovedim v posmeh ozdravela. Še več: v soboto jo damo za zdravnika, ki jo je zdravil.

1986

Voje,

spet sem si komaj utrgal malo časa, da ti odvrnem. Obljub pač zavoljo čisto predmetnih in otipljivih vzrokov nisem mogel držati.

Fluki je – hvala ti – slednjič (zelo zadovoljen) vrnil roman in zdelo se mi je, da je zdaj še bolj okrnjen. Ta pojav je res nenavaden – in tudi zato ti ga pošiljam, da ga prebereš. Spet sem ga namreč preletel in se potolažil; prav tako dolg je, kot prvič, ko sem ga dobil v roke. Vsakič se mi zdi nekako celovitejši, bolj zaključen, prav v nasprotju z občutkom, da postaja krajši in krajši! Morala bi se, kljub oddaljenosti, enkrat sestati, da stvari pretreseva (morebiti bi kljub nedokončanosti prišel v poštev za natis?), pa tudi tvoje – pravzaprav Romanove – reči bi ti moral dati nazaj in še kaj.

Kako hči?

Ah, da: knjižnico so porušili do tal. Gradijo bojda nogometni stadion.

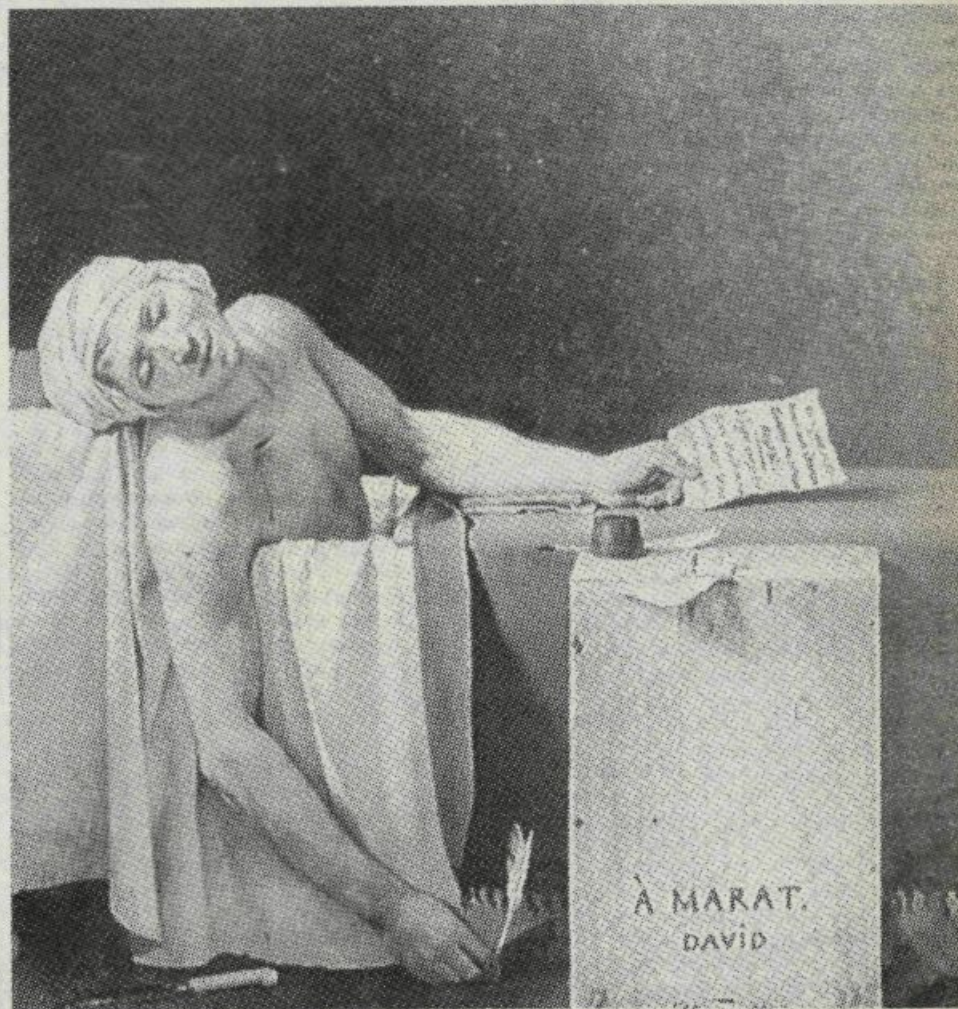
Se slišiva!

Brane

Dragi moj Branko,

zelo zelo dolgo ne daš glasu od sebe. Zato sem sklenil, da ti jaz prvi pišem, morda nisi dobil moje prejšnje kracarije.

Odmev tvoje eksplozije je prišel tudi do naših ušes. Tvoje, da – tvoje in ne Romanove. Mene direndaj namreč ni oglušil in zaslepil: vem, da je uspeh knjižice v resnici tvoja zmag-a – a Romanov poraz. Izrazi kot »kako je lahko uvod bolj navdihnjen od uvedenega« ne puščajo prostora tolmačenjem. Ni ti moglo uiti, kako kojoti raztrgajo ostale liste. Z izje-

VIKTOR ALI DAN MLADOSTI DUŠANA JOVANOVIČA

Dušan Jovanovič seveda ni bil nikdar avtor, ki bi načrtno izhajal iz kakršnih-koli apriornih teorij gledališča ali literature. Zmeraj je bil tudi kot pisec na nek način določen s svojo režisersko vlogo. Drame je pisal vedno z namenom za dokaj hitro sledečo gledališko uprizoritev, vedno so bile aktualne (ne bomo rekli aktualistične, ker Jovanovič nikdar ni zdrsnil v plehkost salonskega aktualizma), obenem pa tudi poetološko dodelane, stilistični ekskurzi, predvsem pa pisane tako rekoč na kožo gledališče, dodelane za uprizoritve. Ampak nekatere stvari so enostavno v zraku, tako tudi vsa stvar v zvezi s postindustrijsko, postmeščansko, postmoderno in tako naprej družbo ali epoho, tako da se je moralo nekaj tega infiltrirati tudi v njegovo čisto pred kratkim v Novi reviji izdano dramsko improvizacijo **Viktor ali Dan mladosti**, dramo, ki je bolj farsa kot politična drama, bolj groteskna kot poetična, obenem pa tudi prej postmodernistična kot modernistična. Čisto v skladu z duhom časa je že sama izbira prototeksta, na podlagi katerega zgradi Jovanovič v »jugoimprovizaciji« svoj dramolet. Podnaslov drame »postmeščanska tragedija v treh dejanjih« (ki ga je že vsaj zaradi pojma tragedije, ki je vmeščen v družbo in dobo, ko ta sploh ni več možna, treba vzeti vse prej kot zares, kar se z branjem seveda potrdi) je namreč v oklepaju podnaslovljen še s sledečim stavkom: Jugoimprovizacija na temo »**Viktor ou les enfants au pouvoir**« R. Vitrac. Se pravi, da si je Dušan Jovanovič kot prototekst svoje nove drame izbral najbolj znano delo francoskega dramatika, nekakšnega predhodnika gledališča absurda (na katerega je v svojih letih, malo pa še zdaj, mejila tudi Jovanovičeva dramatika, predvsem pa predstavnika nadrealistične šole, dramo, ki so jo leta 1972 prevedli v slovenščino kot »**Viktor ali otroci na oblasti**«.

Kot dramatik »neoavantgardistične faze« slovenskega gledališča (in dramatike) – ta je bila v Sloveniji neprimerno izrazitejša od tiste v času zgodovinskih avantgard, se pravi konkretno Delaca mu je Roger Vitrac blizu, seveda zaradi tistega spontanističnega nagona po uničenju vsega, kar predstavlja klasično gledališče in klasična meščanska družba. Ampak Jovanovič je s tovrstnim obračunavanjem opravičil že v fazi sodelovanja s Pupilijo Ferker. Pri tem pa se je seveda moral računati samo na tisti borni ostanek meščanskega, ki se je tako v gledališču kot ideologiji ohranil do pohoda neoavantgarde (resda že manj totalitarnega, manj modernističnega dela mlajših ustvarjalcev, ki se jim je priključil kot nekoliko starejši tudi Jovanovič) in je bila zanj ta neprimerno manj usodna kot politična »avantgarda«, ki je po svoji logiki poskusila obračunati z meščanskim na vrat na nos, ne da bi pravzaprav vedela, kaj to je, a je obenem začela hitro sprejemati navade tistih, ki bi se radi dvignili do tega, kar je za njih predstavljal meščan, se pravi malo-meščanov.

Viktor ali Dan mladosti sicer je drama legitimnega dediča zgodovinskih avantgard, s tem tudi Vitracovega recimo protoabsurdnega gledališča. Toda pisana oziroma napisana je bila v poznih osemdesetih letih, zato Jovanovič **Viktoria ali Dneva mladosti** ni več »jezni mladenič«, ki kot metaforo za vse, kar je sterilnega in neradikalnega v klasičnem gledališču, zakolje na odru kuro, s tem zakolje gledališče, ki v svoji solidnosti ni več možno zbuditi nečesa vsaj približno ekvivalentnega katarzi. Jovanovič se je pred kratkim sicer nekoliko nostalgичno, v bistvu pa že tudi nemočno spet vrnil h klanju kure v gledališču (šlo je za uprizoritev drame **Lepotica in zver Iva Svetine**), toda početje na odru enostavno ni bilo več šokantno, vse skupaj se je dogajalo vsaj deset let prepozno, klasičnega gledališča (in dramatike?) se enostavno ni dalo več zaklati. Jovanovičev klanje je izgubilo svojo funkcijo prenosa, zato je postalo banalno, prej stvar slabega okusa ali ustvarjalne nemoči kot pa duhovit avto citat v retro stilu.

Jovanovič v svojem **Viktorju** (naj to ljudje hočejo ali ne) enostavno ni več modernistično radikalen. Ne gre mu več za šokiranje, kot da bi se zavedal, da to zmeraj bolj postaja nekaj neizvedljivega (tako kot s koncem metafizike izgine tragičnost, ki jo zamenja absurd, s privaditvijo na svet absurda izginja možnost šokiranja). Neverjetno se približa (predvsem na stilni ravni) precej mlajšim avtorjem (s katerimi pa je včasih sodeloval), Milanu Jesihu, celo Emilu Filipčiču in njegovi »totalni odštekanosti« kot produktu do radikalnosti privedenega vedenja o absurdnosti »bitja in žitja« (če to postavimo malo patetično »odštekano«).

Jovanovič se, tako kot v svoji res stilno drugačni televizijski igri **Sobota dopoldan**, v **Viktorju ali Dan mladosti** pravzaprav giblje v čisto vsakdanjem, za drame že kar konvencionalnem okolju. Vse se dogaja v stanovanju (po imenu) čisto povprečne slovenske familije (Koželjevi), poleg tega še v Ljubljani, dogajanje je omejeno na štiri ure, določen je točen datum, 25. april 1987. In v bistvu se vsaj na začetku ne zgodi nič radikalno nenavadnega. Otroci niso na oblasti, starši so abotno paranoični, s politiko se ukvarjajo kot ljudje, ki o njej niso sposobni trezno razmišljati, ukvarjajo se s svojimi seksualnimi igrkami ali pa so postali čisti ujetniki svoje preteklosti (z drugimi besedami so znoreli in z balkona kličejo Komandanta Staneta). Povprečnost ali mimezis vsakdanjega življenja pa zmeraj bolj očitno motita vsaj dve stvari. Edini, ki je v družini sposoben refleksije (ne da bi pri tem lahko razložili, kako in zakaj) pa tudi ironične distance, je devetletni Viktor, ki ima na 25. maj (tako rekoč dan zmage) rojstni dan. Iz pozicije tistih, ki naj bi razmišljali, ves čas presenečta svoje starše in ostale starejše, ki bi se

vsekakor morali zamisliti nad njegovimi besedami, a kot da ga ne bi razumeli, kot da še ne bi bili na mentalni stopnji, na kateri bi ga lahko razumeli, ali bolje, kot da bi se delali, da ta, ki govori, ni on. Druga »moteča« stvar je zmeraj bolj očitno seganje dogajanja »čez mejo pričakovanega, ustaljenega, verjetnega«. Za slabo pričvrščeno fasado »dobre stare priredine, povprečne normalnosti« se seveda skrivajo vsakršne perversije, kompleksi, ki se vedno s hitrejšim tempom sproščajo, junaki izvajajo svoje točke v vsakodnevnem ritualu, toda ta ritual, kot da bi se stalno pokvarjal, kot da bi se, posnet na videotrak, stalno ustavljal, se vračal za nekaj sekvenc nazaj, kot da bi se na kaseto zmeraj znova prikradli koščki scen iz že posnetih filmov, ki seveda v okviru tega, kar bolj ali manj v kontinuirani obliki gledamo, delujejo groteskno, zabavno, včasih pa tudi nekoliko strašljivo. No, ko se približamo koncu, se ti posnetki premešajo v že kar nevarno, obenem pa tudi nekoliko nostalgичno surrealistično sceno. Vse, kar se dogaja, kot da ne more biti res (otrok, ki umira, pa ne vemo za čem, gostja, ki jo, »ker je to volja Device Marije«, združno ubijejo ostali odrasli nastopajoči), obenem pa so očitni tudi elementi, ki jasno kažejo na realnost in njene eksistencialije (bivši partizan, ki znori in se obesi, ena od žensk, ki jo po seksualnih orgijah zgrabi »božje«, in vseobsegajoča politična paranoja), tako da vse skupaj le ni igra, ob kateri bi se lahko brez težav zabavali in samo zabavali.

V deželi Danski seveda je nekaj gnilega, dejansko jo je ena sama kloaka, ampak dramatika mora, če hoče še sama smrdeti po izmečkih in ostali gnilobi v tej deželi, nekako to gnilobo premagati. Ena od možnosti je seveda tudi ta, da se je ne ignorira do popolnosti, ampak se jo dozira v količinah, ki so še znosne. To je uspelo (ne nazadnje z dobršno mero citatov in sprevernjenih citatov kot postopkom, ki ga radikalizira prav postmodernizem) **Viktorju ali Dnevu mladosti**, se pravi Dušanu Jovanoviču, ki je dokazal, da je možno tudi gledališče, ki ne pozablja na politiko, a ni politično gledališče, ki smo ga imeli v zadnjih nekaj letih že več kot preveč. Je nekaj, kar se iz politike izmika v imaginacijo, ne da bi poskušalo postati popolnoma imuno za politiko.

(Jovanovičeva nova drama **Viktor ali Dan mladosti** je bila objavljena v Novi reviji 73/74)

TOMAŽ TOPORIŠIČ

tribuna

KOMUNISTIČNI MANIFEST v stripu

Samo 1.000.- + poština
Plačilo po povzetju.

Naš naslov: TRIBUNA, Kersnikova 4, Ljubljana

